

2026-01

$\mu \gg \mu^{30} \text{Ä}^{10} \text{®} \quad \prime^1 \pm \prime^{10} \pm \tilde{\text{Ä}}^{-} \pm \tilde{\text{Ä}} \text{Ä}^1 \hat{\text{Ä}}$
 $\mu \text{Ç} \text{Ä} \cdot \frac{1}{4} \pm \tilde{\text{Ä}} \text{¿} \text{¿}^{10} \text{¿} \frac{1}{2} \text{¿} \frac{1}{4}^{10} - \hat{\text{Ä}}^0 \pm \tilde{\text{Ä}} \pm \tilde{\text{Ä}} \tilde{\text{Ä}}$
 $\mu \pm \frac{1}{2} \tilde{\text{Ä}}^{-2} \pm \text{Ä} \text{¿} \quad \tilde{\text{Ä}} \tilde{\text{Ä}} \cdot \gg \text{¿}^{31} \tilde{\text{Ä}} \tilde{\text{Ä}}^{10} \text{®} \quad \pm \text{Ä} \neg \tilde{\text{Ä}}$

$\mu \text{“} \text{Ä} \cdot^3 \text{¿} \text{Ä} \text{¿} \text{Ä} \text{¿} \text{Í} \gg \text{¿} \text{Ä}, \bullet \gg \mu \text{Ä}, \mu \text{Ä}^{-} \pm$

$\mu \text{œ} \mu \tilde{\text{Ä}} \pm \tilde{\text{Ä}} \tilde{\text{Ä}} \text{Ç}^{1 \pm 0} \text{¿} \quad \text{Ä} \text{¿}^3 \text{Ä} \pm \frac{1}{4} \frac{1}{4} \pm \tilde{\text{Ä}} \tilde{\text{Ä}} \cdot \frac{1}{2} \bullet^{30} \gg \cdot \frac{1}{4} \pm \tilde{\text{Ä}} \text{¿} \gg \text{¿}^{310} \text{®} \quad \text{¿} \text{¿}^{31} \tilde{\text{Ä}} \tilde{\text{Ä}}^{10} \text{®} \quad 0 \pm 1 \quad \tilde{\text{Ä}} \pm \text{§} \text{Ä} \cdot \frac{1}{4}$
 $\mu \text{£} \text{Ç} \text{¿} \gg \text{®} \quad \tilde{\text{Y}}^{10} \text{¿} \frac{1}{2} \text{¿} \frac{1}{4}^{10} \hat{\text{¿}} \frac{1}{2} \bullet \text{Ä}^1 \tilde{\text{Ä}} \tilde{\text{Ä}} \cdot \frac{1}{4} \hat{\text{¿}} \frac{1}{2} \quad 0 \pm 1 \quad \prime^1 \text{¿}^{-0} \cdot \tilde{\text{Ä}} \cdot \hat{\text{Ä}}, \quad \pm \frac{1}{2} \mu \text{Ä}^1 \tilde{\text{Ä}} \tilde{\text{Ä}} \text{®} \frac{1}{4}^1 \text{¿} \quad \bullet \mu \neg \text{Ä} \text{¿} \gg^1 \hat{\text{Ä}}$

<http://hdl.handle.net/11728/13367>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**«Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΤΙΣ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΩΣ
ΑΝΤΙΒΑΡΟ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ»**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ**

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2025

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ - ΜΠΣ ΣΤΗΝ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ**

**«Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΤΙΣ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΩΣ
ΑΝΤΙΒΑΡΟ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ»**

**ΥΠΟΒΛΗΘΗΚΕ ΩΣ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

- 1) Κος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ**
- 2)**
- 3)**

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2025

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Γρηγοροπούλου Ελευθερία, 2026

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Allrightsreserved.

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Η έγκριση της παρούσας πτυχιακής εργασίας από τη Σχολή Οικονομικών, Διοίκησης και Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Νεάπολης Πάφος δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους της Σχολής και του Πανεπιστημίου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον σύζυγό μου Γιώργο για όλη την βοήθεια και την υποστήριξή του σε αυτό το εγχείρημα του μεταπτυχιακού, όπου ηθικά και πρακτικά ήταν δίπλα μου όπως και σε κάθε βήμα μου.

Επίσης, θερμές ευχαριστίες στον επόπτη μου και καθηγητή του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, κύριο Αναστάσιο Δ. Κωνσταντινίδη, για την πολύτιμη καθοδήγησή του, τον επαγγελματισμό του, την συνεπή και άμεση ανταπόκρισή του σε όλη τη διάρκεια καθώς και την απόλυτη κατανόησή του σε δυσκολία που αντιμετώπισα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η αυξημένη ανταγωνιστικότητα στο οικονομικό περιβάλλον σήμερα, η προσπάθεια ανάκαμψης μεγάλου ποσοστού των οικονομικών μονάδων μετά από την οικονομική κρίση και την πανδημία καθώς και η συνεχώς μεταβαλλόμενη φορολογική νομοθεσία αποτελούν μόνο κάποιους από τους παράγοντες που έχουν συντελέσει στην περαιτέρω αύξηση φαινομένων λογιστικής απάτης. Οι παραπονημένες οικονομικές καταστάσεις αποτελούν βασικό πεδίο της λογιστικής απάτης και εντοπίζονται σε όλο και μεγαλύτερο εύρος οντοτήτων στον επιχειρηματικό κόσμο. Συνεπακόλουθο αυτής της κατάστασης είναι και η εκ νέου προσαρμογή των ελεγκτικών διαδικασιών για την πρόληψη και καταστολή του φαινομένου αυτού.

Στη παρούσα συγγραφή παρουσιάζεται και αναλύεται εκτενώς η λογιστική απάτη και όλες οι εκφάνσεις μέσα από την παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ενώ γίνεται αναφορά σε διεθνώς γνωστά τέτοια λογιστικά σκάνδαλα. Παράλληλα, αναλύεται η ελεγκτική διαδικασία ως το βασικό αντίβαρο πρόληψης και καταπολέμησης τέτοιων φαινομένων και διασαφηνίζεται το πλαίσιο και το έργο του ελέγχου (εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου) μέσα στην οικονομική μονάδα. Υπάρχει πάντα περιθώριο μεγαλύτερης έρευνας καθώς απάτη και έλεγχος είναι αλληλεξαρτώμενες έννοιες και αποτελούν μια συνεχώς μεταβαλλόμενη και ρευστή διαδικασία στη προσπάθεια η μία να υπερτερήσει της άλλης.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Λογιστική Απάτη, Τρίγωνο Απάτης, Ελεγκτική, Εσωτερικός Έλεγχος, Εξωτερικός Έλεγχος, Εταιρική Διακυβέρνηση, Εταιρικά Σκάνδαλα, Δικλίδες Ασφαλείας, Εργαλεία Ελέγχου

ABSTRACT

The increased competitiveness in today's economic environment, the effort to recover a large percentage of economic units following the financial crisis and the pandemic, as well as the constantly changing tax legislation, are just some of the factors that have contributed to the further rise in accounting fraud. Falsified financial statements are a key aspect of accounting fraud and can be found in an increasing number of entities in the business world. A consequence of this situation is the re-adjustment of auditing procedures to prevent and combat this phenomenon.

This paper extensively presents and analyzes accounting fraud and all its manifestations through the falsification of financial statements, while referencing internationally known accounting scandals. Simultaneously, the auditing process is analyzed as the primary countermeasure for the prevention and combating of such phenomena, and the framework and role of both internal and external audits within the economic unit are clarified. There is always room for further research, as fraud and auditing are interdependent concepts and form a continuously evolving and fluid process in the attempt for one to outpace the other

KEY WORDS: Accounting Fraud, Fraud Triangle, Auditing, Internal Audit, External Audit, Corporate Governance, Corporate Scandals, Safeguards, Audit Tools

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ	12
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ- ΣΗΜΑΣΙΑ	12
1.2 ΕΙΔΗ – ΣΚΟΠΟΣ	13
1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ	15
1.4 ΒΗΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ	19
1.5 ΔΙΚΛΙΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.....	22
1.6.1 Λογαριασμός Παγίων	24
1.6.2 Λογαριασμός Αποθεμάτων	25
1.6.3 Λογαριασμός Απαιτήσεων	25
1.6.4 Κύκλωμα Χρήσης Αγορών- Πωλήσεων- Μισθοδοσίας	26
1.6.5 Ταμείο.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	28
2.1 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ- ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	28
2.2 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ	30
2.2.1 Ορισμός	30
2.2.2 Στόχος Εσωτερικού Ελέγχου.....	31
2.2.3 Προϋποθέσεις Αποδοτικού Σχεδιασμού Ελέγχου	33
2.3 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ	34
2.3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ.....	34
2.3.2 ΣΤΟΧΟΣ – ΕΥΘΥΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	35
2.3.3 ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ	36
2.3.4 ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	37
2. 4 ΑΡΧΕΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΕΛΕΓΚΤΩΝ	38
2.5 ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ – ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ	41
Α ΟΜΑΔΑ - ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	41
Β ΟΜΑΔΑ - ΜΗ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ.....	45
2.6 ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΑΠΑΤΗ	51
3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΑ ΑΠΑΤΗΣ	51
3.2 ΕΙΔΗ ΑΠΑΤΗΣ	52

3.3 ΤΡΙΓΩΝΟ ΑΠΑΤΗΣ	53
3.4 ΔΙΑΜΑΝΤΙ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ- ΠΕΝΤΑΓΩΝΟ ΑΠΑΤΗΣ.....	55
3.5 ΚΙΝΗΤΡΑ ΑΠΑΤΗΣ	56
3.6 ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΑΠΑΤΗΣ	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΑΠΑΤΗ ΣΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ.....	62
4.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	62
4.2 ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ-ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ	63
4.3 ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ- CASE STUDIES	67
5.1 Σκάνδαλο Enron	67
Ιστορική Διαδρομή Εταιρίας	67
Λογιστικά τεχνάσματα	68
Αιτίες σκανδάλου	70
Αποτελέσματα σκανδάλου Enron	71
5.2 Σκάνδαλο Worldcom	72
Ιστορική Διαδρομή Εταιρίας	72
Λογιστικά τεχνάσματα	73
Αιτίες σκανδάλου	74
Αποτελέσματα σκανδάλου Worldcom.....	75
5.3 Σκάνδαλο Folli Follie	75
Ιστορική Διαδρομή Εταιρίας	75
Λογιστικά τεχνάσματα	77
Αιτίες σκανδάλου	78
Αποτελέσματα σκανδάλου Folli Follie	79
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	80
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	82
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	83
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	84
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	86
Α. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	86
Β. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΚΑΧ.....	88
Γ. ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ.....	90
Δ. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΕΚΘΕΣΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ	92

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η λογιστική απάτη αποτελεί εκτενές φαινόμενο και η εξέλιξή της όπως και οι επιπτώσεις της επηρεάζουν σημαντικά την παγκόσμια οικονομία. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναλυθούν η οικονομική λογιστική απάτη και η ελεγκτική διαδικασία μέσα από παραδείγματα, ως δύο διαδικασίες συνεχώς μεταβαλλόμενες καθώς η μία προσπαθεί να υπερτερήσει της άλλης. Μέσα από τα κεφάλαια που ακολουθούν γίνεται μια προσπάθεια κατανόησης και ερμηνείας τόσο της απάτης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις όσο και στον ρόλο του ελέγχου και των ελεγκτών ως μέτρο αντιμετώπισής της.

Ξεκινώντας με την ερμηνεία και την ανάλυση της ελεγκτικής διαδικασίας στο **πρώτο** κεφάλαιο, εμβαθύνουμε γενικότερα στην έννοια της ελεγκτικής, στο αντικείμενο και στην μεθοδολογία της μέσα από βιβλιογραφικές πηγές. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τον Παπά Αντώνη (1999) βασικό αντικείμενο της ελεγκτικής είναι η άντληση της σύγχρονης μεθοδολογίας για την «ικανοποιητική επίλυση θεμάτων που αναφέρονται στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο των ελέγχων και στην ελεγκτική εργασία εξ ολοκλήρου» ή αλλιώς «προσπαθεί μέσα από αρχές και κανόνες να διαπιστώσει την ορθότητα της περιουσιακής κατάστασης και θέσης της επιχείρησης» σύμφωνα με Γαγάνη Χ και Ζαπουνίδη Κ (2008). Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο λοιπόν, αναλύεται η ελεγκτική εννοιολογικά (Αμερικάνικη Εταιρία Λογιστών), ιστορικά (Καραμάνης Κωνστ 2008) και διαδικαστικά όπως στο έργο των (Γαρεφαλάκης Α., Κουτούπης Α., Κυριακόγκωνας Π.,(2021) όπου παρουσιάζονται τα βήματα ελέγχου και η ελεγκτική διαδικασία στη πράξη.

Στο **δεύτερο** κεφάλαιο και εν συνεχεία της ελεγκτικής διαδικασίας, αναλύεται πιο ειδικά ο εσωτερικός έλεγχος και μάλιστα εν συγκρίσει με τον εξωτερικό έλεγχο ως προς τις ομοιότητες και τις διαφορές τους θεωρητικά και πρακτικά. Μια προσέγγιση από τον Παπαστάθη Παντ., (2014) ως προς τη βασική διάκριση του ελέγχου σε εσωτερικό, εξωτερικό και μικτό είναι ότι αυτή προσδιορίζεται ανάλογα με την σχέση εξάρτησης του ελεγκτή με την ελεγχόμενη εταιρία. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο αναφέρονται παράλληλα οι Αρχές Δεοντολογίας και τα προσόντα των

ελεγκτών (εσωτερικών και εξωτερικών) όπως αυτά ορίζονται από τα Διεθνή Πρότυπα ενώ γίνεται και εκτενής αναφορά στην εταιρική διακυβέρνηση καθώς ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί τη μία από τις τρεις βασικές γραμμές άμυνας της εταιρικής διακυβέρνησης.

Ακολούθως, καθώς η ελεγκτική λειτουργεί ως αντίβαρο και τροχοπέδη στην λογιστική απάτη, στο **τρίτο** κεφάλαιο αναλύεται η απάτη ως έννοια και πράξη. Κατά τον Καζαντζή Χρήστο (2006) η λογιστική οικονομική απάτη ορίζεται ως «η εκ προθέσεως δόλια κατάχρηση των περιουσιακών στοιχείων η οποία συνοδεύεται από την παραποίηση των οικονομικών στοιχείων προς όφελος του ατόμου ή της επιχείρησης». Συγκεκριμένα στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια προσπάθεια κατανόησης του εννοιολογικού αυτού πλαισίου της απάτης και επικεντρώνεται στην ανάλυση και αναγνώριση των διαφόρων ειδών της και των κινήτρων που οδηγούν στη διάπραξη αυτής.

Παραγωγικά προχωρώντας από το γενικότερο εύρος της οικονομικής απάτης ακολουθεί στο **τέταρτο** κεφάλαιο, η απάτη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ερμηνεύονται τα είδη των οικονομικών καταστάσεων και αναλύονται λεπτομερώς οι τρόποι παραποίησης αυτών με την χρήση «δημιουργικής λογιστικής». Η δημιουργική λογιστική προσδιορίζεται από τον Μπαραλέξη Σ. (2001) ως «μια πρακτική εκμετάλλευσης και υποκειμενικής ερμηνείας και εφαρμογής των λογιστικών κενών και αδυναμιών των κανόνων και των Προτύπων». Παρουσιάζεται επεξηγηματικά η πρακτική αυτή μέσα από συγκεκριμένη χρήση των λογαριασμών λογιστικής και παράλληλα εξηγείται πώς συσχετίζεται η δημιουργική λογιστική με τη δημιουργία εταιριών ειδικού σκοπού όπως αναφέρεται και στο έργο του Λουμιώτη Β. (2013).

Συνδυαστικά με τις πρακτικές απάτης που εφαρμόζονται στις οικονομικές καταστάσεις παραθέτονται στο **πέμπτο** κεφάλαιο τρία παραδείγματα ως μελέτες περίπτωσης με κάποια από τα πιο γνωστά εταιρικά σκάνδαλα που εμπεριέχουν αυτόν τον τρόπο απάτης με την παραποίηση οικονομικών καταστάσεων και άλλων λογιστικών τεχνασμάτων και καταλήγουμε στα συμπεράσματα τονίζοντας τη σημαντικότητα και το ενδιαφέρον για μια περαιτέρω έρευνα πάνω σε αυτό το δίπολο λογιστικής απάτης- ελέγχου ειδικότερα στην ολοένα αναπτυσσόμενη ψηφιακή εποχή που διανύουμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ- ΣΗΜΑΣΙΑ

Σημαντική προϋπόθεση για τον εντοπισμό κάθε είδους απάτης και την ορθή αντιμετώπιση αυτής είναι η επαρκής, έγκυρη και εις βάθος απόκτηση και κατανόηση όλων των οικονομικών πληροφοριών που αφορούν στο οικονομικό πεδίο που εξετάζουμε. Η πλήρης και λεπτομερής συλλογή αυτών των πληροφοριών αποτελούν το βασικό εγχειρίδιο πάνω στο οποίο θα εφαρμοστεί η ελεγκτική διαδικασία. Κατά την Αμερικάνικη Εταιρία Λογιστών «έλεγχος είναι η συγκέντρωση και αξιολόγηση στοιχείων και δεδομένων με σκοπό την έκδοση γνώμης από έναν ανεξάρτητο και κάτοχο των απαιτούμενων προσόντων επαγγελματία σχετικά με το κατά πόσο οι υπό έλεγχο πληροφορίες ή δεδομένα έχουν παραχθεί σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια. Ο ορισμός αυτός καλύπτει όχι μόνο τον έλεγχο λογιστικών καταστάσεων αλλά και κάθε μορφής ελέγχου»¹. Επίσης πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Γαγάνη Χ και Ζαπουνίδη Κ (2008) «Η ελεγκτική είναι κλάδος της λογιστικής επιστήμης με σαφή διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν τη διεξαγωγή λογιστικών ελέγχων ενώ προσπαθεί να διαπιστώσει την ορθή παρουσίαση της περιουσιακής κατάστασης και της χρηματοοικονομικής θέσης της επιχείρησης».

Η σημασία του ελέγχου και της ελεγκτικής διαδικασίας αυτού είναι μεγίστης σημασίας πρώτον γιατί προσδίδει χαρακτηριστικό γνώρισμα αξιοπιστίας, καθώς οι καταστάσεις αυτές αποτελούν με ένα τρόπο την ταυτότητα και την εικόνα της επιχείρησης και στηριζόμενοι πάνω σε αυτές η διοίκηση και τα ενδιαφερόμενα μέρη λαμβάνουν αποφάσεις. Ακόμα και σε περιπτώσεις συγχωνεύσεων ή εξαγορών μιας επιχείρησης, ο έλεγχος από ελεγκτές αποτελεί βασική και αρχική διαδικασία ώστε να προχωρήσουν στη πραγματοποίηση αυτών των διαδικασιών.

Δεύτερον, με την πάροδο των ετών η Ελεγκτική ως επιστήμη εμπλουτίζεται και εξειδικεύεται κάνοντας χρήση όλο και περισσότερων εργαλείων προκειμένου να καλύπτει μεγαλύτερο φάσμα των περιπτώσεων απάτης που προκύπτουν και φυσικά σημαντικό ρόλο σε αυτό παίζει και η ανάπτυξη της τεχνολογίας που συμβάλλει

¹https://books.google.gr/books/about/A_Statement_of_Basic_Auditing_Concepts.html?id=nHlpAQAAMAAJ&redir_esc=y / AMERICAN ACCOUNTING ASSOCIATION-Committee on Basic Auditing Concepts (1973) *A Statement of Basic Auditing Concepts*, Τεύχος 6, AMERICAN ACCOUNTING ASSOCIATION

αισθητά στο έργο αυτό. Με τον τρόπο αυτό γίνεται απαραίτητη διαδικασία και όλο και περισσότερες διοικήσεις εταιριών την εντάσσουν ως βασικό πεδίο της λειτουργίας τους.

Τέλος, η Ελεγκτική ως πεδίο εκπαίδευσης των νέων αποφοίτων, που ολοένα και αυξάνεται το ενδιαφέρον εκμάθησης και εντριβής στην Ελεγκτική με το πέρασμα των ετών, αποτελεί εφελκυστικό για την εξειδίκευσή τους και την κατάκτηση υψηλών θέσεων σε μια εταιρία καθώς θεωρείται υψηλού επιπέδου εκπαίδευση ενώ άλλοι πάλι εφαρμόζουν και αποτιμούν τις γνώσεις αυτές σε δική τους επιχειρηματική δραστηριότητα (Καραμάνης Κωνστ.2008).

1.2 ΕΙΔΗ - ΣΚΟΠΟΣ

Η ελεγκτική διακρίνεται σε Δημόσια και Ιδιωτική. Η μεν πρώτη αφορά τον Δημόσιο τομέα, Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Στην Ελλάδα αυτόν τον έλεγχο τον πραγματοποιούν μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Στον ιδιωτικό τομέα από την άλλη διεξάγεται από τους ελεγκτές και αφορά κυρίως οικονομικές – κερδοσκοπικές μονάδες ιδιωτικού δικαίου. Επίσης, ανάλογα με το αντικείμενο του ελέγχου, ο έλεγχος διακρίνεται σε οικονομικός, διοικητικός, λειτουργικός, παραγωγής, κλπ. Τέλος, ανάλογα με την σχέση εξάρτησης του ελεγκτή με την ελεγχόμενη εταιρία, διακρίνεται σε εσωτερικός, εξωτερικός ή μικτός έλεγχος (Παπαστάθης Παντ., 2014).

Εσωτερικό έλεγχο είναι αυτός που συστήνεται από την ίδια την εταιρία, από συγκεκριμένα εκπαιδευμένα άτομα, Εσωτερικούς Ελεγκτές, οι οποίοι μπορεί να είναι υπάλληλοι της εταιρίας.

Εξωτερικός έλεγχος είναι ο έλεγχος που διενεργείται από εξωτερικούς ελεγκτές, τους ορκωτούς, οι οποίοι δεν έχουν καμία σχέση εργασίας με την ελεγχόμενη επιχείρηση και προχωρούν στον έλεγχο μετά από πρόσκληση εξωτερικού μέλους όπως πχ οι μέτοχοι.

Τέλος, ο μικτός έλεγχος είναι ο έλεγχος που διοργανώνεται από τους Εσωτερικούς Ελεγκτές σε συνεργασία όμως και με τους εξωτερικούς ελεγκτές και συμβούλους.

Κλείνοντας, ένα ακόμα είδος της ελεγκτικής διαδικασίας που συναντάμε κυρίως στην δειγματοληπτική έρευνα είναι ο οριζόντιος ή κάθετος έλεγχος ανάλογα με την διαδικασία που ακολουθεί ο ελεγκτής (Παπάς Α., 1999).

Ο οριζόντιος έλεγχος αποσκοπεί στη συγκέντρωση πληροφοριακών στοιχείων τα οποία αποδεικνύουν ότι τα λογιστικά γεγονότα έχουν καταχωρηθεί κανονικά και νομότυπα. Μέσα από το δείγμα ο ελεγκτής ελέγχει:

- τα δικαιολογητικά του δείγματος για νομιμότητα και πληρότητα
- τη μεταφορά των λογιστικών πληροφοριών από ημερολόγιο σε καθολικά κλπ με ανάλυση και ακρίβεια
- τις καταχωρήσεις για τυχόν σφάλματα ή παραλείψεις
- την κατάρτιση των ισοζυγίων και τη τήρηση του βιβλίου αποθήκης με έλεγχο για ελλείψεις ή λάθη
- τη διαδικασία κατάρτισης των λογιστικών καταστάσεων για νομιμότητα.

Ο κάθετος έλεγχος συγκεντρώνει στοιχεία όπου αποδεικνύουν τις συναλλαγές (γεγονότα) ότι πραγματικά έγιναν και αφορούν την εν λόγω χρήση και επιλέγει δειγματοληπτικά πάλι ένα δείγμα από καταχωρήσεις λογαριασμών του γενικού καθολικού και ακολουθεί αντίστροφη διαδρομή από αυτήν που ακολούθησε αρχικά ο λογιστής. Επομένως ελέγχει κατ' ουσίαν:

- την ακρίβεια του οριστικού ισοζυγίου και των ισοζυγίων των αναλυτικών καθολικών
- την πληρότητα και νομιμότητα του βιβλίου απογραφής
- την ακρίβεια της μεταφοράς των λογιστικών πληροφοριών από τα ημερολόγια στα καθολικά
- την ύπαρξη, την πληρότητα και τη νομιμότητα των δικαιολογητικών εγγράφων σύμφωνα με το δείγμα που επέλεξε.
- Επιπρόσθετα εφαρμόζει και μεθόδους κριτικής ανάλυσης των λογιστικών στοιχείων, προβαίνει σε διαχρονικές συγκρίσεις ορισμένων λογιστικών χαρακτηριστικών, καταρτίζει αριθμοδείκτες ρευστότητας, κυκλοφοριακής ταχύτητας, αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας εξετάζοντας την γενικότερη εικόνα της οντότητας.

Σκοπός της ελεγκτικής σε ένα γενικότερο πλαίσιο είναι η σωστή, μεθοδική και ακριβής συλλογή δεδομένων και πληροφοριών για την διατύπωση τεκμηριωμένης εύλογης κρίσης ως προς τα στοιχεία που ελέγχονται. Ως προς τη μελέτη των

παραποιημένων καταστάσεων, τα πεδία στα οποία εμβαθύνει η ελεγκτική είναι (Παπάς Α. 1999):

- α) η κατάσταση Ισολογισμού. Επιβεβαίωση ότι υπάρχουν τα αναγραφόμενα περιουσιακά στοιχεία και έχουν ενημερωθεί οι λογαριασμοί απαιτήσεων και υποχρεώσεων με τα αντίστοιχα λογιστικά γεγονότα.
- β) οι καταχωρήσεις και κατά πόσο είναι πλήρεις. Έλεγχος αν έχουν καταχωρηθεί όλα τα λογιστικά γεγονότα που αφορούν την επιχείρηση
- γ) οι καταχωρήσεις ως προς τη δομή, την αριθμητική συνέχεια, τις συναλλαγές, αποτιμήσεις κλπ και αν συμφωνούν τα στοιχεία με αυτά της απογραφής
- δ) έλεγχος για την αυτοτέλεια των χρήσεων. Αν έχουν καταχωρηθεί όλα τα γεγονότα και μόνο αυτά που αφορούν την εν λόγω λογιστική χρήση
- ζ) η προσαρμογή των λογαριασμών, δηλαδή αν έχουν προσαρμοστεί σωστά τα υπόλοιπα όλων των λογαριασμών του ισολογισμού στα αποτελέσματα της απογραφής
- η) έλεγχος για την ύπαρξη μεταβατικών λογαριασμών για υποχρεώσεις υπό τακτοποίηση ή απαιτήσεις προς είσπραξη που θα ολοκληρωθούν στην επόμενη χρήση
- θ) και γενικότερα τη νομιμότητα των πράξεων, αν όλα τα λογιστικά γεγονότα τεκμηριώνονται από τα αντίστοιχα παραστατικά, επιβεβαιώνονται από τις συναλλαγές και το ταμείο με όσα ορίζουν οι διατάξεις των σχετικών νόμων.

1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Από τα παλαιότερα χρόνια της ιστορίας του οικονομικού βίου και από τις πρώτες κιάλας οικονομικές συναλλαγές μετά την εισαγωγή του χρήματος ως μονάδα μέτρησης αξιών δημιουργήθηκε η ανάγκη ελέγχου με σκοπό τη διασφάλιση της ορθότητας των ενεργειών αυτών. Το 3000 π. Χ κιάλας στην αρχαία Βαβυλώνα διακρίνουμε ελέγχους ως προς τα σιτηρά και τους φόρους αυτών και αργότερα στην αρχαία Ελλάδα το 500-300 π. Χ εμφανίζεται ο θεσμός του ελεγκτή. Και συγκεκριμένα στην Αθήνα λίγα χρόνια μετά δημιουργήθηκε ο θεσμός των «Λογιστών» και των «Εύθυνων» οι οποίοι ήταν οι πλέον αρμόδιοι για τον έλεγχο της σωστής διαχείρισης του πλούτου των πόλεων, την εξέταση των δημόσιων ταμείων, την πορεία των δημόσιων δανείων και τα περιουσιακά των αξιωματούχων που αποχωρούσαν από τα δημόσια αξιώματα. Η δημοσιοποίηση μάλιστα των ελεγκτικών

πορισμάτων τους οδηγούσε σε καταδίκη ή απαλλαγή των διαχειριστών για απάτη, παραλείψεις και παραβατική συμπεριφορά.

Σταδιακά ακολουθούν και αντίστοιχου έργου θέσεις στην υπόλοιπη Ελλάδα όπως «εξεταστές», «συνήγοροι» και «δοκιμαστήριοι» στην Αχαϊκή Συμπολιτεία, οι «απόλογοι» στη Θάσο, οι «αρχησκόποι» στη Φθιώτιδα και επί ρωμαϊκής αυτοκρατορίας οι «ύπατοι», «κήνσορες», «τιμητές» και «ταμίεις» που όλοι έχουν υποχρέωση ελέγχου και υποβολής εκθέσεων για τη διαχείριση του Δημόσιου Χρήματος.

Στην περίοδο της Αναγέννηση πλέον στο εμπόριο και την οικονομία δίνεται νέα θέση στο θεσμό του ελέγχου και μάλιστα στην Ιταλία αρχές 16^{ου} αιώνα στη πόλη της Πίζας υπάρχει επίσημα και εννοιολογικά πολύ κοντά στην σημερινή ερμηνεία, ο «ελεγκτής οικονομικών στοιχείων» ενώ το 1581 ιδρύθηκε και στη Βενετία η «Ένωση Επαγγελματιών Ελεγκτών». Ο όρος «ελεγκτές» (auditors) εμφανίστηκε αρχικά στη Μεγάλη Βρετανία το 1285 με διάταγμα του Εδουάρδου του Ά, ενώ από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα υπάρχουν πλέον εμφανείς και πρωτοποριακές εξελίξεις της ελεγκτικής στις ΗΠΑ και ακολουθούν χώρες της Δυτικής Ευρώπης (Καζαντζής Χρ. 2006).

Στην Ελλάδα σύμφωνα με το έργο του (Παππάς Α., 1999), το επαγγελματικό πλαίσιο για τον έλεγχο δημιουργήθηκε με τον νόμο 5076/1931 ως θεσμοθετημένη θέση και το 1956 πλέον συστήνεται και λειτουργεί το Σώμα Ορκωτών Λογιστών και το 1960 εισάγεται η έννοια του ελέγχου των ανώνυμων εταιρειών της χώρας. Το ελεγκτικό έργο αναβαθμίζεται ριζικά με το Ν.Δ. 3329/1955 ιδρύεται το Σώμα Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ) όπου σύμφωνα με αυτόν τον νόμο: «Ο σκοπός του ΣΟΛ δεν περιορίζονταν μόνο στην συστηματική ελεγκτική διαδικασία των οικονομικών καταστάσεων (Ισολογισμός και Αποτελέσματα Χρήσης) των ανώνυμων εταιριών, αλλά περιελάμβανε τόσο την άσκηση διαχειριστικού ελέγχου των πάσης φύσεως οικονομικών οργανισμών της χώρας (άρθρο 1 ΝΔ 3329/1955) όσο και η μελέτη της λογιστικής οργάνωσης των επιχειρήσεων ή οργανισμών ύστερα από αίτησή τους (άρθρο 2 του ΝΔ 4107/1960).

Αναλυτικότερα η χρησιμοποίηση των ορκωτών λογιστών ήταν υποχρεωτική για τον τακτικό έλεγχο (άρθρο 36 νόμου 2190) των ανώνυμων εταιριών (ΑΕ), των οποίων οι μετοχές ήταν εισηγμένες στο χρηματιστήριο και εκείνων των οποίων το Μετοχικό

Κεφάλαιο καλύφθηκε με δημόσια εγγραφή, καθώς και για τον τακτικό έλεγχο του Ισολογισμού των ανώνυμων ασφαλιστικών εταιριών για τον οποίο ο ένας από τους δύο ελεγκτές έπρεπε να επιλέγεται από τα μέλη του ΣΟΛ. Σημειώνεται ότι η χρησιμοποίηση των μελών του ΣΟΛ για τον τακτικό έλεγχο του ισολογισμού των ΑΕ (άρθρο 36 του Ν 2190)² ήταν και είναι προαιρετική».

Το εποπτικό συμβούλιο διόριζε τα μέλη του ΣΟΛ, ρύθμιζε όλα τα λειτουργικά-θεσμικά των μελών όπως οι προαγωγές, εξετάσεις, πρόσληψη νέων μελών, κανονισμούς, οδηγίες και όριζε τον Ορκωτό Λογιστή που θα αναλάμβανε τη διεκπεραίωση συγκεκριμένης ελεγκτικής εργασίας χωρίς όμως να έχει ανάμειξη στο ελεγκτικό έργο του διασφαλίζοντας έτσι την ανεξαρτησία της εργασίας του. Οι δύο βασικές ρυθμίσεις που συνέβαλλαν σε αυτήν την ανεξαρτησία και ελευθερία δράσης του Ορκωτού λογιστή ήταν η βάση του 3329/1955: «α. η ρητή απαγόρευση οποιασδήποτε ανάμειξης του Ορκωτού Λογιστή στον διορισμό του ως ελεγκτής και στον καθορισμό της αμοιβής του (είναι αρμοδιότητα του εποπτικού συμβουλίου) και β. η απαγόρευση της χρησιμοποίησης του ορκωτού λογιστή σαν ελεγκτής της ίδιας επιχείρησης για περισσότερο από μια πενταετία³».

Τέλος, με το προεδρικό διάταγμα του 226/30.7.1992⁴ ιδρύεται το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.) και το επάγγελμα του Ορκωτού λογιστή στην Ελλάδα προσαρμόζεται με τα Διεθνή ισχύοντα. Μέχρι και σήμερα σε διεθνές επίπεδο έχει αναπτυχθεί το εννοιολογικό πλαίσιο αρχών της ελεγκτικής με τα «Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα» σχετικά με το πλαίσιο δράσης του ελεγκτή. Στηριζόμενοι σε αυτά τα πρότυπα δημιουργήθηκαν και τα «Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα (ΕΕΠ)» βάση νομοθεσίας (άρθρο 137 του Ν 2190/1920), που αποτελούν ένα ενιαίο σώμα κανόνων για τα μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ. Ο. Ε.Λ) όσον αφορά στους οικονομικούς ελέγχους.

² <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-2190-1920/arthro-36-nomos-2190-1920-taktikos-elegchos-tis-etaireias>. « Άρθρο 36 - Νόμος 2190/1920 - Τακτικός έλεγχος της εταιρείας από ορκωτούς ελεγκτές – λογιστές»

³ <https://www.soel.gr/el/%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%83%CE%BF%CE%B5%CE%BB/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C?showall=&start=2> «Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, Ιστορική Εξέλιξη - Περίοδος λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Λογιστών (1957 -1992)»

⁴ <https://www.taxheaven.gr/law/%CE%A0.%CE%94.226/1992> «taxheaven: Περί συστάσεως οργανώσεως και λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, καθώς και περί των όρων εγγραφής σε Ειδικό Μητρώο και ασκήσεως του επαγγέλματος του Ορκωτού Ελεγκτή»

Αναλύοντας ως προς τη μορφολογία της εξέλιξης της ελεγκτικής χρονικά, σύμφωνα με τον (Καραμάνης Κωνστ 2008) έχουμε την εξής πορεία της μέσα στον χρόνο:

Πρώτο επίπεδο από την αρχαιότητα ως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα: καθολικός έλεγχος, όπου εδώ ο ελεγκτής λειτουργούσε αποκλειστικά προς το συμφέρον του βασιλιά, επιχειρηματία κλπ και εστίαζε στην αποφυγή λαθών και κλοπών με πλήρη έλεγχο στις συναλλαγές και τα περιουσιακά στοιχεία.

Δεύτερο επίπεδο από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα έως τη δεκαετία του 1970:έλεγχος συστημάτων – systems based auditing, Αυτή την περίοδο και αφού έχει μεσολαβήσει και η βιομηχανική επανάσταση υπάρχει αύξηση του μεγέθους των οικονομικών μονάδων οπότε δίνεται έμφαση στον έλεγχο των συστημάτων λειτουργίας της επιχείρησης , όπως πχ σύστημα καταχώρησης, επεξεργασίας και ελέγχου λογιστικών πληροφοριών κλπ. Εισάγεται η έννοια του ελεγκτικού κινδύνου και δίνεται έμφαση στην ακρίβεια των λογιστικών δεδομένων και καταστάσεων.

Τρίτο επίπεδο από τη δεκαετία του 1970 έως τη δεκαετία του 1980 : έλεγχος σφαλμάτων. Η εστίαση στον έλεγχο σφαλμάτων προκύπτει από τις αδυναμίες του ελέγχου συστημάτων και την κακή διαστρωμάτωση. Διενεργούνται ελεγκτικά τεστ για σφάλματα σε λογαριασμούς ειδικούς και αναλυτικούς και επίσης την περίοδο αυτή διατυπώνεται και γνώμη σε σχέση με την εύλογη παρουσίαση των καταστάσεων,

Τέταρτο επίπεδο από τη δεκαετία 1980 έως 1990 : το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου – audit risk model . σε αυτό το στάδιο έγινε εντονότερη η πίεση στον έλεγχο λόγω υψηλού ανταγωνισμού στην αγορά και οι ελεγκτικές υπηρεσίες πλέον αντιμετωπίζουν και αστικές ευθύνες σε ελεγκτικά σκάνδαλα. Υπάρχει λεπτομερής και συστηματική ανάλυση, αξιολόγηση και διαχείριση των κινδύνων σε όλες τις διαδικασίες.

Πέμπτο επίπεδο από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 έως σήμερα : το μοντέλο του επιχειρηματικού κινδύνου – business risk approach . βασικό χαρακτηριστικό η ποιοτική μεταβολή σε μεγαλύτερο πεδίο μελέτης με έμφαση στο ευρύτερο περιβάλλον και τους στρατηγικούς κινδύνους της επιχείρησης.

1.4 ΒΗΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η ελεγκτική διαδικασία ξεκινά με την έκδοση της σχετικής Εντολής Ελέγχου όπου αποτελεί την έναρξη για τις διαδικασίες που θα ακολουθήσουν και κοινοποιείται στην ελεγχόμενη μονάδα πριν τη έναρξη του ελέγχου. Συνεχίζοντας ακολουθούν τα παρακάτω βήματα (Καζαντζής Χρ., 2006) :

Α) Έναρξη ελέγχου. Το πρωταρχικό στάδιο της διαδικασίας. Από την στιγμή που σημαίνεται η έναρξη του ελέγχου και ο ελεγκτής έχει ήδη επικοινωνήσει το επικείμενο έργο του στο ΔΣ της εταιρίας και τον CEO, ξεκινά να συλλέγει πληροφορίες και προσπαθεί να ενημερωθεί για την ελεγχόμενη επιχείρηση ως προς τη λειτουργική της δραστηριότητα, τη δομή της, το θεσμικό και στρατηγικό πλαίσιο λειτουργίας της και όσα τυχόν έχουν καταγραφεί σε φύλλα ελέγχου προηγούμενων ελέγχων. Γενικότερα συλλέγει υλικό που είναι χρήσιμο να γνωρίζει για να προχωρήσει στα επόμενα στάδια.

Β) Σε δεύτερο στάδιο γίνεται μια πρώτη- προκαταρκτική αξιολόγηση του υπάρχοντος συστήματος ελέγχου και αξιολογείται η εφαρμογή του, η απόδοση και αποτελεσματικότητά του. Ελέγχεται κάθε τμήμα και τομέας μέσα στην επιχείρηση χωριστά και την εφαρμογή του ελέγχου σε αυτά μέσα από διαγράμματα ροής και μελετάται η ποιότητα και πιστότητα του υπάρχοντος συστήματος ελέγχου. Αν ο ελεγκτής διαπιστώσει ότι ο υπάρχων μηχανισμός ελέγχου με τις ισχύουσες δικλίδες ασφαλείας είναι αξιόπιστος τότε αφού προγραμματίσει επαληθευτικές διαδικασίες σε όλο το φάσμα αυτού, προχωράει στο επόμενο στάδιο.

Στη προκαταρκτική αυτή έρευνα η μονάδα ελέγχου χρησιμοποιεί μια αξιόπιστη μέθοδο όπως COSO, καθώς αποτελεί το πιο διαδεδομένο πλαίσιο σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης του Εσωτερικού Συστήματος Ελέγχου. Σε αυτό το πλαίσιο αναλύεται το περιβάλλον ελέγχου, αξιολογούνται οι κίνδυνοι και οι δικλίδες ασφαλείας , αναλύονται οι διαδικασίες παρακολούθησης καθώς και τα πληροφοριακά συστήματα που χρησιμοποιούνται όπως και οι αναφορές και επικοινωνίες που λαμβάνουν χώρα. (Γαρεφαλάκης Α., Κουτούπης Α., Κυριακόγκωνας Π.,(2021).

Γ) Εδώ γίνεται η πρακτική εφαρμογή των δικλίδων ασφαλείας που σχεδιάστηκαν στο προηγούμενο στάδιο και εντοπίζονται πιθανές μη εφαρμογές και αποκλίσεις αυτών

από τις αρχικές προδιαγραφές του συστήματος ελέγχου. Αξιολογείται η σημαντικότητα και σπουδαιότητα αυτών των αποκλίσεων.

Δ) Αξιολογείται ο εσωτερικός έλεγχος και οι τεχνικές που εφαρμόστηκαν κατά την επαλήθευση ως προς την απόδοση και τον βαθμό εμπιστοσύνη σε αυτόν.

Ε) Σε αυτό το στάδιο γίνονται οι κύριοι ουσιαστικοί έλεγχοι ή «άμεσες επαληθευτικές διαδικασίες» (Καζαντζής Χρ 2006) όπου και ανιχνεύονται τα σφάλματα που τυχόν υπάρχουν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις

Στ) Με την ολοκλήρωση της ελεγκτικής διαδικασίας αξιολογεί ο ελεγκτής όλο το υλικό που συγκέντρωσε, αναφέρει απαραίτητα γεγονότα που μπορεί να σημειώθηκαν ή να αντιλήφθηκε κατά τη διαδικασία και σε αυτό το στάδιο παίρνει θέση και η υποκειμενική κρίση του ελεγκτή.

Ζ) Διατυπώνει άποψη εν τέλει (εύλογη) βάση των στοιχείων που συνέλεξε και προχωράει στη σύνταξη του πιστοποιητικού ελέγχου ή της έκθεσης ελέγχου. Στους ορκωτούς αυτό το πιστοποιητικό συνήθως συνοδεύεται και με τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Σημαντικό σημείο εδώ ο τρόπος που εκφράζεται η γνώμη του ελεγκτή καθώς μπορεί να είναι είτε ρητή αν είναι σίγουρος για τα στοιχεία και την διαδικασία είτε εκφραζόμενη με επιφύλαξη αν δεν περιέχονται επαρκή στοιχεία είτε και να μην είναι σε θέση να εκφράσει γνώμη λόγω έλλειψης στοιχείων.

Η) Σε τελικό στάδιο και χρονικά σε αρκετά μεταγενέστερο χρόνο, ακολουθεί το Follow up όπου παρακολουθείται κατά πόσο υλοποιήθηκαν οι συστάσεις και συντάσσεται έκθεση (Γαρεφαλάκης Α., Κουτούπης Α., Κυριακόγκωνας Π.,(2021).

Ακολουθεί ένας ενδεικτικός πίνακας:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Τα στάδια της Ελεγκτικής διαδικασίας

Πηγή: Καζαντζής Χρ. (2006), Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, έκδ. Business Plan AE

1.5 ΔΙΚΛΙΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Οι δικλίδες ασφαλείας, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω στα στάδια ελέγχου, αποτελούν από τα σημαντικότερα μέτρα και προστατευτικά εργαλεία σε μια επιχείρηση για την αντιμετώπιση παρατυπιών, λαθών και απατών. Η εφαρμογή και επαναληπτική δοκιμασία αυτών γίνεται για να διαπιστωθεί η αποτελεσματικότητα και λειτουργικότητά τους. Ο ελεγκτής των καταστάσεων εστιάζει στις πιο σημαντικές δικλίδες που επηρεάζουν τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση και η σημαντικότητά τους μετριέται βάση της δυνατότητάς τους να μειώσουν ή εξαλείψουν τον κίνδυνο σφάλματος.

Για παράδειγμα στον κύκλο των πωλήσεων σημαντικές δικλίδες θεωρούνται αυτές που σχετίζονται με την έγκριση των συναλλαγών, την έγκριση πίστωσης, φόρτωσης και αποστολής εμπορευμάτων, τιμολόγησης, τρόπο και χρόνος πληρωμής κλπ. Τα βασικά βήματα που γίνονται λοιπόν σε αυτό το παράδειγμα μέχρι την τελική διασφάλιση της ορθότητας αυτών των δικλίδων είναι τα εξής:

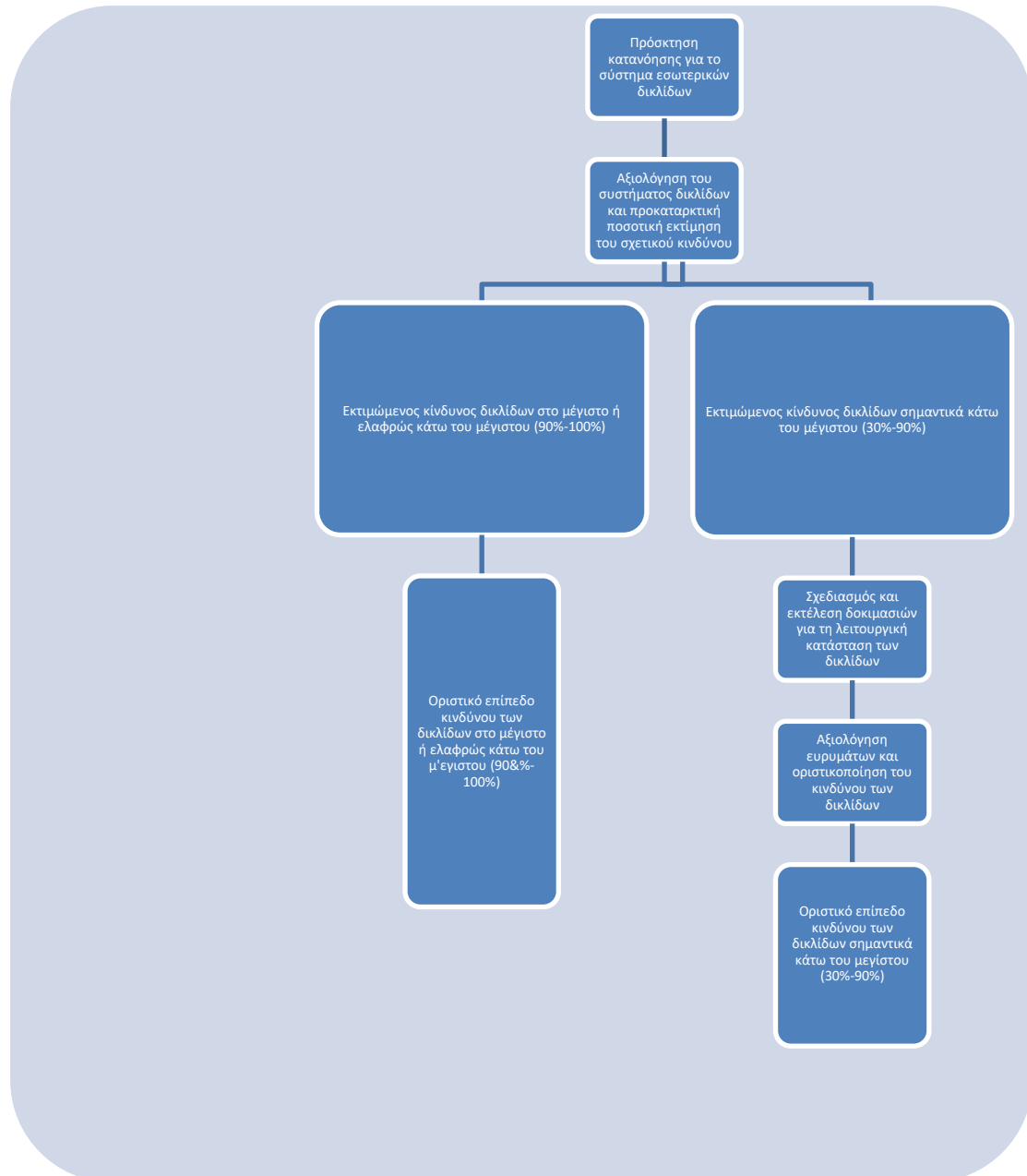
Αρχικά γίνεται διεξοδική μελέτη στο περιβάλλον των πωλήσεων, του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας κάθε τομέα αυτού και εντοπισμός και καταγραφή των υφιστάμενων κινδύνων. Σε επόμενο βήμα κατανοείται και αναλύεται το σύστημα εσωτερικών δικλίδων και προσδιορίζονται τα επίπεδα κινδύνου μη εφαρμογής αυτών (control risk). Τέλος, σχεδιάζονται και εφαρμόζονται επαναλαμβανόμενες δοκιμασίες ώστε να εκτιμηθεί οριστικά ο σχετικός κίνδυνος και τα ποσοτικά σφάλματα.

Για κάθε κίνδυνο κατά τη διαδικασία, αντιστοιχούν και πάνω από μια δικλίδες ασφαλείας. Για παράδειγμα στον κίνδυνο ύπαρξης λαθών στην τιμολόγηση οι δικλίδες ασφαλείας θα μπορούσαν να ήταν ένα παραμετροποιημένο πληροφοριακό σύστημα, συσχέτιση τιμολογίων με αντίστοιχα δελτία παραγγελίας και επισυναπτόμενους κωδικούς από τον τιμοκατάλογο, τακτική ενημέρωση τιμοκαταλόγου και εκπαίδευση του προσωπικού ως προς την διαδικασία αυτή. Να αναφερθεί επίσης ότι στις ενέργειες ανάλυσης των κινδύνων και εξέτασης των δικλίδων, ο ελεγκτής μπορεί να κάνει χρήση συμπληρωματικών εργαλείων όπως check list, ερωτηματολόγια, κλπ.

Ακολουθεί σχετικός πίνακας από το βιβλίο (Καραμάνης Κωνστ. 2008) όπου φαίνεται σχεδιαγραμματικά η διαδικασία ελέγχου και η επιβεβαίωση των δικλίδων ασφαλείας:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Βήματα στην αξιολόγηση και δοκιμασία των εσωτερικών δικλίδων

Καραμάνης Κ. (2008), Σύγχρονη Ελεγκτική, Θεωρία και Πρακτική σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα

1.6 Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ – ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ

Για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, ελέγχονται τμηματικά οι λογαριασμοί, η καταχώρηση και διαχείριση αυτών. Μια γενικότερη εικόνα της διαδικασίας που ακολουθείται εμφανίζεται παρακάτω (Λουμιώτης Β., 2013):

1.6.1 Λογαριασμός Παγίων

Κατά τη διαδικασία ελέγχου του λογαριασμού παγίων ακολουθούνται τα εξής βήματα:

-Αρχικά αντλείται μια συγκεντρωτική κατάσταση των πάγιων στοιχείων στην οποία εμφανίζονται τα καταγεγραμμένα πάγια όπου και ελέγχεται η καταχώρησή τους και η χρήση των αντίστοιχων λογαριασμών μέσα από τα καθολικά.

-Ελέγχονται τα υπόλοιπα των παγίων από προηγούμενες χρήσεις καθώς και αν υπάρχει συμφωνία σε σχέση με τα αντίστοιχα υπόλοιπα των βιβλίων.

-Ελέγχονται αγορές ή ιδιοκατασκευές παγίων και πωλήσεις παγίων στη χρήση και μαζί με αυτά οι λοιπές δαπάνες κατά την αγορά τους (επισκευής, συντήρησης κλπ), το υπόλοιπο αξίας κτήσης, επαλήθευση αναπροσαρμογής αξιών κλπ καθώς και ο προσδιορισμός του κέρδους ή ζημίας που προέκυψε και η εμφάνιση αυτών στα αποτελέσματα χρήσης.

-Επαληθεύεται ο λογιστικός χειρισμός του ΦΠΑ αυτών.

-Ελέγχεται παράλληλα το Μητρώο Παγίων αν τηρείται σωστά με αναλυτική ενημέρωση κατά είδος, συμφωνία με λογαριασμούς Γενικής Λογιστικής κλπ

-Παράλληλα ελέγχονται οι αποσβέσεις αυτών, ο συντελεστής που χρησιμοποιήθηκε και ο τρόπος υπολογισμού των αποσβέσεων αν γίνεται με βάση τα Διεθνή Πρότυπα επί της οικονομικής ωφέλιμης ζωής ή βάση των συντελεστών του ΠΔ 299/2003 για τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα. Επίσης αν τηρήθηκαν οι ίδιοι συντελεστές από χρήση σε χρήση και αν έγινε ορθός κοστολογικός χειρισμός των αποσβέσεων με ανάλυση κόστους παραγωγής, κόστους διοικητικής λειτουργίας, λειτουργίας διάθεσης και αποτελεσμάτων χρήσης.

-Παρακολούθηση δηλωθείσας αναπόσβεστης αξίας , τα σωρευτικά υπόλοιπα των αποσβέσεων και διαπίστωση τυχών απομείωσης αξίας περιουσιακών στοιχείων.

-Εξακρίβωση κυριότητας γηπέδων, κτιρίων και επαλήθευση ασφαλιστικής κάλυψης

-Επαλήθευση κάποιων παγίων με τη φυσική απογραφή.

1.6.2 Λογαριασμός Αποθεμάτων

Οι στόχοι αυτοί πρέπει να επιτευχθούν για κάθε κατηγορία στοιχείων και λογαριασμών. Έτσι ο λογαριασμός 20 αποθέματα ελέγχεται αν:

- Υπάρχουν στη κυριότητα της επιχείρησης τα αποθέματα που απεικονίζει το υπόλοιπο τους στο τέλος της χρήσης
- Έχουν καταχωρηθεί σε αυτόν όλα τα αποθέματα που υπάρχουν στη κυριότητα της επιχείρησης στο τέλος της χρήσης
- Έχουν αναγνωρισθεί, μετρηθεί και αποτιμηθεί σωστά όλες οι μονάδες –ποσότητα των αποθεμάτων που υπάρχουν στην κυριότητα της επιχείρησης στο τέλος της χρήσης,
- Έχουν ταξινομηθεί σωστά τα αποθέματα σε εμπορεύματα, προϊόντα, α ύλες κλπ
- Οι αγορές και οι πωλήσεις αποθεμάτων αφορούν μόνο τη παρούσα χρήση και την ελεγχόμενη επιχείρηση
- Υπάρχει συμφωνία του υπολοίπου του με το αποτέλεσμα της φυσικής απογραφής αποθεμάτων, όπως αυτό αναγράφεται στο βιβλίο απογραφών
- Η επιχείρηση έχει τα κατάλληλα έγγραφα που αποδεικνύουν τη κυριότητά της στα αποθέματα και ότι τα αποθέματά της είναι ελεύθερα ή ενεχυριασμένα
- Η αποτίμηση των αποθεμάτων και η παρουσίαση των σχετικών λογαριασμών στον ισολογισμό έγιναν σύμφωνα με όσα ορίζει το γενικό Λογιστικό σχέδιο.

1.6.3 Λογαριασμός Απαιτήσεων

- Κατά τον έλεγχο του λογαριασμού απαιτήσεων αρχικά θα ζητηθούν οι κινήσεις και τα υπόλοιπα των λογαριασμών αυτών αντίστοιχα με τους λογαριασμούς πελατών.
- Εξίσου ελέγχονται οι επισφαλείς απαιτήσεις, η κίνηση, η πρόβλεψη ή απόσβεση αυτών.
- Ζητείται και από τους ίδιους τους πελάτες να προσκομίσουν αντίστοιχη καρτέλα πληρωμών προς την εν λόγω εταιρεία και να διασταυρωθούν έτσι τα υπόλοιπα.
- Συγκρίνονται οι λογαριασμοί με τα αντίστοιχα Γενικά και Αναλυτικά καθολικά
- Ελέγχεται η καταχώρηση χρεώσεων και πιστώσεων στους λογαριασμούς αυτούς των απαιτήσεων με τα αντίστοιχα παραστατικά και ποσά.
- Ελέγχεται αν τηρείται κατάλληλο βιβλίο συναλλαγματικών και γραμματίων εισπρακτέων και οι αντίστοιχοι λογαριασμοί αυτών.

1.6.4 Κύκλωμα Χρήσης Αγορών- Πωλήσεων- Μισθοδοσίας

Αφού ο εξωτερικός ελεγκτής ολοκληρώσει την αξιολόγηση της ορθότητας ή μή του εσωτερικού ελέγχου, προχωράει στον ουσιώδη έλεγχο των συναλλαγών και τον έλεγχο υπολοίπων. Ο έλεγχος συναλλαγών διενεργείται τους τελευταίους μήνες της λογιστικής χρήσης ενώ ο έλεγχος υπολοίπων μετά το τέλος της χρήσης και την προσαρμογή των υπολοίπων των λογαριασμών.

Για τον έλεγχο των συναλλαγών έχουμε:

- α) κύκλο λογαριασμό αγορών
- β) κύκλο λογαριασμών πωλήσεων
- γ) κύκλο λογαριασμών εξόδων μισθοδοσίας προσωπικού

Τρεις πλήρως αλληλεξαρτώμενοι κύκλοι αφού συνυπολογίζονται στο ταμειακό και λειτουργικό κύκλωμα. Με την αγορά αποθεμάτων πέρα από τον λογαριασμό της ομάδας 2 κινούνται και ο λογαριασμός ταμειακών διαθεσίμων (αν έχω πληρωμή μετρητοίς) και ο λογαριασμός υποχρεώσεων 5 (αν έχω επί πιστώσει). Άρα ο έλεγχος των λογαριασμών αγορών θα πρέπει να γίνει συνδυαστικά και με αυτόν των πληρωμών και των υποχρεώσεων.

Αντιστοίχως συνδυαστικά θα ελεγχθούν και ο λογαριασμός των πωλήσεων με αυτόν των χρηματικών διαθεσίμων (μετρητοίς) ή των απαιτήσεων (επί πιστώσει). Κατά τον εσωτερικό έλεγχο λοιπόν θα πρέπει να ελεγχθούν όλοι αυτοί οι λογαριασμοί συνδυαστικά, επιπροσθέτως και τα δελτία παραλαβής και κάθε παραστατικό που χρησιμοποιήθηκε και έπειτα καταχωρήθηκε λογιστικά.

1.6.5 Ταμείο

Αρχικά από τα καταχωρημένα βιβλία της χρήσης αντλείται ένα λογιστικό υπόλοιπο μέχρι εκείνη τη στιγμή του ελέγχου. Έπειτα ελέγχεται η συνέχεια της αρίθμησης των παραστατικών που έχουν εκδοθεί ήδη ως έσοδα από την επιχείρηση (μέχρι πρόσφατα γινόταν έλεγχος όλων των στελεχών που αναγράφονται αυτά τα έσοδα) και ότι ήδη έχουν ανέβει στην ειδική πλατφόρμα και έχουν πάρει το αντίστοιχο MARK.

Αν πρόκειται για πώληση εμπορευμάτων και όχι υπηρεσιών ελέγχεται ταυτόχρονα ο λογαριασμός 20(εμπορεύματα) με τον 70 (πωλήσεις) κλπ. Αναλύονται ισοζύγια και

αναλυτικό καθολικό καθώς και η αντιστοιχία αυτών με τις καταγραφές των λογιστικών γεγονότων. Ακολουθεί έλεγχος των δαπανών αντίστοιχα. Συνηθισμένη πρακτική είναι και η επικοινωνία με κάποιους από τους πελάτες, προμηθευτές, τράπεζες κλπ για διασταύρωση αυτών των καταχωρημένων συναλλαγών. Δειγματοληπτικά γίνεται η επιλογή. Επίσης ελέγχεται αν τηρείται η αρχή της αυτοτέλειας των χρήσεων, οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν σε αποσβέσεις, απογραφή κλπ. Για τον έλεγχο του ταμείου ελέγχονται παράλληλα και οι λοιποί λογαριασμοί προς διασταύρωση της ορθότητάς του ταμειακού υπολοίπου.

Οι ελεγκτικές αυτές πρακτικές με ανάλυση των λογαριασμών και ανάλυση χρηματοοικονομικών καταστάσεων εφαρμόζονται σε όλα τα είδη ελέγχου (εσωτερικός, εξωτερικός και μικτός) αν πρόκειται για έλεγχο λογιστικών οικονομικών στοιχείων. Ποιο όμως από τα είδη ελέγχου θα χρησιμοποιηθεί κάθε φορά εξαρτάται από παράγοντες όπως την αιτία του ελέγχου ή τον αιτούντα του ελέγχου. Παρακάτω αναλύονται ευκρινώς ο εσωτερικός και ο εξωτερικός έλεγχος ως διαδικασίες (μεθοδολογία, πεδίο εφαρμογής κλπ) καθώς και τα πρόσωπα που τον διενεργούν, οι ελεγκτές (προσόντα, επάρκεια κλπ) .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

2.1 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ- ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το επάγγελμα του ελεγκτή δημιουργήθηκε από την έξαρση των φαινομένων απάτης σε συνδυασμό με την ανάγκη για προστασία της αγοράς και της οικονομίας. Μέσα από το έργο του ο ελεγκτής έχει διττό ρόλο: τον εντοπισμό των ανακρίβειών και παραποιήσεων στις καταστάσεις και παράλληλα την ενημέρωση για τα ευρήματά του αφού υποδείξει τις διορθώσεις που πρέπει να γίνουν.

Η ύπαρξη ενός ισχυρού εσωτερικού ελέγχου αποτελεί θετική απόδειξη της αξιοπιστίας των λογιστικών πληροφοριών και αυτό επιδρά καθοριστικά στον προσδιορισμό της έκτασης του εξωτερικού ελέγχου. Αντίστοιχα οι παρατηρήσεις του εξωτερικού ελεγκτή για ελλείψεις και αδυναμίες συμβάλλουν στη δημιουργία καλύτερου και αποτελεσματικότερου συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Η συσχέτιση αυτή των δύο ελέγχων δεν σημαίνει ότι δεν έχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους ως προς τον σκοπό, τον προσανατολισμό και τη μεθοδολογία τους.

Ο εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος διαφέρουν σε σημαντικά σημεία και ως προς το αντικείμενο ελέγχου (δηλαδή τι ελέγχεται) και ως προς το υποκείμενο ελέγχου (ποια πρόσωπα τον διενεργούν) και ως προς τις διαδικασίες που ακολουθούν κατά τη διενέργεια του ελέγχου. Συγκεκριμένα οι διαφορές τους παρουσιάζονται ως εξής (Γαρεφαλάκης Α., Κουτούπης Α., Κυριακόγκωνας Π.,(2021):

- Ο Εσωτερικός έλεγχος είναι πιο διευρυμένος καθώς αποσκοπεί στη βελτίωση όλων των πεδίων του οργανισμού και στην προσθήκη αξίας στην οντότητα, ενώ ο εξωτερικός έλεγχος είναι πιο συγκεκριμένος καθώς εστιάζει στην εξέταση των οικονομικών καταστάσεων και την αξιοπιστία αυτών.
- Ο Εσωτερικός έλεγχος επικεντρώνεται στο μέλλον καθώς και με τον συμβουλευτικό ρόλο του εστιάζει σε προληπτικά μέτρα και στη προστασία από πιθανούς μελλοντικούς κινδύνους ενώ ο εξωτερικός έλεγχος επικεντρώνεται στο παρόν- παρελθόν καθώς αντικείμενο του είναι τα υπάρχοντα δηλωθέντα στοιχεία και πώς τεκμηριώθηκαν κατά την εισαγωγή τους.

- Ο Εσωτερικός έλεγχος διενεργείται σε συνεργασία με την διοίκηση, στην ουσία αποτελεί και εργαλείο αυτής ενώ ο εξωτερικός έλεγχος δεν συσχετίζεται καθόλου με την διοίκηση και η δράση του είναι αυστηρά καθορισμένη από τα πρότυπα και τη νομοθεσία μόνο.
- Ως προς την μεθοδολογία τους, ο Εσωτερικός ελεγκτής έχει να αξιολογήσει όλους τους πιθανούς κινδύνους που προκύπτουν παροντικά και μελλοντικά, ενώ στη περίπτωση του εξωτερικού ελεγκτή αξιολογώντας τα πεπραγμένα έχει μόνο τον κίνδυνο της δικής του λανθασμένης κρίσης, να διαπράξει ο ίδιος κάποιο σφάλμα και όχι η εταιρία ως προς την τελική κρίση.
- Ως προς το ρόλο ο Εσωτερικός ελεγκτής πέραν του διαβεβαιωτικού παρέχει και συμβουλευτικό ρόλο, οπότε παρέχει προτάσεις, ελέγχει, εποπτεύει, αξιολογεί όλες τις μορφές κινδύνων και προτείνει αντίστοιχες δικλίδες ασφαλείας. Ο εξωτερικός ελεγκτής εκφέρει γνώμη για τις υπό μελέτη χρηματοοικονομικές καταστάσεις και δεν είναι αρμοδιότητά του ο τρόπος διαχείρισης κινδύνων και αποφυγής παρατυπιών.
- Τέλος ως προς την τελική έκθεση που συντάσσουν ο εσωτερικός ελεγκτής δημιουργεί μια πιο περιγραφική και αναλυτική έκθεση ανάλογα με τις ανάγκες και την διανέμει εσωτερικά, ενώ ο εξωτερικός ελεγκτής συντάσσει μια πιο τυποποιημένη έκθεση η οποία και δημοσιεύεται.

Αντίστοιχα οι ομοιότητές τους είναι εξίσου σημαντικές και είναι οι ακόλουθες συγκεντρωτικά:

- Και οι δύο ακολουθούν σχεδόν κοινούς κανόνες δεοντολογίας, για τους εσωτερικούς ελεγκτές ορίζονται από το ΙΑ (Ινστιτούτο εσωτερικών Ελεγκτών) ενώ για του εξωτερικούς ορίζονται από το IESBA (Συμβούλιο Διεθνών Προτύπων Δεοντολογίας για Λογιστές) ως υποεπιτροπή της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (IFAC).
- Ακολουθούν και οι δύο τα Διεθνή Πρότυπα.
- Έχουν μεν διαφορετικό ρόλο ως προς το έργο τους καθώς ο εσωτερικός ελεγκτής έχει και συμβουλευτικό ρόλο, αλλά στο διαβεβαιωτικό ελεγκτικό κομμάτι και οι δύο στοχεύουν στον εντοπισμό και αποτροπή της απάτης.
- Και οι δύο συμβάλλουν στην αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών αποτελεσμάτων.

- Υπόκεινται και οι δύο σε ποιοτικούς ελέγχους κατά την δράση τους.,
- Είναι υπόχρεοι σε συνεχή επαγγελματική κατάρτιση
- Συντάσσουν επίσημες εκθέσεις

Μετά την παρουσίαση των βασικών διαφορών και ομοιοτήτων μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών, ακολουθεί αναλυτική περιγραφή για τον καθένα χωριστά ώστε να καλυφθεί ευρέως η ανάλυση των δύο μορφών αυτών ελέγχου.

2.2 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ

2.2.1 Ορισμός

Σύμφωνα με το Διεθνές Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA), ο εσωτερικός έλεγχος «είναι ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα. Βοηθά την επιχείρηση να επιτύχει τους αντικειμενικούς σκοπούς της υιοθετώντας μια συστηματική επαγγελματική προσέγγιση στην αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και της εταιρικής διακυβέρνησης και εκτελείται βάση των διεθνώς αναγνωρισμένων προτύπων εσωτερικού ελέγχου και του νομοθετικού πλαισίου του που ενίοτε εφαρμόζεται. Οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι αυτά τα φυσικά πρόσωπα που διενεργούν τον εσωτερικό έλεγχο έχοντας λάβει Επαγγελματική ταυτότητα εσωτερικού ελεγκτή και έχει καταχωρηθεί στο μητρώο εσωτερικών ελεγκτών του Οικονομικού επιμελητηρίου Ελλάδας.».

Αποτελεί έναν οργανωμένο σύστημα που ελέγχει και διασφαλίζει ότι όλες οι λειτουργίες εκτελούνται με αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα, διαφάνεια και νομιμότητα. Ο διττός ρόλος του, διαβεβαιωτικός και συμβουλευτικός, συμβάλλει σημαντικά και στοχευμένα στη προσθήκη αξίας στο ελεγχόμενο πεδίο.

Με το πέρασμα των χρόνων και τα πολυάριθμα εταιρικά σκάνδαλα εφαρμόζονται ολοένα και αυστηρότερα πλαίσια συμμόρφωσης και ως εκ τούτου ο εσωτερικός έλεγχος αναπτύσσεται συνεχώς ως προς τις μεθόδους και τα πεδία που εφαρμόζεται. Σε οικονομικές μονάδες όπου ο λειτουργικός έλεγχος υστερεί καλείται ο εσωτερικός έλεγχος να εμβαθύνει ακόμα περισσότερο και να καλύψει και αυτά τα κενά.

2.2.2 Στόχος Εσωτερικού Ελέγχου

Οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν στη διοίκηση της επιχείρησης αξιόλογες πληροφορίες για τη λήψη αποφάσεων με σκοπό την αποτελεσματική λειτουργία της. Ο εσωτερικός ελεγκτής επιθεωρώντας το σύστημα εσωτερικού ελέγχου αξιολογεί την αποτελεσματικότητά του και αναφέρεται στα ανώτερα ιεραρχικά κλιμάκια.

Ένα βασικό στοιχείο που διακρίνει τους Ορκωτούς ελεγκτές λογιστές από τους εσωτερικούς ελεγκτές (Καζαντζής Χρ., 2006) είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης στην ανεξαρτησία της κρίσης των εσωτερικών ελεγκτών καθώς οι εσωτερικοί ελεγκτές μπορεί να είναι ανεξάρτητοι από τα ελεγχόμενα τμήματα αλλά τους συνδέει μια υπαλληλική σχέση με την επιχείρηση. Ο ρόλος των εσωτερικών ελεγκτών γίνεται όλο και σπουδαιότερος. Πλέον στις περισσότερες ανεπτυγμένες οικονομίες έχουν συσταθεί Ινστιτούτα Εσωτερικού Ελέγχου τα οποία παράγουν και προωθούν θέματα του εσωτερικού ελέγχου σε ολοένα και περισσότερους τομείς της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου αποτελείται από ένα σύνολο λειτουργιών που αλληλοσυνδέονται μεταξύ τους προσπαθώντας να καλύψουν όλο το φάσμα λειτουργίας της οντότητας και εν τέλει να καταλήξει η αναφορά αυτής της διαδικασίας στην διοίκηση ή την επιτροπή. Χαρακτηριστικά όπως έχει αναφερθεί «το σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου παρομοιάζει με το νευρικό σύστημα του ανθρώπινου οργανισμού που διακλαδώνεται μέσα στον οργανισμό και μεταφέρει εντολές και αντιδράσεις από και προς τον εγκέφαλο»⁵. Ενώ εύστοχα εξίσου όπως προσδιορίζεται λειτουργικά (το ινστιτούτο εσωτερικών ελέγχων COSO) ο εσωτερικός έλεγχος

⁵ Cook J.W., Winkle G.M. (1976), *Auditing, Philosophy and Technique*, Houghton Mifflin

αποτελεί ένα πλέγμα λειτουργιών και διαδικασιών που πραγματοποιείται από τον ίδιο τον φορέα για την επίτευξη των στόχων με τα εξής:

- τη διαχείριση κινδύνων που σχετίζονται με τη λειτουργία της μονάδας και τα περιουσιακά της στοιχεία. Ως προς τα περιουσιακά στοιχεία για παράδειγμα, να προβλεφθούν και να προσαρμοστούν δικλίδες για κινδύνους κλοπής ή καταστροφής αυτών. Στα περιουσιακά στοιχεία πέραν των κτιρίων, μηχανημάτων, αποθεμάτων κλπ υπολογίζονται και οι λογαριασμοί πελατών, οι συμβάσεις, τα λογιστικά αρχεία για τα οποία επίσης θα πρέπει να υπάρχει μέριμνα προστασίας τους.

- την αξιοπιστία των οικονομικών και λοιπών αναφορών και καταστάσεων. Δηλαδή, ως προς τα λογιστικά στοιχεία, η αξιοπιστία και διαφάνεια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι από τα βασικότερα μελήματα καθώς σε αυτό το τμήμα ελέγχονται και από εξωτερικούς ελεγκτές και από εκεί διαφαίνεται η πραγματικότητα, η αξιοπιστία και η φερεγγυότητα της οντότητας όλης.

- τη συμμόρφωση με τους νόμους τους κανονισμούς και τις πολιτικές που διέπουν τη λειτουργία του οργανισμού. Από την εξωτερική συμμόρφωση σε νόμους όπως πχ απόδοση ΦΠΑ κλπ μέχρι και την τήρηση των εσωτερικών κανόνων. Η κανονιστική συμμόρφωση αποτελεί ένα από τα βασικότερα στοιχεία στα πλαίσια της ορθής εταιρικής διακυβέρνησης.

- την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των επιχειρησιακών του λειτουργιών. Για παράδειγμα, πέραν της αποδοτικότητας της ίδιας της επιχείρησης, ωφέλιμη είναι και η μέριμνα για οικονομικότερη χρήση πόρων, περιορισμό ακούσιων δαπανών και κακής οικονομικής διαχείρισης εντός της οντότητας. Στα πλαίσια της μη ωφέλιμης σπατάλης είναι και η άσκοπη σπατάλη εργατοωρών λόγω κακού οργανογράμματος, χαμηλής τεχνολογίας ή έλλειψης εποπτείας.

- τον διαχωρισμός καθηκόντων – ο αυστηρός καταμερισμός εργασίας και η περιορισμένη ενασχόληση και πρόσβαση σε οποιαδήποτε δραστηριότητα, συναλλαγή κλπ

- τη συνεχή παρακολούθηση και βελτίωση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου για να εξασφαλιστεί υψηλότερη αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα και να μειωθεί ο κίνδυνος παρατυπιών.

- τον υπολογισμό της δράσης του management σε όλα τα επίπεδα

- την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών με στόχο την αύξηση της αξίας της εταιρίας
- την πολιτική ασφάλειας και προστασίας πληροφοριών και προσωπικών δεδομένων
- την παροχή δικλίδων διασφάλισης επί των συναλλαγών και άλλων δραστηριοτήτων.
- τη συνεχή βελτίωση της εικόνας της επιχείρησης στην αγορά και το καταναλωτικό κοινό κλπ (Παπαστάθης Παντ. 2014).

2.2.3 Προϋποθέσεις Αποδοτικού Σχεδιασμού Ελέγχου

Οι παράγοντες που χαρακτηρίζουν ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου αποτελεσματικό είναι πολλοί, οι σημαντικότεροι είναι (Καζαντζής Χρ, 2006):

- 1 προσωπικό με επαγγελματική επάρκεια και ευσυνειδησία (έντιμο, εκπαιδευμένο, ικανό προσωπικό)
- 2 οργανωτική δομή (καταμερισμός εργασίας, διαστρωμάτωση)
- 3 καλοσχεδιασμένο λογιστικό σύστημα (λογιστικό σχέδιο με προκαθορισμένους κανόνες παραμετροποίησης)
- 4 περιορισμένη πρόσβαση στα περιουσιακά στοιχεία από άτομα χωρίς εξουσιοδότηση
- 5 ύπαρξη υπηρεσίας εσωτερικών ελεγκτών (διαρκής επιθεώρηση και αξιολόγηση).

Πέραν των χαρακτηριστικών αυτών, σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι ο αποδοτικός σχεδιασμός ελέγχου εξαρτάται επίσης και από δύο ακόμα παράγοντες (Παπάς Αντ, 1999):

- 1) Το επιχειρησιακό περιβάλλον και
- 2) Το κόστος εφαρμογής των μέτρων ελέγχου.

Συγκεκριμένα, σε μικρότερες σε μέγεθος οντότητες συναντώνται οργανωτικές αδυναμίες και περιορισμένες εναλλακτικές ελλείπει ατόμων, αναγκαστικά τότε υπάρχει ασαφής καταμερισμός εργασιών κάτι που στις μεγαλύτερες σε μέγεθος οντότητες μπορεί να διορθωθεί. Ο καταμερισμός της εργασίας εξυπηρετεί την εφαρμογή του ελέγχου, καθώς γίνεται τμηματικά και προσφέρει σαφέστερη και άμεση εικόνα και στον ελεγκτή και στο ΔΣ. Επίσης στο επιχειρησιακό περιβάλλον συγκαταλέγεται και το ΔΣ και η στάση αυτού ως προς τον έλεγχο, η κουλτούρα και νοοτροπία των μελών του ΔΣ καθώς από εκεί ξεκινά και ο έλεγχος και η εκπαίδευση και συμμόρφωση των κατωτέρων απέναντι σε αυτόν και τις συστάσεις που θα αναφερθούν. Τέλος στο επιχειρηματικό περιβάλλον εντάσσεται και το νομοθετικό

πλαίσιο που ισχύει και πρέπει να εφαρμόζεται όπως πχ στις ΑΕ υπήρχε συγκεκριμένο σχέδιο λογαριασμών που πρέπει να τηρείται βάση του Ν 2190, οπότε ένα προσαρμοσμένο και κατάλληλο σύστημα εσωτερικού ελέγχου βάση νομοθεσίας είναι απαραίτητο.

Το κόστος εφαρμογής του εσωτερικού ελέγχου από την άλλη επηρεάζει πολύ τον σχεδιασμό και την υλοποίησή του. Ανεξάρτητα με το επιχειρησιακό περιβάλλον αν το κόστος επιβαρύνει πολύ την οντότητα (κυρίως στις πιο μικρές) τότε βλέπουμε ανύπαρκτο σύστημα ή κάποιο υποτυπώδες σύστημα ελέγχου χωρίς τεχνολογική υποστήριξη, τακτικότητα κλπ. Επίσης το κόστος του εσωτερικού ελέγχου εξαρτάται και από το οικονομικό όφελος που θα επιφέρει στην επιχείρηση οπότε και αυτό αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα που λαμβάνεται υπόψη.

2.3 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ

2.3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ

Ο Εξωτερικός έλεγχος επίσης χαρακτηρίζεται από την συγκέντρωση πληροφοριών και τεκμηρίων σε σχέση με τον υπό έλεγχο τομέα, δεν ενέχει συμβουλευτικό χαρακτήρα όπως ο εσωτερικός έλεγχος και εστιάζει κυρίως στα χρηματοοικονομικά δεδομένα. Τα βασικά του χαρακτηριστικά είναι ανεξάρτητη σχέση του από την υπό έλεγχο εταιρία, η επιμελής και λεπτομερής συγκέντρωση πληροφοριών και τεκμηρίων και τέλος η αντικειμενική, αμερόληπτη και βάση των τεκμηρίων διατύπωση της κρίσης του. Πραγματοποιείται από ορκωτούς ελεγκτές με βασικό σκοπό να διαπιστώσει την ακρίβεια, τη διαφάνεια και τη συμμόρφωση με τα ισχύοντα Πρότυπα και νόμους.

Κατά την οργάνωση της ελεγκτικής διαδικασίας ο ελεγκτής ενημερώνεται προκαταρκτικά για τα στοιχεία, τα χαρακτηριστικά, την νομική μορφή, τις δραστηριότητες, την οργανωτική δομή, τη λογιστική οργάνωση κλπ της ελεγχόμενης επιχείρησης. Σε δεύτερο στάδιο ο ελεγκτής διαπιστώνει αν υπάρχει σύστημα εσωτερικού ελέγχου και αν εφαρμόζονται τα απαραίτητα μέτρα για τον έλεγχο αυτό. Οπότε λαμβάνει σοβαρά υπόψη αρχεία προηγούμενων εσωτερικών ελέγχων και κανονισμών, παρακολουθεί τη ροή των συναλλαγών και τη λειτουργία της οντότητας

και εν τέλει ελέγχει αξιολογεί την ορθότητα και αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου καθώς προχωράει στην εφαρμογή του εξωτερικού ελεγκτικού προγράμματος.

2.3.2 ΣΤΟΧΟΣ - ΕΥΘΥΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο σκοπός του εξωτερικού ελέγχου όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως συνοψίζεται στα εξής: (Λουμιώτης Β., 2013):

Αρχικά να επιβεβαιώσει ότι όλες χρηματοοικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί σύμφωνα με τα Πρότυπα, τις Αρχές και τους ισχύοντες νόμους οπότε και απεικονίζουν πραγματική εικόνα προς πληροφόρηση των άμεσα ενδιαφερομένων.

Δεύτερον, να επιβεβαιώσει ότι τα τυχόντα λάθη ακούσια ή εκούσια που διαπιστώνονται ότι έχουν εντοπιστεί, επισημανθεί και κατασταλεί.

Έπειτα, να επιβεβαιώσει τη σωστή πληροφόρηση του οικονομικού αποτελέσματος της οντότητας και της πλήρους εικόνας της περιουσιακής κατάστασης της.

Στα πλαίσια της δράσης του ο εξωτερικός ελεγκτής οφείλει να τηρεί κανόνες σύμφωνα με το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών και αυτοί οι κανόνες οριοθετούν τη δράση του. Ενδεικτικά κάποιοι από αυτούς είναι:

«- μην ασκεί το ελεγκτικό έργο κατά τρόπο πλημμελή και να είναι ανεξάρτητο από κάθε είδους επιρροή του ελεγχόμενου

-μην αποδέχεται την ευθύνη διεξαγωγής του ελέγχου ή να διακόπτει την εργασία ελέγχου αν οι υπάρχουσες συνθήκες κλονίζουν την ανεξαρτησία του, την αντικειμενικότητα και την προς αυτών εμπιστοσύνη από τρίτους.

-μην παρέχει στον ελεγχόμενο άλλου είδους υπηρεσίες εκτός από εκείνες που επιτρέπει ο νόμος και για τις οποίες έχει οριστεί αρμοδίως.

-μην αποφασίζει ο ίδιος για θέματα αρμοδιότητας του ελεγχόμενου

-μην παρεμβαίνει και να τηρεί αμερόληπτη στάση σε αντικρουόμενες απόψεις των ελεγχόμενων ή άλλων ενδιαφερομένων.

-μην έχει οποιοδήποτε άμεσα ή έμμεσο συμφέρον από τον ελεγχόμενο ή από το πόρισμα του ελέγχου

-μην αποδέχεται παρεμβάσεις του ελεγχόμενου ή τρίτων σχετικές με το έργο του ελέγχου του.

-μη δέχεται δώρα και εξυπηρετήσεις που υπερβαίνουν το μέτρο της απλής φιλοφρόνησης και φιλοξενίας στον επαγγελματικό χώρο αυτού.

-Μη δέχεται οποιαδήποτε αμοιβή από τον ελεγχόμενο πέραν της νόμιμης.

-Μην αναλαμβάνει έλεγχο σε οικονομική μονάδα στην οποία διετέλεσε ο ίδιος μέλος διοίκησης μέσα στη τελευταία πενταετία

-Να είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός όταν στον ελεγχόμενο υπηρετούν καθ' οποιοδήποτε τρόπο συγγενικά ή φιλικά πρόσωπα

-Να τηρεί αυστηρά τις κείμενες νομοθετικές διατάξεις και αποφάσεις του εποπτικού Συμβουλίου του ΣΟΕ»⁶

2.3.3 ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ

Τα ελάχιστα προσόντα που πρέπει να έχει ο εξωτερικός ελεγκτής συνοψίζονται στα εξής: (Καζαντζής Χρ., 2006)

α) η θεωρητική και επιστημονική κατάρτιση του υποψήφιου ελεγκτή

β) η ικανότητά του να εφαρμόζει τις θεωρητικές αυτές γνώσεις με ορθολογικό τρόπο κατά την άσκηση του ελέγχου

γ) το ανεπίληπτο ήθος του

δ) η ανεξαρτησία του σύμφωνα με τα πρότυπα της ελεγκτικής. Ο ελεγκτής πρέπει να είναι ανεξάρτητος και ανεπηρέαστος στη σκέψη, έντιμος, ευθύς και ειλικρινής. Να έχει αντικειμενικότητα και να είναι απαλλαγμένος από προκαταλήψεις, εύνοιες και οτιδήποτε άλλο θα μπορούσε να θεωρηθεί ασυμβίβαστο με την ακεραιότητα του χαρακτήρα του και το επάγγελμα του.

Η αναγνώριση αυτών των απαιτούμενων προσόντων επιβεβαιώνεται με την χορήγηση της σχετικής άδειας ασκήσεως του επαγγέλματος. Πληρώντας βασικές προϋποθέσεις διορίζεται ένα φυσικό πρόσωπο στην αρχική βαθμίδα του ασκούμενου ελεγκτή και εγγράφεται στο Μητρώο τους. Μετά από συγκεκριμένη χρονική διάρκεια παραμονής σε κάθε βαθμίδα και με την εξασφάλιση πρακτικών και θεωρητικών

⁶ Παπάς Αν. (1999), *Εισαγωγή στην Ελεγκτική*, εκδ. Μπένου, Αθήνα

γνώσεων, μεταβαίνει στην επόμενη βαθμίδα μέσα από εξετάσεις στις οποίες θα πρέπει να επιτύχει.

Σύμφωνα με τα πρότυπα ελέγχου ορίζεται ότι ο ελεγκτής θα πρέπει να κατέχει πλήρη προσωπική και επαγγελματική ανεξαρτησία σε σχέση με την ελεγχόμενη οντότητα.

2.3.4 ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου στον εξωτερικό έλεγχο έχει τρεις παραμέτρους και εμφανίζονται στην ακόλουθη εξίσωση: $AR = IR \times CR \times DR$ όπου

-AR (audit risk) είναι ο ελεγκτικός κίνδυνος ή κίνδυνος οικονομικών καταστάσεων και ορίζεται ως η πιθανότητα δημοσίευσης οικονομικών καταστάσεων με λάθη ή χωρίς να παρουσιάζουν τη πραγματική εικόνα εν αγνοία του ελεγκτή.

-IR (inherent risk) είναι ο ενδογενής κίνδυνος όπου εδώ συμπεριλαμβάνονται τα ουσιώδη λάθη λόγω της φύσης και του είδους των δραστηριοτήτων της επιχείρησης και ενυπάρχουν ανεξαρτήτως από το εφαρμοζόμενο σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

-CR (control risk) είναι ο κίνδυνος ο έλεγχος και το ευρύτερο σύστημα αυτού να μην εντοπίσει ή να παραλείψει ουσιώδη λάθη στις οικονομικές καταστάσεις

-DR (detection risk) είναι ο κίνδυνος που ο ίδιος ο ελεγκτής να μην εντοπίσει κάποιο σφάλμα.

Στο Μοντέλο του Ελεγκτικού Κινδύνου κάθε σκέλος έχει τη δική του οριοθέτηση και αν κάποιο από αυτά αυξηθεί όπως πχ ο ενδογενής κίνδυνος θα πρέπει αντίστοιχα να μειωθεί ένα άλλο σκέλος πχ ο κίνδυνος μη εντοπισμού από τον ελεγκτή ώστε να διατηρηθεί αυτή η ισότητα (Γαρεφαλάκης Α., Κουτούπης Α., Κυριακόγκωνας Π.,(2021).

2. 4 ΑΡΧΕΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

Ο κώδικας δεοντολογίας αποτελεί ένα πλαίσιο βάσει του οποίου ο επαγγελματίας λογιστής ή ελεγκτής οφείλει να εντοπίζει, να αξιολογεί και να αντιμετωπίζει κατάλληλα περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με βασικές αρχές που ο ίδιος ο κώδικας θέτει. Ο κώδικας αποτελείται από τρία μέρη (Καραμάνης Κωνστ., 2008). Στο πρώτο μέρος αναφέρονται οι πέντε βασικές αρχές δεοντολογίας όπως: ακεραιότητα/ανεξαρτησία – αντικειμενικότητα – επαγγελματική ικανότητα και επιμέλεια (επάρκεια) – εχεμύθεια – επαγγελματική συμπεριφορά.

Τα μέρη Β κ Γ του κώδικα εξηγούν πώς αυτές οι βασικές αρχές δεοντολογίας πρέπει να εφαρμόζονται και σε ποιο πλαίσιο. Ειδικότερα το δεύτερο μέρος αναφέρεται σε επαγγελματίες λογιστές – ελεγκτές που προσφέρουν υπηρεσίες προς το κοινό ενώ το τρίτο μέρος σε όσους απασχολούνται με σχέση εργασίας σε επιχειρήσεις και οργανισμούς ιδιωτικού ή δημόσιου τομέα.

Αναλυτικότερα οι αρχές αυτές είναι (Καζαντζής Χρ, 2006, σελ 714-716):

Ανεξαρτησία-ακεραιότητα:

- ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να διακρίνεται από ανεπίληπτο ήθος και ακεραιότητα χαρακτήρα
- οφείλει να αναφέρει στους ανωτέρους τυχόν σχέση επαγγελματική, φιλική ή οικογενειακή με την ελεγχόμενη επιχείρηση
- δεν πρέπει να δέχονται άμεσα η έμμεσα δώρα ή άλλες παροχές
- η κοινωνική συναναστροφή του Εσωτερικού Ελεγκτή με τους ελεγχόμενους πρέπει να είναι σε διακριτικό επαγγελματικό επίπεδο
- η παρουσία του εσωτερικού ελεγκτή τόσο στους χώρους εργασίας όσο και εκτός αυτών οφείλει να είναι ανάλογη του κύρους του αξιώματος του (ευπρεπής εμφάνιση, ανεπίληπτη συμπεριφορά)
- η ο εσωτερικός ελεγκτής κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του οφείλει να έχει αυτοσυγκράτηση, αυτοπειθαρχία, ευγένεια , συγκαταβατικότητα και ίση μεταχείριση ως προς όλους.

αντικειμενικότητα:

-ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να διατυπώνει κρίσεις τεκμηριωμένες και όχι αυθαίρετες κρίσεις, επιδιώκοντας ακρίβεια , σαφήνεια και πληρότητα

-πρέπει να λαμβάνει υπόψη του όλους τους παράγοντες που προέκυψαν από τον έλεγχο χωρίς να παραλείπει τυχόν ευρήματα ικανά να επηρεάσουν τα συμπεράσματα αυτά.

εμπιστευτικότητα/εχεμύθεια:

-ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες που αποκτά μόνο για τους υπηρεσιακούς λόγους και να μην τις κοινοποιεί σε αναρμόδιους ή προς προσωπικό του όφελος.

-να τηρεί απόλυτη μυστικότητα για τους αιφνιδιαστικούς ελέγχους που πρόκειται να πραγματοποιηθούν

επάρκεια:

-πρέπει να τηρεί τον κανονισμό λειτουργίας της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου

-ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να επιδεικνύει την βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας της εργασίας του, να εμβαθύνει ώστε να εντέλει να διατυπώνει πλήρως τα συμπεράσματά του

-πρέπει να έχει συνεχή και πλήρη ενημέρωση και ο ίδιος να τα αναφέρει στους ανώτερους

-να διεξάγει την εργασία του διακριτικά χωρίς να εμποδίζει τη διεξαγωγή εργασιών της ελεγχόμενης επιχείρησης. Ακολουθεί σχετικός πίνακας που απεικονίζεται περιεκτικά το περιεχόμενο του Κώδικα Δεοντολογίας:

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Συνοπτική παρουσίαση του περιεχομένου του Κώδικα Δεοντολογίας

ΜΕΡΟΣ Α	ΜΕΡΟΣ Β	ΜΕΡΟΣ Γ
ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ		
Βασικές αρχές για κάθε επαγγελματία λογιστή, είτε προσφέρει υπηρεσίες στο κοινό είτε έχει σχέση εργασίας με επιχειρήσεις και οργανισμούς	Τρόποι εφαρμογής βασικών αρχών σε συγκεκριμένες περιστάσεις, παραδείγματα απειλών και μέτρα αντιμετώπισης	
100. Εισαγωγή	200. Εισαγωγή	300. Εισαγωγή
110. Ακεραιότητα	210. Αναδοχή εργασιών	310. Ενδεχόμενες συγκρούσεις συμφερόντων
120. Αντικειμενικότητα	220. Σύγκρουση συμφερόντων	320. Προετοιμασία εκθέσεων [ληροφοριών για τρίτους
130. Επαγγελματική ικανότητα και επιμέλεια	230. Έκδοση δεύτερης γνώμης	330. Επάρκεια γνώσεων και εμπειριών
140. Εχεμύθεια	240. Αμοιβές και άλλοι τρόποι αποζημίωσης	340. Κατοχή χρηματ/κών στοιχείων του πελάτη
150. Επαγγελματική συμπεριφορά	250. Μάρκετινγκ επαγγελματικών υπηρεσιών	350. Κίνητρα και παρότρυνση
	260, Λήψη δώρων και αποδοχή φιλοξενίας	
	270. Φύλαξη περιουσιακών στοιχείων του πελάτη	
	280. Αντικειμενικότητα- όλες οι επαγγελματικές υπηρεσίες	
	290. Ανεξαρτησία- υπηρεσίες διασφάλισης	

Καζαντζής Χρ. (2006), Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, έκδ. Business Plan AE

Αξίζει να αναφερθεί βέβαια ότι ο κώδικας παράλληλα εντοπίζει και μια σειρά από απειλές (threats) οι οποίες θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο τη συμμόρφωση με τις παραπάνω αρχές, όπως είναι: α) η σύγκρουση συμφερόντων β) οι φιλικές, συγγενικές σχέσεις κλπ που ήδη υπάρχουν γ) σύμπτωση κρινόμενου και κριτή, δηλαδή περίπτωση που μέλος του ελέγχου καλείται να αξιολογήσει απόφαση που είχε λάβει ο ίδιος στο παρελθόν κλπ

2.5 ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ – ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

Τα αποδεικτικά τεκμήρια αποτελούν εργαλεία τα οποία βοηθούν τον ελεγκτή στην ελεγκτική διαδικασία ώστε να δημιουργήσει με περισσότερη ασφάλεια τη τελική του γνώμη. Συντελούν επίσης στη μείωση του βαθμού του ελεγκτικού κινδύνου ενώ αποτελούν και απόδειξη αντικειμενικότητας, πληρότητας και αμεροληψίας της εργασίας του ελεγκτή και βοηθούν παράλληλα και στο συμβουλευτικό κομμάτι του εσωτερικού ελέγχου. Χωρίζονται σε δύο ομάδες (Παπάς Α., 1999):

Α ΟΜΑΔΑ - ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

1 Λογιστικά βιβλία: (ημερολόγιο συγκεντρωτικό και αναλυτικό), Καθολικό (γενικό και αναλυτικό) Βιβλίο Απογραφής, Μητρώο περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων. Με αυτά εξετάζεται η ορθότητα λογιστικοποίησης των οικονομικών γεγονότων, η σωστή και πλήρης μεταφορά των πληροφοριών από το Ημερολόγιο (στους περιληπτικούς και αναλυτικούς λογαριασμούς) στα Καθολικά και κατά πόσο αυστηρά εφαρμόζονται οι λογιστικές διαδικασίες και οι νόμοι καθώς και με πόση ακρίβεια παρουσιάζονται όλοι οι λογαριασμοί στις λογιστικές καταστάσεις τέλους χρήσης.

2 Αριθμοδείκτες: Αποτυπώνουν την πραγματική θέση ή την αποδοτικότητα διαφόρων τμημάτων ή ολόκληρων τομέων της οικονομικής μονάδας και για τον ελεγκτή αποτελούν εργαλείο κατανόησης της δυναμικής κατάστασης της επιχείρησης την συγκεκριμένη στιγμή. Αν τα αποτελέσματά τους δεν συνάδουν ή δεν δικαιολογούνται με τις συγκεκριμένες συνθήκες δράσης της εν λόγω επιχείρησης τότε καλείται να ερευνήσει τις αποκλίσεις και τις αιτίες αυτών. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι οι

αριθμοδείκτες ρευστότητας, κυκλοφοριακής ταχύτητας, κερδοφορίας και δανειακής επιβάρυνσης (Βασιλείου Δ, Ηρειώτης Ν., (2008).

ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ: προσδιορίζουν την βραχυχρόνια οικονομική θέση της επιχείρησης και την ικανότητά της να ανταποκριθεί στις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις της. Δείγμα υγιούς εικόνας να έχει επαρκή ρευστότητα ώστε να ανταποκρίνεται στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις εντός προθεσμίας και χωρίς απώλειες. Χρησιμοποιούνται λογαριασμοί του Ισολογισμού των ομάδων 1 έως και 5 και είναι οι εξής:

- Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας = $\frac{\text{Διαθέσιμα} + \text{Απαιτήσεις} + \text{Αποθέματα}}{\text{Βραχυρόθεσμες Υποχρεώσεις}}$
- Αριθμοδείκτης άμεσης ρευστότητας = $\frac{\text{Διαθέσιμα} + \text{Απαιτήσεις}}{\text{Βραχυρόθεσμες Υποχρεώσεις}}$
- Αριθμοδείκτης ταμειακής ρευστότητας = $\frac{\text{Διαθέσιμο} + \text{Ενεργητικό}}{\text{Ληξιπρόθεσμες Υποχρεώσεις}}$
- Αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού Διαστήματος = $\frac{\text{Διαθέσιμα} + \text{Απαιτήσεις}}{\text{Προβλεπόμενες ημερήσιες} + \text{Λειτουργικές Δαπάνες}}$

ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗΣ ΤΑΧΥΤΗΤΑΣ: ονομάζονται και αριθμοδείκτες δραστηριότητας ή ανακύκλωσης και αποτυπώνουν τον χρόνο που χρειάζεται ένα περιουσιακό στοιχείο μέχρι να ρευστοποιηθεί. Εκφράζει τον ρυθμό χρησιμοποίησης των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης σε συνάρτηση με τις πωλήσεις της, πόσες φορές δηλαδή ανακυκλώνονται τα στοιχεία του ισολογισμού και του και οι λογαριασμοί του κεφαλαίου κίνησης. Χρησιμοποιούνται επίσης λογαριασμοί του Ισολογισμού των ομάδων 1 έως και 5 και είναι οι εξής:

- Αριθμοδείκτης ταχύτητας εισπράξεων = $\frac{\text{Καθαρές Πωλήσεις}}{\text{Μέσος όρος απαιτήσεων}}$
- Αριθμοδείκτης ταχύτητας βραχυχρόνιων Υποχρεώσεων = $\frac{\text{Αγορές}}{\text{Μέσος όρος βραχυπρόθεσμων Υποχρεώσεων}}$

- Αριθμοδείκτης ταχύτητας κυκλοφορίας = $\frac{\text{Καθαρές πωλήσεις}}{\text{Μέσος όρος αποθεμάτων}}$
Αποθεμάτων

ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑΣ (ή αποδοτικότητας): αποτυπώνουν την ικανότητα της επιχείρησης να δημιουργεί κέρδη, την αποδοτικότητά της και κατ' επέκταση την βιωσιμότητά της. Οι λογαριασμοί που χρησιμοποιούνται είναι κατά βάση των λειτουργικών εσόδων και εξόδων (ομάδες 6 και 7) , ο λογαριασμός γενικής εκμετάλλευσης και αποτελεσμάτων χρήσης καθώς και η ομάδα 4 από τον Ισολογισμό (Ίδια Κεφάλαια)

- Αριθμοδείκτης μικτού περιθωρίου ή μικτού κέρδους = $100 \times \frac{\text{Μικτά κέρδη εκμετάλλευσης}}{\text{Καθαρές πωλήσεις χρήσεως}}$
- Αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου εκμετάλλευσης ή καθαρού κέρδους = $100 \times \frac{\text{Καθαρά κέρδη}}{\text{Καθαρές πωλήσεις}}$
- Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων = $100 \times \frac{\text{Καθαρά κέρδη} + \text{Χρηματ/κά Εκμετάλλευσης} + \text{έξοδα}}{\text{Συνολικά απασχολούμενα Κεφάλαια}}$
- Αποδοτικότητα Ίδιων Κεφαλαίων = $100 \times \frac{\text{Καθαρά Κέρδη Εκμετάλλ/σης}}{\text{Σύνολο Ιδίων κεφαλαίων}}$

ΔΕΙΚΤΕΣ ΔΑΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗΣ (ή μόχλευσης): αποτυπώνουν σε τι ποσοστό τα ίδια κεφάλαια είναι σε θέση να καλύψουν τα ξένα κεφάλαια, δηλαδή τον βαθμό που η επιχείρηση χρηματοδοτείται από ξένα κεφάλαια και εκτιμάται το περιθώριο ασφαλείας που παρέχεται από τα Ίδια Κεφάλαια.

- Αριθμοδείκτης Ίδιων Κεφαλαίων προς συνολικά κεφάλαια = $\frac{\text{Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Συνολικά Κεφάλαια}}$
- Αριθμοδείκτης Καλύψεως τόκων = $\frac{\text{Καθαρά κέρδη προ φόρων. τόκων}}{\text{Σύνολο τόκων}}$

3 Υπολογιστικές εργασίες: οι διάφοροι υπολογισμοί που χρησιμοποιούν οι λογιστές στην εργασία τους όπως υπολογισμός ποσού ετήσιας απόσβεσης ή προβλέψεων κλπ.

Αναγράφονται στα φύλλα εργασίας που ενημερώνουν οι λογιστές ή οι εσωτερικοί ελεγκτές και αποτελούν χαμηλότερης ισχύος αποδεικτικά στοιχεία.

4 Τα έγγραφα της επιχείρησης: Όλα τα παραστατικά, συναλλακτικά και μη συναλλακτικά έγγραφα που διαθέτει η επιχείρηση, πχ τιμολόγια, πιστωτικά σημειώματα επιστροφών, επιταγές, εμβάσματα, δελτία αποστολής και παραλαβής κλπ.

5 Ισοζύγιο: η συνοπτική εικόνα όλων των διαδικασιών της επιχείρησης μέσα στη χρήση και αποτελεί την τελική φάση εξέτασης της αρτιότητας των λογιστικών βιβλίων, την ορθότητα από την μεταφορά των λογαριασμών και την σαφή κατάδειξη της τρέχουσας εικόνας της οντότητας.

6. SWOT ανάλυση: Η ανάλυση SWOT (Strengths-Weaknesses-Opportunities-Threats) αποτελεί εργαλείο σχεδιασμού που χρησιμοποιείται για την μελέτη του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης. Μέσα από αυτήν την ανάλυση λαμβάνονται υπόψη τα δυνατά σημεία, οι ευκαιρίες που τα ευνοούν, οι αδυναμίες που πρέπει να αντιμετωπιστούν και οι απειλές που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Σύμφωνα με το ΕΣΟΕΛ «η ανάλυση των ελεγκτικών δεδομένων αυτών ενισχύει την ελεγκτική μέθοδο και βελτιώνει την αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα και οικονομία ελέγχου⁷». Αποτελεί σημαντικό συμπληρωματικό εργαλείο στην ελεγκτική διαδικασία.

7. Ο ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ BENFORD ΚΑΙ BENEISH M SCORE: Ο νόμος του Benford ή αλλιώς ο νόμος των ανώμαλων αριθμών ή ο νόμος του πρώτου ψηφίου (Wikipedia), αφορά μια εκτενή ανάλυση που έχει γίνει ως προς τη συχνότητα που εμφανίζεται ο κάθε αριθμός σε μια ενιαία κατάσταση (πχ το 1 ως προς πρώτο ψηφίο έχει συχνότητα 30%, το 9 ως πρώτο λιγότερο από 5% κλπ). Η εν λόγω μέθοδος έχει προταθεί δεκαετίες πριν για την χρήση της σε ανίχνευση λογιστικής απάτης με την παραδοχή ότι στην αυθαίρετη καταχώρηση εικονικών αριθμών οι άνθρωποι τείνουν να τα φτιάχνουν ομοιόμορφα ή με μικρές ποσοστιαίες διαφορές, οπότε με την εφαρμογή της μεθόδου αυτής εντοπίζονται μη ομαλές καταχωρήσεις. Προτείνεται για μεγάλου όγκου δεδομένων. Ανάλογο εργαλείο είναι και το Beneish M Score (Wikipedia) όπου

⁷ΕΣΟΕΛ (Εθνικό Συντονιστικό Όργανο Ελέγχου και Λογοδοσίας)/Μέθοδοι Ανάλυσης Δεδομένων στο Πλαίσιο Ελεγκτικών Αποστολών, έκδ 1.0 2021

συνδυάζονται αρκετοί αριθμοδείκτες σε μια καθορισμένη αλγεβρική εξίσωση και το αποτέλεσμα που προκύπτει θα πρέπει να είναι μικρότερο του $-1,78$. Για παράδειγμα αν το M Score είναι $-2,50$ υποδηλώνει χαμηλή πιθανότητα χειραγώγησης των αποτελεσμάτων, ενώ με δείκτη $-1,50$ υπάρχει υψηλή πιθανότητα χειραγώγησης των καταστάσεων. Με τη μέθοδο αυτή εντοπίστηκε και η χειραγώγηση κερδών της Enron από φοιτητές του Πανεπιστημίου Cornell.

B ΟΜΑΔΑ - ΜΗ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

1. φυσικά αποδεικτικά στοιχεία: Τα διάφορα στοιχεία που απεικονίζουν τα περιουσιακά στοιχεία (ποσότητα, αξία) και τις υποχρεώσεις της επιχείρησης με εσωλογιστική απογραφή και ανάλυση. Η διαδικασία της απογραφής και της οικονομικής αποτίμησης αποτελεί σημαντικό εργαλείο καθώς αποτυπώνεται η τρέχουσα χρηματοοικονομική θέση της.

2. έγγραφα προς τον ελεγκτή: διάφορα έγγραφα και από πρόσωπα που συναλλάσσονται με την ελεγχόμενη επιχείρηση (προμηθευτές, πελάτες, τράπεζες) για τη επιβεβαίωση της πραγματικότητας ή ορθότητας των καταγεγραμμένων οικονομικών συναλλαγών.

3. καταγραφή γεγονότων μεταγενέστερων του εξεταζόμενου ισολογισμού: μεταγενέστερα γεγονότα από την κατάρτιση του Ισολογισμού που όμως λαμβάνονται υπόψη καθώς επηρεάζουν την εικόνα της επιχείρησης, τα αποτελέσματα αριθμοδεικτών που καταγράφηκαν κλπ και γενικότερα ελέγχεται το κατά πόσο επιδρούν στο λογιστικό αποτέλεσμα της επιχείρησης (πχ ακύρωση μεγάλης παραγγελίας)

4. Διαγράμματα ροής: Βασικό και πρώτο εργαλείο είναι ο σωστός σχεδιασμός του ελέγχου, το πλάνο εργασίας συνολικά και τμηματικά ανά περιοχή δίνοντας έμφαση στις περιοχές που παρουσιάζουν υψηλούς κινδύνους. Αναλύει τις περιοχές με τις οποίες θα ασχοληθεί και λαμβάνει υπόψη πιθανό προηγούμενο έλεγχο. Απεικονίζει όλες αυτές τις λειτουργίες στα διαγράμματα ροής. Στα διαγράμματα αυτά κάνει χρήση τυποποιημένων συμβόλων που είναι κοινώς κατανοητά και αποδεκτά και από τους ίδιους και από τους εξωτερικούς ελεγκτές που τα χρησιμοποιούν εξίσου στη δική τους ελεγκτική διαδικασία. Τα διαγράμματα συνοπτικά παρέχουν τη δυνατότητα

συνοπτικής καταγραφής πολύπλοκων διαδικασιών, αδυναμιών και καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας και ροής όλων των διαδικασιών.

5. Εγχειρίδια λειτουργίας: Αυτά τα εγχειρίδια έρχονται συμπληρωματικά και επεξηγηματικά στα διαγράμματα ροής. Συμπεριλαμβάνει το οργανόγραμμα με περισσότερη ανάλυση και λεπτομέρεια, παρουσιάζοντας τον διαχωρισμό των εργασιών και των τομέων, τα όρια των πεδίων, τον χρόνο υλοποίησης και τις επιμέρους δραστηριότητες. Τα εγχειρίδια λειτουργικών διαδικασιών αποτυπώνονται σε κινητά φύλλα καθιστώντας ευκολότερο το έργο των ελεγκτών καθώς και την επικαιροποίηση των ίδιων των φύλλων τμηματικά και όχι ως ενιαίο έργο.

6. Ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις: Αποτελούν ένα εξίσου βοηθητικό εργαλείο καθώς η άμεση και έμμεση επικοινωνία με τα πρόσωπα της κάθε ελεγχόμενης περιοχής συμβάλλει στην συλλογή πληροφοριών και αποτελεί εξίσου σημαντικό εργαλείο για τον ελεγκτή. Και στις δύο περιπτώσεις αυτές χρειάζεται εμπειρία του ελεγκτή ως προς την προσέγγιση, τη δομή και το περιεχόμενο με σκοπό να κατανοήσει τη λειτουργική διαδικασία, τον τρόπο που εκτελούνται οι συναλλαγές, ο χρόνος και τρόπος ενημέρωσης των αντίστοιχων λογαριασμών κλπ. Η σωστή διάρθρωση των ερωτήσεων, η σαφής, απλή και προσεγμένη διατύπωσή τους σε συνδυασμό με την σωστή προσέγγιση μπορούν να επιφέρουν αποτελέσματα χρήσιμα σε σύντομο χρόνο που θα αξιοποιηθούν στον έλεγχο. Αποτελεί τον ταχύτερο τρόπο συλλογής πληροφοριών αλλά ταυτόχρονα όπως κάθε εργαλείο ενέχει τους περιορισμούς και την επικινδυνότητά του οπότε και χρησιμοποιείται πάντα συνδυαστικά με άλλα.

7. Φύλλα εργασίας: Έντυπα στα οποία ο ελεγκτής συγκεντρώνει όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώνει πέραν των οικονομικών και που θα τον βοηθήσουν να τεκμηριώσει την τελική του θέση. Μέσα εκεί συμπεριλαμβάνονται και σχόλια δικά του. Το περιεχόμενο και η οργάνωσή τους ποικίλει ανάλογα τον οργανισμό και τη φύση του έργου. Σε κοινή βάση όμως χρησιμοποιούνται καθ' όλη τη διάρκεια του ελέγχου τόσο για την συλλογή πληροφοριών όσο και για την αξιολόγηση του σχεδιασμού, τη διεξαγωγή επαληθεύσεων, αναλύσεων και συμπερασμάτων. Κατά τον οδηγό εφαρμογής 2330 (International Professional Practices Framework) «τα στοιχεία των φύλλων εργασίας περιλαμβάνουν γενική διάταξη και σήμανση όπως πχ σύμβολα

κοινώς αναγνωρισμένα που χρησιμοποιούνται για την απεικόνιση συγκεκριμένων ελεγκτικών ενεργειών»

8. Χρήση τεχνολογίας: αποτελεί αναμφισβήτητα σημαντικό εργαλείο καθώς επιτρέπει ταχύτερη ανάλυση στοιχείων, χρηματοοικονομικών καταστάσεων, συστημάτων απογραφής – αποθήκης κλπ. Με τον ψηφιακό μετασχηματισμό μεγάλου μέρους των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων, ο ελεγκτής μπορεί σε πολύ σύντομο χρόνο να συλλέξει πληροφορίες μέσω των προγραμμάτων, να διασταυρώσει δεδομένα και να ελέγξει άμεσα τον λογιστικό χειρισμό των δεδομένων. Σημαντικό επίσης ως προς τον εσωτερικό έλεγχο και οι δικλίδες ασφαλείας που παρέχουν τα πληροφοριακά συστήματα ως προς προσβασιμότητα, την καταχώρηση, τον έλεγχο λαθών και γενικότερα όλων των ωφελειών που προσφέρει ένα συνεχώς ενημερωμένο και παραμετροποιημένο πληροφοριακό σύστημα.

2.6 ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η ελεγκτική διαδικασία αποτελεί μέρος των τριών γραμμών άμυνας της εταιρικής διακυβέρνησης, οπότε η εταιρική διακυβέρνηση εξίσου παίζει σημαντικό ρόλο απέναντι στην απάτη. Η εταιρική διακυβέρνηση στις ανώτερες θέσεις αποτελείται από το διοικητικό συμβούλιο, την επιτροπή ελέγχου, λοιπές επιτροπές, τους ελεγκτές και από κάποια τα τρίτα ενδιαφερόμενα μέρη. Ο ρόλος του διοικητικού συμβουλίου είναι να εισάγει προγράμματα και ελέγχους για την αντιμετώπιση της απάτης, να αξιολογεί το σύστημα των εσωτερικών δικλίδων (internal control system) και σε συνεργασία με τον εσωτερικό έλεγχο να επιβεβαιωθεί η αποτελεσματικότητα αυτών των δικλίδων ασφαλείας για την αντιμετώπιση αυτής. Από την ανώτερη οργανογραμματικά θέση ξεκινούν οι εξουσιοδοτήσεις και εκεί επιστρέφουν πάλι οι λογοδοσίες που έρχονται από τις κατώτερες θέσεις.

Η επιτροπή ελέγχου με τη σειρά της, ορίζεται από το διοικητικό συμβούλιο, όπως και οι επιτροπές αποδοχών και υποψηφιοτήτων, και αποτελείται από τρία τουλάχιστον ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη με καθορισμένα καθήκοντα και την μέγιστη δυνατή ανεξαρτησία από σχέσεις και συμφέροντα που θα επηρέαζαν την

κρίση της. Σύμφωνα με το Διεθνές Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, η Επιτροπή ελέγχου είναι το όργανο το οποίο αναφέρεται στην διακυβέρνηση των επιχειρήσεων και είναι επιφορτισμένη με την εποπτεία των λειτουργιών του Εσωτερικού Ελέγχου και την επισκόπηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου. Κάποια από τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες της επιτροπής ελέγχου είναι (Παπαστάθης Παντ. 2014):

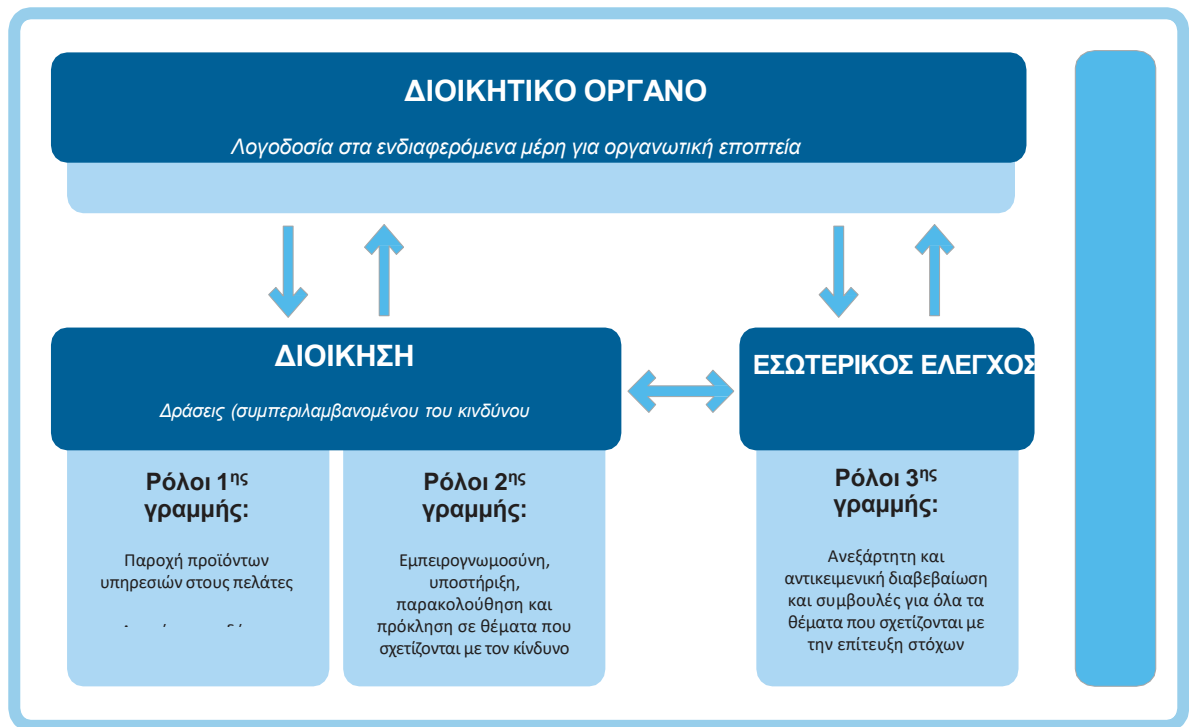
- Παρακολούθηση της ορθότητας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων
- Εξασφάλιση ανεξαρτησίας της Μονάδας Εσωτερικού Ελέγχου
- Διευθέτηση αμοιβής και όρων ελέγχου
- Αξιολόγηση και εισήγηση περί των ελεγχόμενων υπηρεσιών
- Αξιολόγηση του προγράμματος ελέγχου και της επάρκειας των διατιθέμενων ελεγκτικών πόρων
- Επισκόπηση οικονομικών, λογιστικών και ελεγκτικών θεμάτων στα οποία απαιτείται η άσκηση επαγγελματικής κρίσης, εποπτεία στην υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου
- Εξέταση σφαλμάτων που εντοπίστηκαν και εξέταση της έκθεσης του ελεγκτή προς τη διοίκηση της εταιρίας
- Επίβλεψη εφαρμογής της νομοθεσίας
- Διατύπωση προτάσεων στο ΔΣ γενικότερα για την πολιτική αποδοχών
- Συνεργασία με την Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου για τη διαμόρφωση του πλάνου δράσης και τον τρόπο υλοποίησής του.
- Ασχολείται με την εποπτεία του διαδικαστικού ελεγκτικού έργου, των τελικών αποτελεσμάτων, των εκθέσεων.
- Συντονίζει τις εργασίες μεταξύ Εσωτερικών και Εξωτερικών ελεγκτών
- Και επίσης την επιτήρηση και αξιολόγηση και των επιμέρους Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου όπως τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, των λογιστικών και πληροφοριακών συστημάτων, την επιβεβαίωση αποτελεσματικής χρήσης των πόρων, την αξιολόγηση των επιχειρησιακών κινδύνων κλπ.

Οι σχέσεις του Εσωτερικού Ελέγχου και της Επιτροπής Ελέγχου θα πρέπει να είναι αμοιβαίες και κατανοητές και από τα δύο μέρη και κάθε πλευρά να ανταποκρίνεται στις ευθύνες της προς την ανώτερη Διοίκηση, το Διοικητικό Συμβούλιο, τους μετόχους και τους εξωτερικούς φορείς. Σύμφωνα μάλιστα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών η ασφαλής διακυβέρνηση εξαρτάται από την συνύπαρξη και

σύμπραξη των, τριών συν ενός, πυλώνων της διοίκησης, δηλαδή της Επιτροπής Ελέγχου, του Εσωτερικού Ελέγχου, την Ανώτατη Διοίκηση και τον Εξωτερικό Έλεγχο. Ο Εσωτερικός έλεγχος συγκεκριμένα στο πλαίσιο της εταιρικής διακυβέρνησης αποτελεί την τρίτη γραμμή άμυνας.

Η πρώτη γραμμή άμυνας είναι το έμψυχο δυναμικό της εταιρίας που συμμετέχει άμεσα και ενεργά στη λειτουργική δραστηριότητα της επιχείρησης χωρίς όμως να έχει βαθιές γνώσεις διαχείρισης κινδύνου ή κινδυνοκεντρικό τρόπο σκέψης. Αυτά τα κενά τα καλύπτει η δεύτερη γραμμή άμυνας όπου είναι οι μονάδες διαχείρισης κινδύνων όπως και οι έλεγχοι ασφάλειας, μονάδα προστασίας προσωπικών δεδομένων, έλεγχοι ποιότητας κλπ. Εν ολίγοις, στη δεύτερη γραμμή ανήκουν και οι διευθυντές συμμόρφωσης (compliance officers), οι υπεύθυνοι για τη διαχείριση κινδύνων (risk managers) και οι λοιποί υποστηρικτικοί ρόλοι που παρέχουν εποπτεία και εκπαίδευση. Επίσης ο διευθύνων σύμβουλος συμμόρφωσης (ή το ίδιο το τμήμα κανονιστικής συμμόρφωσης) είναι αυτός που επηρεάζει και ενισχύει την κουλτούρα ηθικής και ακεραιότητας του προσωπικού. Παράλληλα συντονίζει τις προσπάθειες για την αξιολόγηση των κινδύνων, την διασφάλιση των δικλίδων ασφαλείας σε συνεργασία με την ελεγκτική επιτροπή, ώστε να είναι αποτελεσματική η στρατηγική για την καταπολέμηση απάτης. Τέλος στη τρίτη γραμμή άμυνας είναι ο εσωτερικός έλεγχος όπου παρέχει ανεξάρτητες και αντικειμενικές υπηρεσίες διαβεβαίωσης και συμβουλές προς τη διοίκηση. (Γαρεφαλάκης Α., Κουτούπης Α., Κυριακόγκωνας Π.,(2021). Ακολουθεί πίνακας που απεικονίζει σχηματικά αυτές τις τρεις γραμμές άμυνας:

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ ΤΟΥ IIA GLOBAL

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΑΠΑΤΗ

3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΑ ΑΠΑΤΗΣ

Η ανάλυση της ελεγκτικής διαδικασίας ως προς την εφαρμογή, τον τρόπο και την μεθοδολογία της έχει ως βασικό σκοπό, την ανίχνευση, κατανόηση, αντιμετώπιση, καταστολή ή και πρόληψη της απάτης. Έλεγχος και Απάτη είναι δύο συνεχόμενα εμπλεκόμενες μεταξύ τους δράσεις καθώς η μία επηρεάζει την δράση της άλλης. Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναλύσουμε την απάτη και ειδικότερα την λογιστική απάτη.

Οι διατυπώσεις ορισμού της απάτης είναι πολλές, καθώς πολλά είναι και τα πεδία στα οποία εμφανίζεται. Κοινός παρανομαστής όλων των ορισμών είναι η εξαπάτηση με κάποιο απώτερο σκοπό. Στο επιχειρηματικό πεδίο η απάτη είναι οικονομικής-λογιστικής φύσεως και οι επιπτώσεις της επιβλαβείς σε κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό επίπεδο, εγχώρια και διεθνώς ακόμα. Επηρεάζονται μεν τα συνδεδεμένα μέρη της επιχείρησης (προσωπικό, επενδυτές, μέτοχοι κλπ) αλλά και όλος ο επιχειρηματικός κλάδος, η αγορά, η σταθερότητα στο χρηματοοικονομικό σύστημα, η αξιοπιστία των ελεγκτικών εταιρειών κλπ. Για αυτό το λόγο τα τελευταία χρόνια η λογιστική απάτη καθίσταται ολοένα και περισσότερο από τις πιο ερευνούμενες και επιβλαβείς παράνομες δράσεις λόγω της εμβέλειας των ζημιών που προκαλεί πέραν από την ίδια την οικονομική μονάδα.

Η ανησυχητική αύξησή της επισύρει αυστηρότερες και εξελιγμένες τεχνικές πρόβλεψης, αποτροπής και αντιμετώπιση αυτής. Εδώ θα χρησιμοποιήσω τον ακόλουθο ορισμό σύμφωνα με το άρθρο του (Rezaee Z. 2005) για τον χαρακτηρισμό της λογιστικής απάτης όπου εννοιολογικά διαχωρίζεται και από το σφάλμα: «η απάτη ορίζεται ως μια εκούσια, εσκεμμένη πράξη ενός ή περισσοτέρων ατόμων της επιχείρησης που συνεπάγεται την ψευδή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Στο ίδιο πρότυπο το σφάλμα ορίζεται σαν ένα μη ηθελημένο λάθος στις οικονομικές καταστάσεις (αβλεψίες, παρερμηνείες) και καταχρηστική εφαρμογή των λογιστικών κανόνων»⁸ Κατ' ουσία η ειδοποιός διαφορά λογιστικής απάτης και λογιστικού

⁸ Rezaee Z. (2005), *Causes, Consequences and Deterrence of Financial Statements Fraud*, Univeristy of Memphis

σφάλματος όπως αναφέρεται και στα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα 240 είναι η πρόθεση.

3.2 ΕΙΔΗ ΑΠΑΤΗΣ

Η επιχειρησιακή ή λογιστική απάτη ταξινομείται σε δύο είδη:

- απάτη εις βάρος των συμφερόντων της επιχείρησης και
- απάτη που ωφελεί τη επιχείρηση.

Η πρώτη μορφή απάτης συντελείται από άτομα εντός ή εκτός επιχείρησης για να μεθοδευτεί μια φθίνουσα οικονομική πορεία ή και καταστροφή της οντότητας ενώ η δεύτερη μορφή απάτης διαπράττεται κυρίως από την ανώτερη διοίκηση της ίδιας επιχείρησης με σκοπό να ωφεληθεί η οικονομική της πορεία και κατ' επέκταση και οι ίδιοι. Υπάρχει λοιπόν διάκριση μεταξύ απάτης των υπαλλήλων και απάτης των διοικούντων σε μια επιχείρηση.

Όπως αναλυτικά αναφέρεται (Golden Th. W., Skalak St. L., Clayton M. M, 2006) στο πρώτο είδος περιλαμβάνονται ενέργειες νόθευσης, υφαρπαγής περιουσιακών στοιχείων, κλοπή μετρητών, αλλοιώσεις εισπράξεων, συναλλαγών, αλλοίωση παραστατικών κατά την καταχώρησή τους. Στο δεύτερο είδος περιλαμβάνονται η μή καταγραφή ή η παραποιημένη εγγραφή λογιστικών γεγονότων πάλι για τον ίδιο σκοπό, να διαμορφώσει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της χρήσης. Η μή εγγραφή ουσιωδών λογιστικών γεγονότων ανάλογα με τον επιδιωκόμενο στόχο είτε είναι η εμφάνιση αύξησης της περιουσιακής κατάστασης της επιχείρησης είτε η μη εμφάνιση εκκρεμών υποχρεώσεων προς τρίτους κλπ Επομένως μέσα σε αυτά τα δύο είδη συναντάμε είτε κατάχρηση και ιδιοποίηση των οικονομικών πόρων της επιχείρησης είτε εικονική ή παραποιημένη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων της οντότητας.

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι ένα από τα τρία πιο συχνά είδη απάτης ενδοεπιχειρησιακά και σε αυτό το είδος εστιάζει η παρούσα μελέτη, τα άλλα δύο είναι η υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων, δηλαδή η αφαίρεση ή κατάχρηση

περιουσιακών στοιχείων εις βάρος της εταιρίας, και η διαφθορά όπου περιλαμβάνονται και δωροδοκίες, κατάχρηση θέσης κλπ και είναι από τις τρεις και η πιο δύσκολα ανιχνεύσιμη.

3.3 ΤΡΙΓΩΝΟ ΑΠΑΤΗΣ

Ο Donald Cressey (1972) ήταν από τους πρώτους εγκληματολόγους που εμβάθυνε στη μελέτη της απάτης ψάχνοντας να βρει την βαθύτερη αιτία αυτής της δράσης. Σύμφωνα με αυτή τη μελέτη για να διαπραχθεί κάποια απάτη θα πρέπει να υπάρχει κίνητρο ή κάποια μορφή πίεσης, εσωτερικής παρόρμησης, να υπάρχει η ευκαιρία (κατάλληλος και πρόσφορος τόπος, χρόνος κλπ) και τέλος όλη αυτή η δράση να εκλογικεύεται, να δικαιολογείται με κάποιο τρόπο από τη προσωπική στάση και φιλοσοφία του διαπράττοντα. Αυτά τα τρία στοιχεία έγιναν γνωστά ως το Τρίγωνο της Απάτης και αποτέλεσε σημείο αναφοράς για πολλές μελέτες απάτης που ακολούθησαν.

Μάλιστα, στο εν λόγω έργο του ο Cressey πήρε συνέντευξη από 133 κρατούμενους φυλακών που είχαν καταδικαστεί για υπεξαίρεση και διαπίστωσε πράγματι ότι τα τρία στοιχεία αυτά, κίνητρο, πίεση/ευκαιρία και εξορθολογισμός/ αιτιολόγηση οδήγησαν και συνυπήρχαν στα άτομα που προχώρησαν στη διάπραξη της παρατυπίας. Αναλυτικότερα τα στοιχεία του τριγώνου:

- πίεση: Η πίεση ή το κίνητρο αποτελεί τη βαθύτερη αιτία που παρακινεί τον δράστη στη πράξη της απάτης. Μπορεί να μην είναι πραγματική, λογική ή ορατή σε τρίτους και ακολουθούν κάποια ενδεικτικά παραδείγματα από τέτοιες καταστάσεις πίεσης που προκαλούν πχ υπεξαίρεση στοιχείων ή παραποίηση ή όποια άλλη απάτη. Παραδείγματα τέτοια πίεσης:
 - ο υψηλός ανταγωνισμός
 - τα οικονομικά προβλήματα
 - οι απροσδόκητες οικονομικές ανάγκες
 - η υπέρμετρη φιλοδοξία για επιτυχία ή εμμονή
 - η άδικη μεταχείριση
 - οι κακές σχέσεις με την ηγεσία ή το εργασιακό περιβάλλον

- το οικονομικό bonus συνδεδεμένο με αύξηση κερδών
- η πίεση από εξωτερικούς παράγοντες (οικογένεια, κοινωνία κλπ)
- Ευκαιρία: το δεύτερο σημαντικό στοιχείο είναι η ευκαιρία και είναι το κομμάτι αυτό του τριγώνου πάνω στο οποίο δρουν οι ελεγκτές. Η μελέτη αυτής της περιοχής των ευκαιριών έχει γίνει η αφορμή δημιουργίας αξιόλογων μοντέλων εσωτερικού ελέγχου πχ COSO, Ενδεικτικά παραδείγματα εδώ ευκαιριών είναι:
 - ο ανεπαρκής εσωτερικός έλεγχος
 - η έλλειψη ικανοτήτων ηγεσίας
 - ο μη καταμερισμός εργασίας
 - οι μη αυστηρές μέθοδοι πρόσβασης σε χώρους , αρχεία κλπ (ο καθένας έχει πρόσβαση παντού φυσικά ή ψηφιακά)
 - οι πρακτικές ατιμωρησίας
 - η χαμηλής τεχνολογίας συστήματα
 - η έλλειψη ελέγχου/επίβλεψης
- Εκλογίκευση: η προσπάθεια των ατόμων που διαπράττουν την απάτη να την εκλογικεύσουν και να την δικαιολογήσουν με την προσωπική τους φιλοσοφία, ηθική, ιδιοσυγκρασία γιατί έτσι προχωρούν εύκολα στη πράξη. Παραδείγματα εκλογίκευσης:
 - η επιθυμία εκδίκησης
 - ο κακοπληρωμένος υπάλληλος
 - η μή αναγνώριση σκληρής εργασίας ανώτερους
 - το αίσθημα άνισης μεταχείρισης
 - ο χαμηλός αυτοσεβασμός
 - η αίσθηση ότι πρόκειται για συνήθη πρακτική στα πλαίσια ανταγωνισμού
 - η προσωρινή πρακτική (παραποιώ κάτι στη τρέχουσα χρήση το οποίο θα επαναφέρω στην επόμενη οπότε δικαιολογώ τη πρακτική αυτή)
 - η επίδραση αδρεναλίνης στο κρυφό
 - η ευκαιριακή δράση με ρίσκο
 - η πεποίθηση ότι γίνεται για καλό.

Οι 3 αυτές συνθήκες είναι απαραίτητες για τη διάπραξη της απάτης , αλλά από τις τρεις αυτές όπως προαναφέρθηκε η ευκαιρία είναι αυτή με την οποία θα ασχοληθεί ο έλεγχος, θα βγει στο φως και θα γίνει προσπάθεια περιορισμού της. Επόμενο βήμα στη θεωρία του τριγώνου της απάτης είναι η θεωρία του διαμαντιού της απάτης.

3.4 ΔΙΑΜΑΝΤΙ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ- ΠΕΝΤΑΓΩΝΟ ΑΠΑΤΗΣ

Στα τρία στοιχεία του τριγώνου της απάτης (Wolfe & Hernanson 2004) προστέθηκε ακόμα ένα, η ικανότητα, δημιουργώντας τη θεωρία του διαμαντιού της απάτης. Και μάλιστα θεωρήθηκε και απαραίτητο συμπληρωματικό στοιχείο ώστε να διαπραχθεί η απάτη. «Η ικανότητα αποτελεί μια τυποποιημένη απαίτηση προκειμένου ένα άτομο να εκτελεί υπεύθυνα και αυτόνομα κάποιο έργο και βασίζεται σε συνδυασμό γνώσεων , δεξιοτήτων και συμπεριφορών»⁹ Wikipedia. Το τέταρτο στοιχείο, το διαμάντι της απάτης εν τέλει που προστίθεται, περιλαμβάνει τις ικανότητες, την αυτοπεποίθηση, τις δεξιότητες και τις γνώσεις του δρώντος ατόμου οπότε και διαφέρει από άτομο σε άτομο και ως αποτέλεσμα διαφέρει ο βαθμός ανάληψης του κινδύνου αυτής της διάπραξης.

Οι «πιέσεις» και οι «ευκαιρίες» λοιπόν δημιουργούν τις συνθήκες για να εκδηλωθεί η «ικανότητα» του δρώντος να παρακάμψει ελέγχους και εμπόδια ώστε να διαπράξει την απάτη την οποία και «δικαιολογεί» και εκλογικεύει μέσα του. Σε αυτή τη διαδικασία προστίθενται ακόμα ένα στοιχείο, η αλαζονεία, στο πιο πρόσφατο σχήμα που είναι το πεντάγωνο της απάτης. Η αλαζονεία προσδιορίζει μια στάση υπεροψίας και αίσθηση ανωτερότητας υπεράνω των ελέγχων και της πολιτικής της εταιρίας, μια ψυχολογική κατάσταση έπαρσης που έπεται μετά την διάπραξη της απάτης.

⁹ Ορισμός Ικανότητα - Βικιπαίδεια

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1>

3.5 ΚΙΝΗΤΡΑ ΑΠΑΤΗΣ

Η ολοένα αυξανόμενη τάση για διάπραξη λογιστικών οικονομικών παρατυπιών ειδικά τα τελευταία είκοσι χρόνια έχει ωθήσει πολλούς μελετητές να εμβαθύνουν στην μελέτη γύρω από την απάτη και τα κίνητρα αυτής. Τα κίνητρα δείχνουν να διαφέρουν από άτομο σε άτομο και από εταιρία σε εταιρία, στη βάση τους όμως διαχωρίζονται σε οικονομικά και μη οικονομικά.

Στα οικονομικά κίνητρα των μεγάλων εταιρειών, όταν διενεργείται απάτη με σκοπό την παρουσίαση κέρδους, συγκαταλέγονται αρχικά το κύρος και η επιβίωση στον επιχειρηματικό κλάδο και στην αγορά, η εξασφάλιση δανειοληπτικής ικανότητας, η διατήρηση και αύξηση των επενδυτών και μετόχων σε αυτήν, η διατήρηση ή και αύξηση της τιμής των εκδιδόμενων μετοχών, η υπέρβαση των οικονομικών προβλέψεων των αναλυτών, η απόκρυψη τυχούσας ανικανότητας για κάλυψη ταμειακών ροών και γενικότερα η παρουσίαση πλασματικής μεν αλλά κερδοφόρας και ακμάζουσας εικόνας με σκοπό όχι μόνο την επιβίωση στον ανταγωνισμό αλλά και την απόκτηση ολοένα και περισσότερου κέρδους. Στα οικονομικά κίνητρα επίσης συγκαταλέγεται και η παρουσίαση ζημίας ή μειωμένου κέρδους μέσω απόκρυψης πραγματικού αριθμού πωλήσεων με σκοπό τη φοροδιαφυγή από το Κράτος και το φορολογικό νόμο, κάτι που το συναντάμε κυρίως σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Στα μη οικονομικά κίνητρα είναι οτιδήποτε δεν αποτιμάται σε οικονομικές μονάδες αλλά πηγάζει κυρίως από την προσωπικότητά του δράντα. Παραδείγματα τέτοια είναι η κουλτούρα του, η προσωπική ηθική, οι υψηλοί οικονομικοί στόχοι και φιλοδοξίες, ο κοινωνικός, οικογενειακός, εργασιακός του κύκλος, η ψυχολογική ανάγκη του για ισχυροποίηση της οικονομικής του θέσης και ευρύτερα η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, τα κατάλοιπα της οικονομικής κρίσης και η μη ισχυρή τιμωρητική νομοθεσία στους παραβάτες. Τα κίνητρα αυτά σε συνδυασμό με τις κατάλληλα δοθείσες ευκαιρίες που επιτρέπει κάθε πλαίσιο (όπως έλλειψη ελέγχου, αναποτελεσματικό διοικητικό συμβούλιο, έλλειψη ηθικής καθοδήγησης κλπ) αποτελούν πρόσφορο έδαφος για τη διάπραξη της απάτης.

Παρακάτω ακολουθεί ένας πίνακας με τα στάδια διάπραξης της απάτης, συμπεριλαμβάνοντας συγκεντρωτικά όλα τα στάδια από την αρχή με τα κίνητρα τις ευκαιρίες μέχρι και τη διάπραξή της και εν τέλει την αποκάλυψη της. Σε επόμενα κεφάλαια θα αναλυθεί διεξοδικότερα η διάπραξή της και ο ρόλος του ελέγχου σε αυτήν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Βήμα	Περιγραφή	(Πιθανή) Εξήγηση
1	Κίνητρο – Πίεση	Οικονομική ανάγκη, απληστία, εγωισμός, εκδίκηση, ψύχωση
2	Ευκαιρία	Γνώση και ευκαιρία να διαπράξουν την απάτη. Ο δράστης κατέχει θέση εμπιστοσύνης, είναι καιρό στην εταιρία, έχει πρόσβαση σε αρχεία ή περιουσιακά στοιχεία. Αδυναμίες ελέγχου, έλλειψη διαδρομής ελέγχου, έλλειψη διαχωρισμού των καθηκόντων, ελλιπής λειτουργία εσωτερικού ελέγχου, αδύναμη κουλτούρα
3	Εξορθολογισμός	Δικαιολόγηση της απάτης μέσω των κινήτρων
4	Διάπραξη της Απάτης	Εκτέλεση ενός συγκεκριμένου σχέδιο, συνήθως η απάτη κλιμακώνεται με την πάροδο του χρόνου, ιδίως όταν παραμένει ανεξιχνίαστη
5	Εξαργύρωση των αποκτηθέντων στοιχείων	Εάν τα κλεμμένα στοιχεία δεν είναι μετρητά τότε η ρευστοποίησή τους είναι το σύνηθες επόμενο βήμα
6	Απόκρυψη της απάτης	Ψευδείς επιστροφές / πιστώσεις, αλλαγή εγγράφων, καταστροφή εγγράφων
7	Κόκκινες Σημαίες	Κατά τη διαδικασία διάπραξης της απάτης είναι πιθανό ο δράστης να αφήσει ίχνη τα οποία είναι γνωστά ως «κόκκινες σημαίες»
8	Υποψία ή ανακάλυψη	Συμβουλή, ανακάλυψη διακυμάνσεων ή ανωμαλιών, αποκλίσεις, εσωτερικούς ελέγχους, εξωτερικοί έλεγχοι
9	Καθορισμός Προβλέψεων	Πριν ξεκινήσει μια έρευνα απάτης, πρέπει να πραγματοποιηθούν συγκεκριμένες προβλέψεις
10	Η θεωρία της απάτης	Εάν δεν είναι γνωστή η συγκεκριμένη απάτη, η προσέγγιση της θεωρίας απάτης συμβάλλει στον εντοπισμό των πιο πιθανών αιτιών και του τρόπου με τον οποίο διαπράχθηκε η απάτη
11	Έρευνα της απάτης	Προσδιορισμός και συγκέντρωση εγκληματολογικών αποδεικτικών στοιχείων, επιβεβαίωση απώλειας περιουσιακών στοιχείων, καταγραφή της απώλειας
12	Σύνταξη έκθεσης	Σχεδόν όλες οι έρευνες για απάτη απαιτούν τη σύνταξη έκθεσης στο τέλος τους
13a	Τερματισμός	Η εταιρεία απολύει τον δράστη της απάτης και ελπίζει ότι τελειώνει το

		Επεισόδιο
13b	Δίωξη	Ζητείται η ποινική ή η αστική δίωξη ζητείται από το θύμα της απάτης
14	Δίκη	Παρουσίαση των γεγονότων και των μαρτυριών, χρήση εμπειρογνομόνων, παρουσίαση αποδεικτικών Στοιχείων

Πηγή: Singleton & Singleton (2010)

3.6 ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Οι πρακτικές που πρέπει να εφαρμόζονται συνδυαστικά με τον εσωτερικό έλεγχο για να αποφευχθούν περιπτώσεις απάτης ή έστω να μειωθεί σημαντικά το ποσοστό αυτών είναι οι ακόλουθες:

- Καταμερισμός εργασιών (Γαρεφαλάκης Α., Κουτούπης Α., Κυριακόγκωνας Π.,(2021): Αποτελεί βασική οργάνωση μιας επιχείρησης ο διαχωρισμός των συναλλακτικών λειτουργιών από τις λειτουργίες διαχείρισης και φύλαξης περιουσίας και από τις λογιστικές λειτουργίες. Δεν είναι ασφαλές όταν από τον ίδιο υπάλληλο εκτελείται και η συναλλαγή και η φύλαξη των περιουσιακών στοιχείων και η τήρηση των λογιστικών λογαριασμών ούτε για την πρόληψη ούτε για τον εντοπισμό ακούσιων και εκούσιων λαθών.
- Διαφάνεια εσωτερικών λειτουργιών. Με τη διαφάνεια στις λειτουργίες της οντότητας, την εποπτεία και λογοδοσία των τμημάτων, διευκολύνεται και ενδυναμώνεται ο εσωτερικός έλεγχος.
- Αναπτυγμένα τεχνολογικά συστήματα προστασίας όπου είτε θα λειτουργούν προληπτικά (να προλαβαίνεται το λάθος ή η απάτη) είτε ενημερωτικά σε δεύτερο στάδιο να ενημερώνουν με σήμανση την περίπτωση απάτης-λάθους. Ένα παράδειγμα τέτοιο είναι και η μέθοδος blockchain των Silvana Secinaro, Francesca Dal Mas, Valerio Brescia and Davide Calandra, (2022), όπου η εφαρμογή καταχωρήσεων δημιουργεί σύνδεση με τουλάχιστον τρεις χρήστες παράλληλα, οπότε για την κάθε συναλλαγή, τροποποίηση εγγραφής, διαγραφής ή προσθήκης απαιτείται έγκριση και από τα άλλα συνδεδεμένα άτομα.

- Χρήση ειδικών χρηματοοικονομικών δεικτών (Βασιλείου Δ, Ηρειώτης Ν., (2008)) ώστε να βοηθούν τον ελεγκτή αλλά και τον χρήστη τον ίδιο να εντοπίζει τυχόν παραποίηση, αλλοίωση, λάθος στις οικονομικές καταστάσεις.
- Κατάρτιση και εκπαίδευση των εργαζομένων όλης της οντότητας ώστε να επιδεικνύουν τη δέουσα εργασιακή επιμέλεια.
- Λεπτομερής ανάλυση και καταγραφή κινδύνων που θα συμβάλλει στη προληπτική διαχείριση αυτών.

Μένοντας στην παράμετρο της διαχείρισης κινδύνων, επισημαίνονται τα στάδια ανάλυσης και μέτρησης αυτών (Παπαστάθης Παντ,2014). Αρχικά σε πρώτο στάδιο καθορίζονται οι παράγοντες κινδύνου όπως οργανωτικές, λειτουργικές, εκπαιδευτικές αδυναμίες των τμημάτων, η αριθμητική και εκπαιδευτική επάρκεια του προσωπικού, τεχνικές ή τεχνολογικές αδυναμίες και οργανωτικές ή ελεγκτικές ελλείψεις. Σε δεύτερο στάδιο ορίζονται βαθμοί σημαντικότητας για κάθε κίνδυνο αξιολογούμενοι αριθμητικά από το 1-10. Πχ σε πέντε κινδύνους α, β, γ, δ, ε εφαρμόζουμε αντίστοιχα τους αριθμούς 2, 2, 4, 6, 6 και βάση αυτής της αρίθμησης προχωράμε στο τρίτο στάδιο όπου αξιολογούμε και ιεραρχούμε τους κινδύνους αυτούς βάσει της σημαντικότητάς τους ανά τομέα. Τέλος, σε τέταρτο στάδιο συνυπολογίζονται οι κίνδυνοι για κάθε τομέα αριθμητικά πολλαπλασιαζόμενοι μεταξύ τους και αποδίδουν τις συνολικές μονάδες επικινδυνότητας του εν λόγω τμήματος ή δραστηριότητας.

Ακολουθεί πίνακας με αναλυτική επεξήγηση της ανάλυσης κινδύνων:

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Ανάλυση κινδύνων με βαθμολόγηση

Α ΣΤΑΔΙΟ	Β ΣΤΑΔΙΟ	Γ ΣΤΑΔΙΟ	Δ ΣΤΑΔΙΟ
Καθορισμός Παραγόντων Κινδύνου	Καθορισμός Βαθμού Σημαντικότητας Κάθε Παράγοντα Κινδύνου	Βαθμολογία Δραστηριότητας Κάθε Παράγοντα Κινδύνου	Επίπεδο- Βαθμός Κινδύνου Δραστηριοτήτων
A. Η αναλογία εκπαιδευμένου προσωπικού πχ 150 ατόμων, σε σχέση με το σύνολο των 300 ατόμων	(Κλίμακα 1-10) 2*	(Κλίμακα 1-10) 5** Αναλογία εκπαιδευμένου προσωπικού ½ βαθμός κινδύνου 5	2* x 5**=10
B. Η αναλογία ημερήσιων συναλλαγών πχ 300 ανά εργαζόμενο επί συνόλου 900	2*	3* 300 συναλλαγές ανά υπάλληλο, βαθμός κινδύνου	2* x 3*=6
Γ. Η αποτελεσματικότητα του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου στη συγκεκριμένη δραστηριότητα	4	1	4 x 1=4
Δ. Η διασπορά των δραστηριοτήτων και η αποτελεσματικότητά τους, σε σχέση με την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων της έδρας της επιχείρησης	6	5	6 x 5=30
Ε. ο χρόνος που μεσολάβησε από τον προηγούμενο έλεγχο, μέχρι σήμερα, καθώς και τα αποτελέσματα που προέκυψαν	6	10	6 x 10=60
			Σύνολο 110 Συνολικός βαθμός κινδύνου μιας δραστηριότητας ή τμήματος

ΠΗΓΗ: Παπαστάθης Π. (2014), *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός (internal audit) Έλεγχος και η Πρακτική Εφαρμογή του, Ιδιωτική*

- Τέλος, δημιουργήθηκαν νόμοι όπως ο Sarbanes- Oxley του 2002 στις ΗΠΑ ως αποτέλεσμα σημαντικών σκανδάλων που έλαβαν χώρα. Σύμφωνα με αυτόν τον νόμο ορίζονται οι ευθύνες του διοικητικού συμβουλίου μιας δημόσιας εταιρίας και θεσπίστηκε η ανεξαρτησία των εξωτερικών ελεγκτών που εξετάζουν τις εν λόγω οικονομικές καταστάσεις (Wikipedia). Σύμφωνα με τις διατάξεις του, προβλέπονται αυστηρές ποινές για μη συμμόρφωση καθώς και επιτάσσει ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων να συνοδεύεται από έκθεση εσωτερικού ελέγχου. Επίσης ορίζονται τα εξής:

α) οι δημόσιες εταιρίες θα πρέπει να υποβάλλουν τακτικά ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, β) υποχρεωτική βεβαίωση από τρίτο ελεγκτή εκτός εταιρίας που θα διασφαλίζει την επάρκεια και αποτελεσματικότητα της οργανωτικής δομής της εταιρίας μετά από διενέργεια ελέγχου γ) οι εταιρίες υποχρεούνται να αναφέρουν τυχόν αλλαγές στην οικονομική κατάσταση και στους μετόχους και στο κοινό δ) ορίζονται ποινικές κυρώσεις έως και φυλάκιση για παραποίηση, διαγραφή, τροποποίηση ή καταστροφή οικονομικών εγγράφων και ε) καθιερώνει μέτρα προστασίας για τους εταιρικούς καταγγέλλοντες και εφαρμόζει νομικές συνέπειες στους εργοδότες που μεταχειρίζονται δυσμενώς τους καταγγέλλοντες¹⁰

Εν κατακλείδι στην αντιμετώπιση της απάτης, βασικό αντίβαρο είναι η ενσωμάτωση ενός ισχυρού συστήματος εσωτερικού ελέγχου που θα διαβεβαιώνει τις δικλίδες ασφαλείας, τη διαχείριση κινδύνων σε όλο το φάσμα των λειτουργιών, στη λογιστική οργάνωση της οικονομικής μονάδας, στην οργανωτική ανεξαρτησία των υπηρεσιών και όλα αυτά σε συνδυασμό με την εκπαίδευση και ενίσχυση των ικανοτήτων του προσωπικού για την ορθότερη και ασφαλέστερη λειτουργία της μονάδας. Παρακάτω θα παρουσιαστεί πιο συγκεκριμένα η απάτη και οι τρόποι πραγματοποίησής της στο πεδίο των οικονομικών καταστάσεων.

¹⁰ Τι είναι η Συμμόρφωση με τον νόμο Sarbanes-Oxley (SOX) στο <https://continuumgrc.com/el/what-is-sarbanes-oxley-act-sox-compliance/>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΑΠΑΤΗ ΣΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

4.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

«Ο σκοπός των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με τα ΔΛΠ είναι η παροχή πληροφοριών για τη χρηματοοικονομική θέση, την αποδοτικότητα και τις μεταβολές της οικονομικής θέσης μιας επιχείρησης, που είναι χρήσιμες σε ένα ευρύτερο κύκλο χρηστών και δείχνουν επίσης τα αποτελέσματα της επιμέλειας¹¹». Κάθε οικονομική μονάδα υποχρεούται εκ νόμου στη διασφάλιση αυτής της σκοπιμότητας και ανάλογα το μέγεθός της τηρεί και τις ανάλογες χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Κατά βάση οι σημαντικότερες οικονομικές καταστάσεις όπως ορίζονται κοινώς (Ν.4308/2014 άρθρο 16) είναι οι ακόλουθες:

1. Κατάσταση ισολογισμού είναι η χρηματοοικονομική κατάσταση της επιχείρησης που συμπεριλαμβάνει την πάγια περιουσία και τα κυκλοφορούν στοιχεία της επιχείρησης, τις υποχρεώσεις και τη καθαρή θέση της τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή.
2. Κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης είναι η κατάσταση λογαριασμού αποτελεσμάτων που δείχνει τα έσοδα και τα έξοδα της επιχείρησης κατά τη διάρκεια συγκεκριμένης περιόδου
3. Πίνακας διάθεσης αποτελεσμάτων είναι η λογιστική κατάσταση της επιχείρησης όπου δείχνει πώς διανέμονται τα κέρδη της παρούσας χρήσης και της αμέσως προηγούμενης όταν μεταφέρεται προηγούμενο κέρδος
4. Κατάσταση λογαριασμών γενικής εκμετάλλευσης είναι ο λογαριασμός όπου εμφανίζονται τα οργανικά δεδουλευμένα έσοδα και έξοδα της επιχείρησης
5. Προσάρτημα είναι ένα απαραίτητο συμπλήρωμα των οικονομικών καταστάσεων όπου αναγράφονται πρόσθετες πληροφορίες επί αυτών.

¹¹ Καζαντζής Χρ. (2006), *Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων*, έκδ. Business Plan ΑΕ

4.2 ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ-ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

Η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων τις περισσότερες φορές είναι σκόπιμη και όχι από «τυχαίο λάθος» και διενεργείται σχεδόν πάντα από τη διοίκηση ή ιδιοκτησία του οργανισμού και λιγότερο συχνά από κατώτερης βαθμίδας υπάλληλο (συμβαίνει βέβαια και από χαμηλότερες θέσεις πχ διευθυντές αν από αυτή τη πράξη ωφελούνται άμεσα οι ίδιοι). Βασικός σκοπός είναι η υπερτίμηση των περιουσιακών αξιών και η εμφάνιση αυξημένου κέρδους λόγω των κινήτρων που ήδη αναφέρθηκαν.

Ο τρόπος που παραποιούνται αυτές οι λογιστικές παραποιήσεις χαρακτηρίζονται ως δημιουργική λογιστική (creative accounting) χωρίς αυτός ο ορισμός βέβαια να υπάρχει στα λογιστικά πρότυπα. Παρόλα αυτά ως δημιουργική λογιστική χαρακτηρίζεται «η εκμετάλλευση των αδυναμιών των λογιστικών κανόνων και νόμων ή ακόμα και η παραβίαση αυτών, ώστε να παρουσιάσει μια επιχείρηση τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις προς όφελός της¹².»

Η δημιουργική λογιστική κινείται στα όρια της νομιμότητας και των λογιστικών προτύπων εφαρμόζοντας τεχνικές και πρακτικές εκμεταλλευόμενες τα κενά ή τις ασάφειες του νόμου και των προτύπων ή αξιοποιεί κατά το δοκούν τον υποκειμενισμό που επιτρέπεται στην αξιολόγηση και εφαρμογή κάποιων μεθόδων. Οι πιο συνηθισμένες περιοχές απάτης και παραποίησης στις οικονομικές καταστάσεις ακολουθούν παρακάτω μέσα από τους λογαριασμούς στους οποίους εφαρμόζονται.

4.3 ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ

Από τις πιο γνωστές παρεμβατικές πρακτικές ως προς τη παραποίηση των καταστάσεων και τη διαμόρφωση κέρδους που εν τέλει εμφανίζεται στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης, είναι η εξομάλυνση κερδών και η στρατηγική Big Bath.

¹² Μπαλαλέξης Σ. (2001), *Η Άσκηση της Επινουητικής Λογιστικής από τις Ελληνικές Επιχειρήσεις*, Λογιστής τεύχος 569, σελ 1109-1119

Στην εξομάλυνση κερδών (income smoothing) συγκαταλέγεται η προσπάθεια να αποτυπώνεται μια σταθερή εικόνα απόδοσης και κέρδους, χωρίς αυξομειώσεις. Αυτό εξυπηρετεί κυρίως στην εικόνα που θέλουν να δείχνουν στους υφιστάμενους και μελλοντικούς επενδυτές και το επιτυγχάνουν αυτό παρεμβαίνοντας οι ίδιοι, με χρήση δημιουργικής λογιστικής. Κυρίως επιδιώκουν μια σταθερή εικόνα κέρδους πάνω από τον μέσο όρο σε επαναλαμβανόμενες χρήσεις για αυτό και αν κάποια χρήση εμφανίσουν πολύ μεγαλύτερο κέρδος, το μετατρέπουν σε αποθεματικά ώστε να το «χρησιμοποιήσουν» σε επόμενη χαμηλού κέρδους χρήση. Στη στρατηγική Big Bath γίνεται εσκεμμένη και ιδιοτελής χρήση των λογιστικών προτύπων κυρίως σε αποσβέσεις και προβλέψεις με σκοπό την εμφάνιση κερδών και συμβαίνει σε περιπτώσεις κυρίως εξαγορών, συγχωνεύσεων κλπ. Οι λογαριασμοί που συνήθως κινούνται και «πειράζονται» στα πλαίσια των διαδικασιών αυτών είναι οι ακόλουθοι (Καζαντζής Ι. Χρήστος, 2006, σελ 617-626):

Αποσβέσεις παγίων: αποτελούν προσδιοριστικό παράγοντα στην ΚΑΧ καθώς είναι σημαντικός ο συντελεστής που θα χρησιμοποιηθεί για την απόσβεση (ανάλογα του σκοπού γίνεται χρήση μεγαλύτερου ή μικρότερου συντελεστή) όπως επίσης και το αν πραγματοποιηθεί η απόσβεση του παγίου ή όχι. Πολλές είναι οι περιπτώσεις που δεν πραγματοποιείται η απόσβεση εντός χρήσης ή αντιθέτως αποσβένεται και εξολοκλήρου. Επίσης, συνηθισμένη τακτική είναι να χρησιμοποιείται άλλοτε η τιμή κτήσης και άλλοτε η αναπροσαρμοσμένη αξία των παγίων πχ σε εγκαταστάσεις, κτίρια.

Προβλέψεις: αποτελούν ένα ακόμα πεδίο στο οποίο συναντώνται παρεκκλίσεις και επηρεάζουν βραχυχρόνια το αποτέλεσμα χρήσης μέσω του σχηματισμού ή μή, προβλέψεων για την κάλυψη πιθανών κινδύνων/ζημιών. Η μη καταγραφή ειδικά των σχεδόν βέβαιων κινδύνων που θα προκαλέσουν ζημία, ευνοεί την εικόνα εσόδων. Συγκεκριμένα, δεν παρουσιάζουν τις αρνητικές προβλέψεις που αφορούν στο ενεργητικό πχ επισφαλείς απαιτήσεις. Χειρότερα ακόμα, ενώ δεν αναγράφεται αυτή η πρόβλεψη αντίστοιχα αναγράφεται ο αντιλογισμός των προβλέψεων αυτών που είχαν δημιουργηθεί κατά τη προηγούμενη χρήση. Γενικότερα σε περιπτώσεις που στοχεύουν στην εικόνα κέρδους δεν αναγράφουν προβλέψεις που θα ενίσχυαν την εικόνα των εξόδων (πχ πρόβλεψη αποζημίωσης προσωπικού).

Αποθέματα- Κόστος παραγωγής: Το ύψος των τελικών αποθεμάτων όπως και το κόστος παραγωγής, όταν πρόκειται για βιομηχανικές οντότητες, προσδιορίζει το κόστος πωληθέντων και συνεπώς και το αποτέλεσμα της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης. Οπότε οποιαδήποτε παρέμβαση στα στοιχεία του κόστους πωληθέντων επηρεάζει το τελικό αποτέλεσμα και οι τρόποι παρέμβασης που μπορούν να γίνουν λοιπόν είναι οι εξής; Ο υπολογισμός χαμηλής ή υψηλής τιμής για τα αποθέματα, για το κόστος παραγωγής, για αγορές αποθεμάτων όπως βέβαια και η επιλογή στις μεθόδους απογραφή FIFO ή LIFO.

Λογαριασμοί Ενεργητικού: εδώ συμπεριλαμβάνονται λογαριασμοί που τους βάζουν στο κυκλοφορούν ενεργητικό προσθετικά αντί να τους βάλουν στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης, όπως διάφοροι χρεωστικοί λογαριασμοί, δαπάνες επόμενης χρήσης, προκαταβολές

Συμμετοχές σε επιχειρήσεις-Χρεόγραφα: σε αυτό το πεδίο παρουσιάζονται οι μετοχές θυγατρικών ή συγγενών εταιρειών και η παρέμβαση εδώ γίνεται στον τρόπο υπολογισμού της τιμής των μετοχών αυτών που υπολογίζεται είτε με τη τιμή κτήσης είτε με τη χρηματιστηριακή για τις εισηγμένες.

Απαιτήσεις –Υποχρεώσεις σε ξένο νόμισμα (συναλλαγματικές διαφορές) οι επιχειρήσεις αλλοιώνουν το πραγματικό αποτέλεσμα με χρέωση των συναλλαγματικών διαφορών άλλοτε στα αποτελέσματα χρήσης και άλλοτε στο ενεργητικό.

Έσοδα: Σε αυτό το πεδίο η αλλοίωση της πραγματικότητας των εσόδων είναι επίσης από τις συχνές παραποιήσεις και κατ επέκταση και του τελικού αποτελέσματος χρήσης. Η παρέμβαση εδώ γίνεται είτε με ενίσχυση των λογαριασμών εσόδων με μεταφορά πχ μη δεδουλευμένων τόκων ή γενικότερα εσόδων που αφορούν επόμενες χρήσεις και παρουσιάζονται στην ίδια. (υπάρχουν κ άλλα αν θέλω στο ίδιο έντυπο)
Άλλες πρακτικές παραποίησης των λογιστικών αποτελεσμάτων των καταστάσεων είναι τα ακόλουθα:

- Αλλαγή της ημερομηνίας των τιμολογίων αγορών έτσι ώστε τα έξοδα να μη βαρύνουν αυτή τη χρήση αλλά την επόμενη
- Έκδοση εικονικών τιμολογίων πωλήσεων ή δαπανών
- Έκδοση παραποιημένων δελτίων απογραφής
- Δημιουργία εικονικών πελατών

- Κεφαλαιοποίηση εξόδων, όπου κάποια λειτουργικά έξοδα αντί να εμφανιστούν στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης και να εξοδοποιηθούν, μεταφέρονται στον ισολογισμό ως δαπάνες πολυετούς απόσβεσης
- Προσθήκη εσόδων που δεν είναι δεδουλευμένα
- Καταγραφή προκαταβολών για έξοδα επόμενης χρήσης ως έξοδο της τρέχουσας περιόδου
- Απόκρυψη της απομείωσης της αξίας ορισμένων παγίων

Συχνό φαινόμενο βέβαια, συνδυαστικά με την χρήση των λογαριασμών αυτών, αποτελεί το γεγονός ότι οι εταιρίες που επιδιώκουν απάτη μέσω παραποίησης ιδρύουν και offshore εταιρίες, στις οποίες από πίσω βρίσκονται οι ίδιοι, ώστε να πραγματοποιούνται εικονικές συναλλαγές, αγοραπωλησίες κλπ ευνοώντας το επιθυμητό αποτέλεσμα που θέλουν να παρουσιάσουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα και η περίπτωση της Enron που αναλύεται παρακάτω.

Αντίστοιχα, σε περίπτωση φοροδιαφυγής εντοπίζουμε αντίστοιχα παρατυπίες που ευνοούν τους λογαριασμούς εξόδων, υποχρεώσεων κλπ και υποτιμούν τα έσοδα της επιχείρησης. Κάποιες από τις δράσεις που γίνονται προς αυτήν την κατεύθυνση και συνήθως συναντώνται σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι οι ακόλουθες (Καζαντζής Ι. Χρήστος, 2006, σελ 645-647):

-απόκρυψη πωλήσεων, δηλαδή δεν καταχωρούνται πωλήσεις ή καταχωρούνται με μειωμένη αξία.

-επίσης πολλά από τα παραγόμενα προϊόντα εμφανίζονται ως κατεστραμμένα υποπροϊόντα, ως φύρα οπότε ακολούθως δεν εμφανίζονται πωλήσεις ενώ παράλληλα δεν φαίνονται και στα αποθέματα

-αντίστοιχα παρουσιάζεται αυξημένο το κόστος αγοράς των πρώτων υλών ή και ακόμα χειρότερα παρουσιάζονται εικονικές αγορές από εικονικά πρόσωπα

-άλλος τρόπος ενίσχυσης των εξόδων είναι με έκδοση πιστωτικών παραστατικών που δεν αντιστοιχούν σε πραγματικό τιμολόγιο εσόδων, είναι δηλαδή

- η προσθήκη προσωπικών δαπανών στις εταιρικές δαπάνες προς ενίσχυση του λογαριασμού αυτού

-μετατροπή της μορφής της επιχείρησης πχ από ατομική σε εταιρία με προσθήκη εικονικού εταίρου της τάξεως 1% με σκοπό τη καλύτερη φορολόγηση και πολλά άλλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ- CASE STUDIES

5.1 Σκάνδαλο Enron

Ιστορική Διαδρομή Εταιρίας

Το σκάνδαλο Enron όπως έγινε γνωστό από το 2001 (Wikipedia) αφορούσε την εταιρία Enron Corporation, μια αμερικάνικη εταιρεία με έδρα το Χιούστον, η οποία ιδρύθηκε το 1985 από τον Kenneth Lay μετά από συγχώνευση δύο εταιρειών, της Houston Natural Gas και της Internorth. Επίσης σημαντικά μέλη αυτής ήταν ο Jeffrey Skilling και ο Andrew Fastow που εισήγαγαν νέες επιχειρηματικές τεχνικές και που αργότερα συνέβαλλαν στη διαχείριση πολύπλοκων χρηματοοικονομικών μοντέλων, κάτι που συνδέθηκε στενά με το εν λόγω σκάνδαλο.

Κύρια δραστηριότητά της αρχικά το 1930 ήταν η παροχή φυσικού αερίου. Αυξάνονταν σταδιακά τα κέρδη της και επιδίωκε να εξελιχθεί στον μεγαλύτερο προμηθευτή φυσικού αερίου στις ΗΠΑ. Το 1947 μάλιστα εισήχθη και στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, είχε πρόσβαση στις εγχώριες κεφαλαιαγορές και χρηματοδοτήσεις, επέκτεινε το φάσμα δραστηριότητάς της και σε άλλες καύσιμες ύλες (κάρβουνο, πετρέλαιο κλπ) και το 1986 πλέον ο Kenneth Lay υιοθέτησε στρατηγική επιθετικής ανάπτυξης ενώ παράλληλα ξεκίνησε κ τη συνεργασία με την ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen.

Γενικότερα η δεκαετία του 1990 αποτελούσε την κομβική διάρκεια της μεγαλύτερης άνθησης της εταιρίας σε κάθε επίπεδο δραστηριότητάς της τόσο στα δίκτυα αγωγών, στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, στα παράγωγα αυτής, στις τηλεπικοινωνίες όσο και στις διεθνείς επενδύσεις της εδραιώνοντας την ηγετική της θέση στην διεθνή αγορά. Η χρηματιστηριακή της απόδοση εξίσου παρουσίαζε ανοδική τάση, με τιμή μετοχής από 23\$ που ήταν στις αρχές του 1998 να φτάσει στα 90\$ το 2000 και η κεφαλαιοποίηση της Enron να υπολογίζεται πλέον στα 60\$ δις. Παράλληλα το 1999 δημιούργησε την EnronOnline, έναν ιστότοπο ψηφιακών συναλλαγών όπου πρωτοστατούσε στο χονδρικό εμπόριο αερίου φτάνοντας ακόμα και στα 27\$ δις ανά τρίμηνο.

Η αρχή της πτώσης και οι έντονες αμφιβολίες των επενδυτών τοποθετούνται τον Αύγουστο του 2001 και με αφορμή την παραίτηση του Jeffrey Skilling όπου συνοδεύτηκε και με πώληση 450.00 μετοχών αξίας 33\$ εκατομμυρίων. Την ίδια

χρονική στιγμή ξεκίνησαν αποκαλύψεις σχετικά με την ασάφεια των λογιστικών βιβλίων, τα ψευδή κέρδη, τα λογιστικά τεχνάσματα που χρησιμοποιήθηκαν και την πλασματική χρηματοοικονομική εικόνα που παρουσίαζαν.

Ο Kenneth Lay με το επιτελείο του εκμεταλλεύτηκαν τα λογιστικά κενά, έκαναν επιτηδευμένα κακή χρήση των χρηματοοικονομικών αναφορών και κατάφεραν να κρύψουν δισεκατομμύρια δολάρια χρέη. Παρά τη φιλοδοξία και τον σκοπό τους να καθιερώσουν την εταιρία ως τη μεγαλύτερη του κόσμου, το 2001 μέσα σε λίγους μήνες η φήμη τη κατέρρευσε, με την μετοχή να φτάνει κάτω από ένα δολάριο. Τα σοβαρά οικονομικά προβλήματα εντάθηκαν με αυτές τις δημόσιες αποκαλύψεις και παράλληλα παρέσυραν και την ελεγκτική εταιρεία Andersen που είχε αξιολογήσει και εγκρίνει τα στοιχεία της εταιρίας. Στις 2 Δεκεμβρίου του 2001 η Enron κήρυξε πτώχευση.

Λογιστικά τεχνάσματα

Στα πλαίσια της οικονομικής απάτης και των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων, είχαν δημιουργήσει offshore εταιρίες ειδικού σκοπού με τις οποίες πραγματοποιούσαν στοχευμένες συναλλαγές, με πολύ βολικό και εύκολο τρόπο αφού πίσω από αυτές τις εταιρίες ήταν πάλι οι ίδιοι, προκειμένου να εμφανίζουν τα επιθυμητά οικονομικά αποτελέσματα στην Enron.

Συγκεκριμένα όπως εξηγείται από τον Λουμιώτη Β. (2013) «οι εταιρίες ειδικού σκοπού SPEs είναι νομικές μορφές με οργάνωση συνήθως μιας ΕΠΕ και δημιουργήθηκαν κυρίως τη δεκαετία του 90 για την εκπλήρωση ενός προσωρινού ή συγκεκριμένου σκοπού για τη χρηματοδότηση ή τη διαχείριση κινδύνων που σχετίζονται με τα περιουσιακά στοιχεία μιας εταιρίας ή την κατασκευή ενός έργου. Πέραν όμως των χαρακτηριστικών αυτών μιας τέτοιας εταιρίας, το «υπόγειο» κίνητρο για την δημιουργία της ήταν ότι μέσω αυτής αποκρύπτονταν οφειλές. Διέθεταν εν ολίγοις έναν μηχανισμό όπου μπορούσαν μεν οι μεγάλες εταιρίες να αυξήσουν την απαιτούμενη χρηματοδότηση χωρίς όμως παράλληλα να απαιτείται να εμφανιστεί αυτό ως υποχρέωση στον ισολογισμό. Επομένως κέρδη και ίδια κεφάλαια

υπερεκτιμήθηκαν»¹³. Η Enron είχε χρησιμοποιήσει εκατοντάδες εταιρίες ειδικού σκοπού για να κρύψει το χρέος της και μάλιστα συχνά προχωρούσε και σε πώληση στοιχείων του ενεργητικού της στις SPEς σε υπερβολικά υψηλές τιμές ανεβάζοντας έτσι τον λογαριασμό εσόδων και των κερδών χωρίς να ανταποκρίνεται όμως αυτό στη πραγματική εικόνα. Δημιουργούνται πλαστά κέρδη ώστε να διατηρηθεί ψηλά η μετοχή και η πιστωληπτική της ικανότητα.

Σταδιακά όμως οι εταιρίες αυτές ειδικού σκοπού εμφάνιζαν εξίσου μεγάλες ζημιές και όταν τον Οκτώβρη του 2001 αναγκάστηκε η Enron να τις ενσωματώσει στις οικονομικές της καταστάσεις, επήλθε η πτώση καθώς η προσπάθειά της τόσα χρόνια να αντισταθμίσει τους κινδύνους της με εταιρίες που η ίδια η Enron ήλεγχε, αποκαλύφθηκε παρασύροντάς την στην καταστροφή.

Συγκεντρωτικά οι λογιστικές πρακτικές που ακολούθησε ήταν (Wikipedia):

- επιμελούνταν η ίδια η Enron τον λογιστικό χειρισμό των συναλλαγών με τις SPEς, οι οποίες στην πραγματικότητα ήταν εταιρίες υπό τον έλεγχό της
- κατέγραφε ως τρέχοντα έσοδα αμοιβές υπηρεσιών επόμενων χρόνων και έσοδα μελλοντικών συμβολαίων
- αποτίμησε επενδύσεις σε μη αξιόπιστες αξίες, όπως για παράδειγμα έσοδα από έργα ή μακροχρόνια συμβόλαια αναγράφονταν εξ ολοκλήρου από την αρχή της συμφωνίας και δεν αναγνωρίζονταν σταδιακά στη διάρκεια του συμβολαίου (mark-to-market)
- εφάρμοζε «δημιουργική λογιστική» στα αποθέματα που διατηρούνταν από τις SPEς, δηλαδή μετέφερε προβληματικά ή ζημιογόνα αποθέματα στις άλλες εταιρίες της, τα υπερτιμούσε και προσαύξανε τα κέρδη της
- κατασκεύαζε πάγια περιουσιακά στοιχεία τα οποία όταν δεν απέδιδαν το προβλεπόμενο κέρδος και παρουσίαζαν ζημιά τα μετέφεραν σε εταιρίες εκτός λογιστικών βιβλίων ώστε να μην καταγραφεί η ζημιά Enron Scandal and Accounting Fraud στο <https://www.investopedia.com/updates/enron-scandal-summary>
- εικονική πώληση περιουσιακών στοιχείων σε εταιρίες δικές τους, υπερτιμημένα τις περισσότερες φορές, ώστε να παρουσιάζεται κέρδος

¹³ Λουμιώτης Β., (2013), *Πρακτικά Θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των Επιχειρήσεων*, Ινστιτούτο Εκπαίδευσης ΣΟΕΛ

- επικρατούσε μια γενικότερη ασάφεια, απόκρυψη και παραποίηση πληροφοριών που εξυπηρετούσε στο να παρουσιάζουν την κερδοφόρα εικόνα που ήθελαν εξαπατώντας παράλληλα τους stakeholders, τη παγκόσμια αγορά και το γενικό κοινό.

Αιτίες σκανδάλου

Βασική αιτία που ισχύει γενικότερα στα οικονομικά σκάνδαλα και ειδικότερα και στο συγκεκριμένο είναι η έλλειψη ελέγχου. Στα πλαίσια μιας ισχυρής και αποδοτικής εταιρικής διακυβέρνησης, το διοικητικό συμβούλιο και ο CEO καθώς και το τμήμα εσωτερικό ελέγχου οφείλουν να εποπτεύουν και να ενημερώνονται για όλα τα τμήματα και τις ενέργειες της εταιρίας. Στο παράδειγμα της Enron υπήρχε πλήρης απουσία ελέγχου και από το διοικητικό συμβούλιο και από τα τρίτα ενδιαφερόμενα μέρη κάνοντας το έργο της απόκρυψης και παραποίησης στοιχείων πιο εύκολο.

Επίσης, βασική αιτία ακόμα είναι ο διπλός ρόλος της εξωτερικής ελεγκτικής εταιρίας Andersen όπου πέραν των ελεγκτικών υπηρεσιών παρείχε και συμβουλευτικές υπηρεσίες επηρεάζοντας έτσι την αντικειμενικότητα και ανεξαρτησία της. Παράλληλα υπεύθυνο και το εσωτερικό σύστημα ελέγχου που δεν εντόπισε τα επεξεργασμένα στοιχεία.

Η προσωπική υπέρμετρη φιλοκέρδεια και παραβατική συμπεριφορά των διοικούντων καθώς και η γενικότερη εταιρική κουλτούρα που εφαρμόζεται βάση αυτών των αξιών, κανόνων και προτύπων δημιουργούν κατάλληλες συνθήκες για διάπραξη παράτυπων και παράνομων ενεργειών.

Επιπλέον η ύπαρξη λογιστικών και νομικών κενών ή ασαφειών ως προς τον χειρισμό και τον τρόπο καταγραφής και αποτύπωσης των οικονομικών γεγονότων ευνοεί τέτοιες απάτες. Στη περίπτωση της Enron αναφέρθηκαν κάποια λογιστικά τεχνάσματα που χρησιμοποιήθηκαν όπως οι SPEs.

Τέλος, η πίεση από την αγορά, ο ανταγωνισμός, τα επενδυτικά ρίσκα και η πίεση από τρίτα συνδεδεμένα μέρη αποτέλεσαν εξίσου βασικές αιτίες για τη διάπραξη τέτοιας απάτης.

Αποτελέσματα σκανδάλου Enron

Το σκάνδαλο και η κατάρρευση της Enron προκάλεσε αναμφισβήτητα μεγάλο πλήγμα στην παγκόσμια αγορά και στην διεθνή οικονομία. Παράλληλα, σχεδόν 20.000 εργαζόμενοι βρέθηκαν εκτός εργασίας, η εμπιστοσύνη στην αγορά κλονίστηκε, οι επενδυτές περιόρισαν τη δραστηριότητά τους και οι οικονομικές απώλειες εκτιμώνται σε δισεκατομμύρια.

Θετικό όμως αποκύημα αυτού του τεράστιου σκανδάλου ως προς την λογιστική-ελεγκτική ήταν η ψήφιση του νόμου Sarbanes- Oxley στις 30-7-2002 όπου ψηφίστηκε ως μέτρο απέναντι σε τέτοια σκάνδαλα ενισχύοντας τη διαφάνεια, την ευθύνη της εταιρικής διακυβέρνησης, την σημαντικότητα των ελέγχων και ισχυροποίησε τους κανόνες περί ανεξαρτησίας των εξωτερικών ελεγκτών.

Ειδικότερα περιελάμβανε:

- «Σύσταση του Συμβουλίου Εποπτείας Λογιστικών Εταιριών για να επιβλέπει τους ελέγχους των δημοσίων εταιριών εισηγμένων στο χρηματιστήριο των ΗΠΑ
- Ανάπτυξη προτύπων και προετοιμασία εκθέσεων ελέγχου
- Τον περιορισμό δημοσίων λογιστικών εταιριών να παρέχουν μη ελεγκτικές υπηρεσίες κατά τον έλεγχο.
- Διαλέξεις για την ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής ελέγχου
- Τα στελέχη υποχρεούνται να υπογράφουν οικονομικές εκθέσεις
- Διευρυμένη χρηματοοικονομική γνωστοποίηση των σχέσεων των εταιριών με μη ενοποιημένες οντότητες» (Ένωση Επαγγελματιών Συμμόρφωσης Sarbanes- Oxley (SOXCPA)

5.2 Σκάνδαλο Worldcom

Ιστορική Διαδρομή Εταιρίας

Το λογιστικό σκάνδαλο της Worldcom ήταν επίσης ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα στις ΗΠΑ και έλαβε χώρα το 2002 και αφορούσε τη δεύτερη μεγαλύτερη εταιρεία τηλεπικοινωνιών στις ΗΠΑ. Είναι επίσης περίπτωση με λογιστικές απάτες, πολύπλοκα λογιστικά τεχνάσματα, ανεπαρκής εξωτερικό έλεγχο και σε συνδυασμό με τη διοίκηση του Ebbers & Sclivan όπου υπερκάλυπταν προβλήματα και υπερεκτιμούσαν κέρδη οδηγήθηκαν στην κατάρρευση με χρέη που άγγιζαν τα 41 δις δολάρια.

Το 1983 ο Bernard Ebbers και τρεις άλλοι επενδυτές ίδρυσαν την Long Distance Discount Services με έδρα το Jackson του Μισισίπι και ο Ebbers διορίστηκε διευθύνων σύμβουλος. Εξαγόρασε πάνω από 60 εταιρίες τηλεπικοινωνιών και το 1995 άλλαξε το όνομα σε Worldcom. Αναπτυσσόταν ραγδαία με συγχωνεύσεις και εξαγορές μεγάλων εταιριών κατορθώνοντας να επικρατήσει με διαφορά στην αγορά (Wikipedia). Ο καταγιστικός ρυθμός εξαγορών του Ebbers τον έκανε να υποπέσει σε λάθος κρίσεις και εκτιμήσεις και σε αγορές ακατάλληλες στρατηγικά και με μεγάλο κόστος. Η οικονομική αυτή επιβάρυνση σε συνδυασμό με το βάρος των δανείων άρχισαν να καθιστούν την εταιρία λιγότερο αποτελεσματική. Ένας εσωτερικός έλεγχος που έγινε στις κεφαλαιουχικές δαπάνες τον Μάη του 2002 αποκάλυψε τα προβλήματα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και καθώς αποκαλύφθηκε η τρύπα των 3,8 δις φάνηκαν και οι τρόποι επικάλυψης αυτού όπου ήταν η διόγκωση εικονικών εσόδων και η απόκρυψη υπαρκτών εξόδων από την Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης καθώς και παράτυπη κεφαλαιοποίηση εξόδων.

Αντίστοιχα όπως και η Enron, η Worldcom απέκρυψε δαπάνες δισεκατομμυρίων δολαρίων μέσα από δημιουργικές λογιστικές πρακτικές. Τον Ιούλη πλέον του 2002 υπέβαλλε αίτηση πτώχευσης για προστασία του κεφαλαίου 11 των ΗΠΑ (σύμφωνα με αυτό όταν η επιχείρηση αδυνατεί να πληρώσει και σταματά τη λειτουργία της πουλώντας όλα τα περιουσιακά στοιχεία στους πιστωτές της διατηρεί το δικαίωμα της αναδιοργάνωσης διατηρώντας τον έλεγχο της επιχειρηματικής δραστηριότητας). Έτσι με τη συμφωνία εξυγίανσης πτώχευσης στο δικαστήριο η εταιρία πλήρωσε 750

εκατομμύρια και μετοχές προς τους αδικημένους επενδυτές. Από 14 Απρίλη 2003 η Worldcom άλλαξε το όνομά της σε MCI και μετέφερε την έδρα της στη Βιρτζίνια.

Λογιστικά τεχνάσματα

Η Worldcom προχώρησε στην επιθετική εξαγορά ανταγωνιστικών εταιριών στη προσπάθειά της να κερδίσει το μερίδιο αγοράς. Το μερίδιο αυτό αποτελεί το πηλίκο των πωλήσεων της εταιρίας σε μια περίοδο με τις πωλήσεις του κλάδου στην ίδια περίοδο, οπότε ηγέτης στον κλάδο είναι η εταιρία με το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς. Αυτή η δράση οδήγησε σε πτώση εσόδων και εμφάνιση ζημιών. Για να αυξήσει τις ταμειακές ροές και τα κέρδη κατέγραψε τα έξοδα αυτά ως επενδύσεις, τα κεφαλαιοποίησε οπότε καθυστέρησε έτσι η πλήρης αναγνώρισή τους. Αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής να εμφανίσει αντί ζημίας καθαρό κέρδος ύψους 1,38\$ δισεκατομμύρια.

Παράλληλα, χρησιμοποιήθηκαν αποθεματικά για να ενισχυθεί το εισόδημα της εταιρίας, δηλαδή λογαριασμοί, κεφάλαιο ή ρευστό περιουσιακό στοιχείο που προορίζεται για κάλυψη απρόβλεπτων εξόδων ή μελλοντικών υποχρεώσεων. Ακόμα, στις υψηλές οικονομικές συναλλαγές απουσίαζαν αντίστοιχα παραστατικά που τεκμηριώνουν την εν λόγω συναλλαγή, κυρίως σε συναλλαγές που ευνοούσαν τα έσοδα της εταιρίας και απέκρυπταν μεγάλα έξοδα.

Τέλος, η εταιρία έκανε χρήση, με τρόπο παράνομο αλλά προς όφελος της, την προπληρωμένη χωρητικότητα. Μεταξύ δύο τηλεπικοινωνιακών εταιριών μπορεί να υπάρξει συμφωνία ώστε η μία να πουλήσει χωρητικότητα στην άλλη και να αγοράσει προκαταβολικά και η ίδια χωρητικότητα από τη γραμμή μιας άλλης για μελλοντική χρήση και αυτό λογίζεται ως περιουσιακό στοιχείο.

Η Worldcom κατέγραφε ως έσοδα τη χωρητικότητα που πουλούσε και παράλληλα αν και δεν υπήρχε πραγματική ανάγκη αγόραζε και η ίδια χωρητικότητα καταγράφοντας την ως περιουσιακό στοιχείο. Μείωνε έτσι τα έξοδά της και αύξανε τα κέρδη. Στον έλεγχο μάλιστα που έγινε ανακαλύφθηκαν 28 τέτοιες εγγραφές προπληρωμένης χωρητικότητας μεγάλων ποσών που είχαν μεταφερθεί από την KAX στον Ισολογισμό μεταξύ 2001 και 2002.

Εξίσου παρατηρείται και στη περίπτωση της Worldcom, όπως και στην Enron, ότι υπάρχει παραποίηση οικονομικών καταστάσεων, ασάφεια και περιπλοκότητα στα λογιστικά βιβλία και στη καταγραφή των λογιστικών γεγονότων.

Αιτίες σκανδάλου

Όπως και σε όλα τα οικονομικά σκάνδαλα και εδώ βασική αιτία είναι η απουσία ελέγχου και εποπτείας. Το ΔΣ και τα ανώτερα στελέχη οφείλουν να έχουν γενική εποπτεία και έλεγχο των λειτουργιών ώστε να ενισχύουν την σωστή εταιρική διακυβέρνηση και να εξασφαλίζουν την διαφάνεια του οργανισμού. Στη περίπτωση βέβαια της Worldcom ο εσωτερικός έλεγχος της εταιρίας (συγκεκριμένα η αντιπρόεδρος Cooper και ο ελεγκτής Morse) έπαιξε σημαντικό ρόλο καθώς ανακάλυψε και τις απάτες.

Η ελεγκτική εταιρεία Andersen και εδώ δεν έδειξε την απαιτούμενη προσοχή, επιμέλεια και σωστή κρίση καθώς στον έλεγχο που διενήργησε αγνόησε τα υπομνήματα στελεχών που ενημέρωναν για διόγκωση κερδών της εταιρίας με τεχνητά έξοδα (WorldCom Scandal: Unraveling Fraud and Bankruptcy: <https://www.investopedia.com/terms/w/worldcom.asp>).

Η εταιρική κουλτούρα που δεν προάγει και δεν καθοδηγεί τη δραστηριότητά των μελών βάσει αρχών, κανόνων και προτύπων μπορεί εξίσου να αποτελέσει αιτία διάπραξης τέτοιας απάτης καθώς και η εξωτερική πίεση από τον ανταγωνισμό, τις επενδυτικές ευκαιρίες και την ασφυκτική πίεση της αγοράς για το ποιος θα επικρατήσει οικονομικά.

Τέλος, στην περίπτωση της Worldcom επίσης βλέπουμε χρήση με λάθος τρόπο των λογιστικών τεχνικών (όπως με την εντέχνως λάθος απεικόνιση της αγοράς προπληρωμένης χωρητικότητας) προς όφελος των κερδών τους παρουσιάζοντας έτσι μια μη πραγματική εικόνα της αληθινής κατάστασης της εταιρίας.

Αποτελέσματα σκανδάλου Worldcom

Ως προς τα αποτελέσματα αυτού του σκανδάλου είναι σχεδόν αντίστοιχα και με αυτά της Enron καθώς αποτέλεσαν σταθμό για της νέες νομικές και νομοθετικές μεταρρυθμίσεις.

Η οικονομική ζημιά που προκάλεσε η κατάρρευση της Worldcom έφτασε στα 180\$ δις. Ζημιώθηκαν πολλοί επενδυτές ενώ έχασαν τη δουλειά τους σχεδόν 17.000 εργαζόμενοι. Κλονίστηκε επίσης η εμπιστοσύνη στις αγορές, καθώς και συνδυαστικά με το αντίστοιχο σκάνδαλο της Enron, η αμφισβήτηση πλέον στην αξιοπιστία και τη φερεγγυότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ήταν μεγάλη.

Θετικό όμως πρόσημο όπως αναφέρθηκε και στο σκάνδαλο της Enron είναι η ψήφιση του νόμου Sarbanes- Oxley στις 30-7-2002 όπου με αυτόν ενισχύονται η εταιρική διακυβέρνηση, η διαφάνεια των οικονομικών καταστάσεων, η προστασία των επενδυτών και η ανεξαρτησία των ελεγκτικών φορέων. Ο νόμος αυτός ψηφίστηκε με αφορμή τα δυο αυτά μεγάλα σκάνδαλα ως προληπτικό μέτρο για την αποφυγή παρόμοιων καταστάσεων. Αξίζει να αναφερθούν κάποια σημεία του νόμου αυτού όπως: «-Άρθρο 302: Οι CEO και CFO πρέπει να πιστοποιούν προσωπικά την ακρίβεια των οικονομικών καταστάσεων - Άρθρο 802: Ποινές φυλάκισης για παραποίηση, απόκρυψη ή καταστροφή οικονομικών εγγράφων - Άρθρο 301: Τα μέλη των επιτροπών ελέγχου (Audit Committees) πρέπει να είναι ανεξάρτητα- Άρθρο 806: Προστασία whistleblowers που αποκαλύπτουν παρατυπίες- Άρθρο 404: Υποχρεωτικός εσωτερικός έλεγχος και δημοσιοποίηση αξιολόγησης της λειτουργίας του» https://en.wikipedia.org/wiki/Sarbanes%E2%80%93Oxley_Act -Sarbanes–OxleyAct/wikipedia

5.3 Σκάνδαλο Folli Follie

Ιστορική Διαδρομή Εταιρίας

Χαρακτηριστικό οικονομικό σκάνδαλο στην Ελλάδα είναι η σχετικά πρόσφατη περίπτωση της εταιρίας Folli Follie. Η εν λόγω εταιρία κοσμημάτων και ρολογιών

δημιουργήθηκε το 1982 από τον κ Κουτσολιούτσο και τη σύζυγό του και από το 1995 δραστηριοποιούνταν επίσης σε Ιαπωνία, Ασία, Γαλλία και Ηνωμένο Βασίλειο ενώ πλέον το 1997 εισήχθη στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Προχώρησε σε σημαντικές συγχωνεύσεις με άλλες εξίσου μεγάλες εταιρίες (Hellenic Duty Free Shops, Elmec Sport), απασχολούσε χιλιάδες εργαζομένους ανά τον κόσμο, εδραιώθηκε στην εγχώρια και διεθνή αγορά και φτάνει το 2017 να παρουσιάζει τα εξής οικονομικά στοιχεία: ο Ενοποιημένος Κύκλος Εργασιών το πρώτο εξάμηνο του 2017 άγγιξε τα 723,20 εκατομμύρια αυξανόμενα κατά 10,8% με την αντίστοιχη περίοδο του 2016 ενώ το ενοποιημένο EBITDA αντίστοιχα έφτασε στα 168,10 εκατομμύρια αυξημένο κατά 13,0% (Folli Follie: Πώς χτίστηκε η αυτοκρατορία, το σκάνδαλο μεγατόνων, οι ατιμώρητοι Κουτσολιούτσοι και η διαγραφή από το ΧΑ στο <https://www.mononews.gr/business/folli-follie-pos-chtistike-i-aftokratoria-to-skandalo-megatonon-i-atimoriti-koutsolioutsu-ke-i-diagrafi>).

Η έκθεση ελέγχου της PricewaterhouseCoopers για τα έτη 2001-2017 αποκάλυψε την εικονικότητα αυτών των κερδών και το γεγονός ότι η εταιρία «φούσκωνε» τις πωλήσεις και τα κέρδη είτε με χρήση εξαρτημένων εταιριών (όπως και στο παράδειγμα της Enron) είτε ακόμα και με χρήση ανύπαρκτων εταιριών αυξάνοντας την εικόνα των πωλήσεων κατά 1 δις και τα Ίδια κεφάλαια κατά 2 δις. Συγκεκριμένα εντοπίστηκαν εικονικές συναλλαγές έως και με 27 εταιρίες ανά τον κόσμο, κυρίως σε Ασία ενώ παράλληλα εντοπίστηκαν 289 σημεία πώλησης έναντι των 630 σημείων που είχαν δηλωθεί. Με τα παραποιημένα οικονομικά αποτελέσματα οδηγούσαν και σε άνοδο των μετοχών τους, από την πώληση των οποίων επίσης αποκόμιζαν κέρδη (εφημερίδα Καθημερινή). Τα αδικήματα μεταξύ άλλων για τα οποία δικάστηκαν ήταν η πλαστογραφία, απάτη, χειραγώγηση αγοράς, ξέπλυμα μαύρου χρήματος ενώ κρίθηκαν αθώοι για το αδίκημα συγκρότησης και ένταξης σε εγκληματική οργάνωση.

Το σκάνδαλο αυτό αποτέλεσε ακόμα ένα παράδειγμα παραποιημένων καταστάσεων και χρήση εταιριών ειδικού σκοπού με απώτερο σκοπό την επίδειξη εικονικών εσόδων με σκοπό την εκμετάλλευση των επενδυτών, των μικρότερων μετόχων, την αύξηση τις τιμές των μετοχών και την παρουσίαση υψηλού κέρδους. Με αφορμή αυτό το πρόσφατο σκάνδαλο δημιουργούνται ερωτήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα ελέγχων, την επάρκειά τους και κατά πόσο διασφαλίζονται οι επενδυτές, αποδίδοντας ευθύνες και στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Ερωτήματα

επίσης τίθενται σύμφωνα με το άρθρο του Κυριακόπουλου Γιάννη στην εφημερίδα Έθνος, περί του έλεγχου του ορκωτού ελεγκτή που σχεδόν για 25 χρόνια ήλεγχε την εν λόγω εταιρία με κάποια διαλείμματα, ενώ βάση νόμου δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει συνεχόμενα την πενταετία καθώς και ο ρόλος της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων απέναντι στον συγκεκριμένο ελεγκτή. Εν συνεχεία λοιπόν, στο επόμενο κεφάλαιο αναλύεται ο ρόλος της ελεγκτικής και των ελεγκτών.

Λογιστικά τεχνάσματα

Αρχικά χρησιμοποιήθηκε και εδώ η τεχνική της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων μέσω της καταγραφής πλασματικών πωλήσεων και την εικονική ενίσχυση των εσόδων της κυρίως μέσα από την αγορά της Ασίας όπου έδρευε εκεί η θυγατρική της η FF Group Asia Ltd. Καταχωρούνταν εικονικές πωλήσεις με εικονικά τιμολόγια χωρίς να έχουν πραγματοποιηθεί ποτέ, δημιουργώντας την εικόνα έντονης και κερδοφόρας εμπορικής δραστηριότητας.

Συνεπακόλουθο αυτής της ενέργειας ήταν η παρουσίαση πλαστών τραπεζικών υπολοίπων και μη πραγματικά τραπεζικά διαθέσιμα (Folli Follie: Μεθοδευμένη εξαπάτηση από το 2007...” —Newmoney στο <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/business-stories/folli-follie-apo-to-2007-eixe-stithe-i-megali-apati-leei-i-ep-kefalaiagoras/>). Δημιούργησαν πλαστά τραπεζικά statements για τις συναλλαγές αυτές με χρήση ανύπαρκτων λογαριασμών και ψεύτικων σφραγίδων παραπλανώντας ακόμα και τους εξωτερικούς ελεγκτές για αρκετό διάστημα.

Ακόμα μια ενέργεια ήταν επίσης η χρήση off-shore εταιριών και εικονικών πελατών. Εκτός από τις θυγατρικές, δημιούργησαν και εξωτερικές εικονικές εταιρίες, χωρίς ουσιαστική δραστηριότητα, ώστε να προχωρούν σε αγοροπωλησίες που θα ευνοούσαν την εικόνα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων που ήθελαν να επιδείξουν.

Τέλος, στα πλαίσια της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, αναγνώριζε και κατέγραφε ως έσοδα πωλήσεις που θα διενεργούνταν σε μεταγενέστερο χρόνο, δεν καταγράφονταν ζημιές ή οι επισφάλειες πελατών και

παράλληλα με την λογιστική –οικονομική παραπλάνηση προχωρούσαν και σε δημόσιες δηλώσεις και τοποθετήσεις παραπλανώντας κοινή γνώμη και επενδυτές για ισχυρή οικονομική θέση της εταιρίας στην Ασία.

Αιτίες σκανδάλου

Οι αιτίες και εδώ που οδήγησαν στην διάπραξη αυτής της απατής είναι παρόμοιες και με αυτές των άλλων σκανδάλων. Στη περίπτωση της Folli Follie η οικογένεια Κουτσολιούτσου είχε απόλυτα ισχυρή και συγκεντρωτική παρουσία σε αντίθεση με το ΔΣ που ήταν σχεδόν τυπική η παρουσία του.

Επιπλέον, ο εσωτερικό έλεγχος εξίσου ανύπαρκτος ή ανεπαρκής καθώς οι συναλλαγές που εκτελούνταν μεταξύ έδρας και τρίτων χωρών δεν επιβεβαιώνονταν και δεν επαληθεύονταν. Η πολύπλοκη δομή του οργανισμού, η εξάπλωση του σε διαφορετικές ηπείρους και η πολυπλοκότητα των συναλλαγών αυτών καθιστούσαν το έργο του ελέγχου ακόμα πιο δύσκολο. Ακόμα και οι εξωτερικοί ελεγκτές δυσκολεύτηκαν να εντοπίσουν τις παρατυπίες στον Ισολογισμό, τα πλαστά ταμειακά διαθέσιμα και τους εικονικούς τραπεζικούς λογαριασμούς.

Οι παράτυπες δράσεις αυτές ενισχύονται είτε από εξωτερικούς παράγοντες, όπως η πίεση της αγοράς, η ανταγωνιστικότητα, η πίεση των επενδυτών και των αναλυτών, το διεθνές χρηματοοικονομικό σύστημα είτε από εσωτερικούς παράγοντες όπως η φιλοδοξία, η προσωποκεντρική ηγεσία και διοίκηση, η έλλειψη φόβου ή η ευχαρίστηση απέναντι στην ανάληψη ρίσκου, ο ελλιπής εσωτερικός έλεγχος, η δημιουργική – προσαρμοσμένη λογιστική, είτε ο συνδυασμός και των δύο αυτών παραγόντων. Κοινό αποτέλεσμα σε κάθε περίπτωση είναι η δημιουργία μιας εταιρικής κουλτούρας με αδιαφάνεια, χωρίς λογοδοσία και έλεγχο, περιβάλλον που ευνοεί ακόμα περισσότερο τέτοιες δράσεις.

Αποτελέσματα σκανδάλου Folli Follie

Τα αποτελέσματα από ένα τέτοιο μεγάλο σκάνδαλο είχε καταστροφικές συνέπειες τόσο για τα ίδια τα εμπλεκόμενα πρόσωπα και την εταιρία όσο και για την οικονομία γενικότερα καθώς πολλοί ήταν και οι επενδυτές που ζημιώθηκαν με την έκβαση αυτή, ακόμα περισσότεροι οι εργαζόμενοι που βρέθηκαν σε ανεργία αιφνιδίως και γενικότερα κλονίστηκε για ακόμα μια φορά η εμπιστοσύνη στους ελέγχους, στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, στην φερεγγυότητα των στοιχείων των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και φυσικά η αξιοπιστία του Χρηματιστηρίου Αθηνών.

Οι μεταρρυθμίσεις που ακολούθησαν το σκάνδαλο αυτό προσπάθησαν να αποτελέσουν μια δικλίδα ασφαλείας για πρόληψη και αποφυγή ανάλογων καταστάσεων. Αρχικά ενισχύονται οι έλεγχοι της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς. Μέσα από αυτό το σκάνδαλο τονίστηκαν αδυναμίες και ελλείψεις στην ανίχνευση πλαστών στοιχείων και παραπλανητικών εκθέσεων, οπότε αυστηροποιήθηκαν οι έλεγχοι στις εισηγμένες εταιρίες (Νόμος 4706/2020 - ΦΕΚ 136/Α/17-7-2020 στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-epikheireseis/nomos-4706-2020-phek-136a-17-7-2020.html?utm>), με υποχρεωτική διασταύρωση των τραπεζικών διαθέσιμων και εξίσου έλεγχος στις θυγατρικές και σε εταιρίες τρίτων χωρών που πλέον χαρακτηρίζονται ως «υψηλού κινδύνου». Ενισχύθηκε η ανεξαρτησία και ευθύνη των εξωτερικών ελεγκτών ενώ καθιερώθηκε αυστηρότερη ποινική και αστική ευθύνη για αμέλεια επί σκοπού.

Επιπλέον ο συγκεκριμένος νόμος θέτει υποχρεωτικά Επιτροπή Ελέγχου σε κάθε εισηγμένη εταιρία, υποχρεωτικά η σύνθεση του ΔΣ να αποτελείται από ανεξάρτητα μέλη κατά το 1/3, υποχρεωτικά η υιοθέτηση κώδικα εσωτερικής διακυβέρνησης, πολιτικών διαχείρισης κινδύνων και εταιρικής συμμόρφωσης (Νόμος 4706/2020, κωδικοποιημένος με τον 5193/2025 taxheaven στο <https://www.taxheaven.gr/law/4706/2020?utm>). Τέλος, καθιερώθηκε η υποχρεωτική τεκμηρίωση συναλλαγών, καταθέσεων και λοιπών, συνδιαλλαγών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η ελεγκτική διαδικασία είναι μεγίστης σημασίας δράση σε όλους τους τομείς και κυρίως στον οικονομικό τομέα. Τα οφέλη αυτής είναι πολλά και κυρίως σημαντικά. Μέσα από αυτήν την διαδικασία διασφαλίζονται τα συμφέροντα πολλών ομάδων και εδραιώνεται η ασφάλεια και εμπιστοσύνη τόσο στις επιχειρήσεις όσους και στους νόμους και θεσμούς.

Αρχικά, προστατεύονται τα συμφέροντα της ίδιας της επιχείρησης, κυρίως σε περιπτώσεις εσωτερικού ελέγχου, όπου ή ίδια η επιχείρηση διασφαλίζει την νόμιμη και σωστή λειτουργία της διασφαλίζοντας τα συμφέροντα της και μειώνοντας τις πιθανότητες πιθανού προστίμου. Στα πλαίσια της επιχείρησης πάλι, διασφαλίζονται και προστατεύονται επίσης τα συμφέροντα των μετόχων, των δανειστών, των επενδυτών και όλων των συνδεδεμένων μερών που σχετίζονται με αυτήν. Στη περίπτωση δε του εξωτερικού ελέγχου όπου δημοσιεύεται η έκθεση, υπάρχει επίσημη και πραγματική ενημέρωση σχετικά με την αποδοτικότητα της επιχείρησης ευρέως.

Η δημοσίευση (ακόμα και των αρνητικών σημείων) ευνοεί εξίσου καθώς πέρα από την ενημέρωση των ενδιαφερόμενων μερών (μέτοχοι, επενδυτές κλπ) ενημερώνεται και το καταναλωτικό κοινό και το κοινωνικό σύνολο για τις παραβάσεις της εκάστοτε εταιρίας. Επίσης η ελεγκτική διαδικασία ευνοεί σίγουρα το Δημόσιο καθώς εντοπίζονται αφορολόγητα κέρδη, μη απόδοση φόρων κλπ και η ύπαρξη του ελέγχου ως επιβεβλημένη διαδικασία λειτουργεί και προληπτικά για την μη διάπραξη τέτοιων παρατυπιών. Παράλληλα με την ελεγκτική διαδικασία ωφελούνται και οι εργαζόμενοι είτε προληπτικά είτε κατόπιν ελέγχου σε περιπτώσεις μη καταβολής μισθών.

Τέλος, ωφελείται η αγορά γενικότερα καθώς η διαφάνεια και η εμπιστοσύνη ευνοούν τις επενδύσεις, δημιουργούνται νέες ευκαιρίες, αναπτύσσονται επιχειρήσεις που είναι ορθά οργανωμένες και λειτουργούν αποδοτικά και ενισχύεται η οικονομία σε εγχώριο και διεθνές επίπεδο.

Παράλληλα, η λογιστική απάτη ήταν και είναι πολύ συχνό φαινόμενο σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό στις περισσότερες οικονομικές μονάδες. Στο πέρασμα των χρόνων αλλάζει μορφές και τρόπο ανάλογα με την ισχύουσα νομοθεσία αλλά στην κοινή τους βάση τα κίνητρα είναι ίδια, στοχεύουν στη κερδοφορία, είτε μέσω αύξησης πλασματικών εσόδων είτε ακόμα και μέσω φοροδιαφυγής, αποφεύγοντας

φόρους προς το Κράτος. Η χειραγώγηση των κερδών μπορεί να πάρει μεγάλες διαστάσεις και οι επιπτώσεις μπορούν να επηρεάσουν από την ίδια την επιχείρηση μέχρι και την παγκόσμια οικονομία όπως αναλύσαμε και σε περιπτώσεις απάτης των τριών αυτών μεγάλων σκανδάλων. Παράλληλα με την απάτη προσαρμόζεται όμως και η ελεγκτική διαδικασία η οποία στο πέρασμα των ετών εξίσου έχει μεταβληθεί και προσαρμοστεί στις τρέχουσες απαιτήσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, όπως αναφέρθηκε στη παρούσα, ήταν και τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα τα οποία πέραν της οικονομικής ζημιάς που προκάλεσαν, επέφεραν και αλλαγές ως προς τις ελεγκτικές εταιρίες και την ελεγκτική νομοθεσία. Στον απόηχο μάλιστα της κατάρρευσης της ελεγκτικής Άντερσεν (στο σκάνδαλο Enron 2001) δημιουργήθηκαν μετά τις συγγενεύσεις οι Big Four ελεγκτικές εταιρίες (Deloitte & Touche, EY- Ernst & Young, KPMG and PwC).

Η θέση και το έργο του ελεγκτή εδραιώνεται ακόμα περισσότερο στο πέρασμα των χρόνων και σε συνδυασμό με την αλλαγή κουλτούρας που σταδιακά διαμορφώνεται όλο και πιο θετικά, η ελεγκτική δραστηριότητα ενσωματώνεται σε μεγαλύτερο εύρος οικονομικών μονάδων. Η ψηφιακή εποχή την οποία μετά τη περίοδο του Covid διανύουμε με ακόμα πιο ταχείς ρυθμούς, έχει επηρεάσει αισθητά τόσο την απάτη όσο και τον έλεγχό της.

Μία ενδιαφέρουσα μελλοντική έρευνα θα ήταν πράγματι η μελέτη της λογιστικής απάτης στα σημερινά δεδομένα όπου πλέον έχουν εισαχθεί πλατφόρμες: όπως το my data, ψηφιακή τιμολόγηση, ψηφιακή κάρτα εργασίας, ψηφιακό δελτίο κλπ, όπου φαίνονται πλέον τα παραστατικά ψηφιακά και ελέγχονται άμεσα και συνδυαστικά με τα αντικριζόμενα τους, η υποχρεωτικότητα στη διασύνδεση των ταμειακών μηχανών με το esend της ΑΑΔΕ και το pos και η επιβολή έκδοσης παραστατικών τιμολογίων εσόδων μέσω ειδικών προγραμμάτων με ταυτοποίηση αυτού από μοναδικό Qr code και Mark ελέγχοντας έτσι την τρέχουσα εικόνα εσόδων σε πραγματικό χρόνο. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας και της ψηφιακής εποχής πλέον είναι σε πολύ γρήγορους ρυθμούς. Θα ήταν ενδιαφέρουσα μια μελέτη ως προς τα ποσοστά απάτης που θα εμφανιστούν μετά την ολοκληρωτική ψηφιοποίηση των λογιστικών διαδικασιών, την ηχηρή είσοδο της τεχνητής νοημοσύνης και συγκριτικά με την περίοδο πριν από αυτήν καθώς και κατά πόσο το έργο της ελεγκτικής έχει προσαρμοστεί στα νέα αυτά δεδομένα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ACFE (2014). *Report to the Nations of Occupational Fraud and Abuse: 2014 Global Fraud Study*. Association of Certified Fraud Examiners Inc
- AICPA (American Institute of Certified Public Accountants) 2016, *Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit*, vol 1AU sec 333
- Cook J.W., Winkle G.M. (1976), *Auditing, Philosophy and Technique*, Houghton Mifflin
- Cressey D. R. (1972), *Criminal Organization*, Heinemann Educational books
- Golden Th. W., Skalak St. L., Clayton M. M (2006), *A Guide to Forensic Accounting Investigation*, John Wiley & Sons,inc Hoboken
- Hamilton S., Micklethwait A. (2006), *Greed and Corporate Failure: the lessons from recent disasters*, Palgrave Macmillan
- Heimen Hoffman V, Kimberly Morgan P, James Patton M. (1996), *The Warning Signs of Fraudulent Financial Reporting*, Journal of Accountancy
- Lyn M. Fraser, Aileen Ormiston (1995), *Understanding Financial Statements*, Pearson
- Rezaee Z. (2005), *Causes, Consequences and Deterrence of Financial Statements Fraud*, Univeristy of Memphis
- Singleton T. W., Singleton A. J. (2010), *Fraud Auditing And Forensic Accounting*, Wiley Corporate F&A
- The Committee on Basic Auditing Concepts (1973), *A Statement of Basic Auditing Concept*, American Accounting Association
- Wolfe D, Hermanson D. (2004), *The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud*

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βασιλείου Δ., Ηρειώτης Ν., Μενεξιάδης Μ., Μπάλιος Δ. (2017), Εσωτερικός Έλεγχος για Επιχειρήσεις και Οργανισμούς, Rosili
- Βασιλείου Δ, Ηρειώτης Ν., (2008), *Χρηματοοικονομική Διοίκηση, Θεωρία και Πρακτική*, εκδ Rosili
- Γαγάνης Χ., Ζοπουνίδης Κ (2008), *Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων, Μεθοδολογικό Πλαίσιο και Εφαρμογές*, εκδ Κλειδάριθμος
- Γαρεφαλάκης Α., Κουτούπης Α., Κυριακόγκωνας Π.,(2021), *Εταιρική Διακυβέρνηση, Διαχείριση Κινδύνων και Εσωτερικός Έλεγχος*, Αλέξανδρος ΙΚΕ
- Γεωργουλοπούλου – Ρεντζέπη (2019), *Επιχειρηματική Απάτη*, MSc Finance USA, CFE, elesyp Επιστημονικό Συνέδριο
- ΕΣΟΕΛ (Εθνικό Συντονιστικό Όργανο Ελέγχου και Λογοδοσίας)/Μέθοδοι Ανάλυσης Δεδομένων στο Πλαίσιο Ελεγκτικών Αποστολών, έκδ 1.0 2021
- Καζαντζής Χρ. (2006), *Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων*, έκδ. Business Plan ΑΕ
- Καραμάνης Κ. (2008), *Σύγχρονη Ελεγκτική, Θεωρία και Πρακτική σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα*, Ο.Π.Α (Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθήνα)
- Κωνσταντοπούλου Αικ.(2016), *Διερεύνηση της Διαχείρισης Κερδών και των Μεθοδολογιών Εντοπισμού της*, διπλωματική εργασία, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Λουμιώτης Β., (2013), *Πρακτικά Θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των Επιχειρήσεων*, Ινστιτούτο Εκπαίδευσης ΣΟΕΛ
- Μπαραλέξης Σ. (2001), *Η Άσκηση της Επινοητικής Λογιστικής από τις Ελληνικές Επιχειρήσεις*, Λογιστής τεύχος 569, σελ 1109-1119
- Παπάς Αν. (1999), *Εισαγωγή στην Ελεγκτική*, εκδ. Μπένου, Αθήνα
- Παπαστάθης Π. (2014), *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός (internal audit) Έλεγχος και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Ιδιωτική

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Άρθρο 36 Νόμος 2190 <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-2190-1920/arthro-36-nomos-2190-1920-taktikos-eleghos-tis-etaireias>
- Ένωση Επαγγελματιών Συμμόρφωσης Sarbanes- Oxley (SOXCPA) στην <https://sarbanes-oxley-act.com/>
- Εφημερίδα Καθημερινή/ www.kathimerini.gr
- Κυριακόπουλος Γιάννης, άρθρο εφημερίδα Έθνος (2019) <https://www.ethnos.gr/opinions/article/71702/ypotheshfollifolliepoioisthaelegxeitoysel-egktes>
- Νόμος 4706/2020 - ΦΕΚ 136/Α/17-7-2020 στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-epikheireseis/nomos-4706-2020-phek-136a-17-7-2020.html?utm>)
- (Νόμος 4706/2020 , κωδικοποιημένος με τον 5193/2025/ taxheaven στο <https://www.taxheaven.gr/law/4706/2020?utm>)
- Σώμα Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ) στο <https://www.soel.gr/el/%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%83%CE%BF%CE%B5%CE%BB/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C?showall=&start=2>
- Υπουργείο Εσωτερικών, Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, κεφ β www.opengov.gr/types
- Σύσταση και Οργάνωση Σώματος Ορκωτών Λογιστών στο <https://www.taxheaven.gr/law/%CE%A0.%CE%94.226/1992>
- Enron Scandal στο https://en-wikipedia.org/wiki/enron_scandal
- Enron Scandal and Accounting Fraud: What Happened/investopedia: <https://www.investopedia.com/updates/enron-scandal-summary/>
- Folli Follie: Μεθοδευμένη εξαπάτηση από το 2007...” — Newmoney: <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/business-stories/folli-follie-apo-to-2007-eixe-stithe-i-megali-apati-leei-i-ep-kefalaiagoras/>
- Folli Follie: Πώς χτίστηκε η αυτοκρατορία, το σκάνδαλο μεγατόνων, οι ατιμώρητοι Κουτσολιούτσοι και η διαγραφή από το ΧΑ στο <https://www.mononews.gr/business/folli-follie-pos-chtistike-i-aftokratoria-to-skandalo-megatonon-i-atimoriti-koutsolioutsi-ke-i-diagrafi>

- Journal of Accountancy στο <https://www.journalofaccountancy.com/topics/auditing/>
- Market Share: What It Is and Formula στο <https://www.investopedia.com/terms/m/marketshare.asp>
- Sarbanes Oxley στο <https://continuumgrc.com/el/what-is-sarbanes-oxley-act-sox-compliance/>
- Silvana Secinaro, Francesca Dal Mas, Valerio Brescia and Davide Calandra, (2022), Blockchain in the accounting, auditing and accountability fields: a bibliometric and coding analysis <https://www.emerald.com/insight/0951-3574.htm>
- The Institute of Internal Auditors (2024), *Παγκόσμια Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου* στο <https://www.iias.ch/en/>
- WorldCom Scandal: Unraveling Fraud and Bankruptcy στο <https://www.investopedia.com/terms/w/worldcom.asp>
- www.taxheaven.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

ΕΠΩΝΥΜΙΑ		
Ισολογισμός – Ατομικές χρηματοοικονομικές καταστάσεις		
(Χρηματοοικονομικά στοιχεία σε κόστος κτήσης) Ποσά σε Ευρώ		
Υπόδειγμα Β.1.1 Παραρτήματος Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων Ν.4308/2014		
31ης Δεκεμβρίου 2015 - XXη Εταιρική χρήση (01/01/2015 - 31/12/2015)		
ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΕΜΗ : XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX		
-	2015	2014
Μη κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία		
Ενσώματα πάγια		
Ακίνητα	X	X
Μηχανολογικός εξοπλισμός	X	X
Λοιπός εξοπλισμός	X	X
Επενδύσεις σε ακίνητα	X	X
Βιολογικά περιουσιακά στοιχεία	X	X
Λοιπά ενσώματα στοιχεία	X	X
Σύνολο	X	X
Άυλα πάγια στοιχεία		
Δαπάνες ανάπτυξης	X	X
Υπεραξία	X	X
Λοιπά άυλα	X	X
Σύνολο	X	X
Προκαταβολές και μη κυκλοφορούντα στοιχεία υπό κατασκευή	X	X
Χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία	X	X
Δάνεια και απαιτήσεις	X	X
Χρεωστικοί τίτλοι	X	X
Συμμετοχές σε θυγατρικές, συγγενείς και κοινοπραξίες	X	X
Λοιποί συμμετοχικοί τίτλοι	X	X
Λοιπά	X	X
Σύνολο	X	X

Αναβαλλόμενοι φόροι	X	X
Σύνολο μη κυκλοφορούντων	X	X
Κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία		
Αποθέματα		
Έτοιμα και ημιτελή προϊόντα	X	X
Εμπορεύματα	X	X
Πρώτες ύλες και διάφορα υλικά	X	X
Βιολογικά περιουσιακά στοιχεία	X	X
Προκαταβολές για αποθέματα	X	X
Λοιπά αποθέματα	X	X
Σύνολο	X	X
Χρηματοοικονομικά στοιχεία και προκαταβολές		
Εμπορικές απαιτήσεις	X	X
Δουλεωμένα έσοδα περιόδου	X	X
Λοιπές απαιτήσεις	X	X
Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία	X	X
Προπληρωμένα έξοδα	X	X
Ταμειακά διαθέσιμα και ισοδύναμα	X	X
Σύνολο	X	X
Σύνολο κυκλοφορούντων	X	X
Σύνολο ενεργητικού	X	X
Καθαρή θέση		
Καταβλημένα κεφάλαια		
Κεφάλαιο	X	X
Υπέρ το άρτιο	X	X
Καταθέσεις ιδιοκτητών	X	X
Ίδιο τίτλοι	X	X
Σύνολο	X	X
Διαφορές εύλογης αξίας	X	X
Διαφορές αξίας ενσωμάτων παγίων	X	X
Διαφορές αξίας διαθέσιμων για πώληση	X	X
Διαφορές αξίας στοιχείων αντιστάθμισης ταμειακών ροών	X	X
Σύνολο	X	X
Αποθεματικά και αποτελέσματα εις νέο		
Αποθεματικά νόμων ή καταστατικού	X	X
Αφορολόγητα αποθεματικά	X	X
Αποτελέσματα εις νέο	X	X
Σύνολο	X	X
Συναλλαγματικές διαφορές	X	X
Σύνολο καθαρής θέσης	X	X
Προβλέψεις		
Προβλέψεις για παροχές σε εργαζομένους	X	X
Λοιπές προβλέψεις	X	X
Σύνολο	X	X

Υποχρεώσεις		
Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις		
Δάνεια	X	X
Λοιπές μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	X	X
Κρατικές επιχορηγήσεις	X	X
Αναβαλλόμενοι φόροι	X	X
Σύνολο	X	X
Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	X	X
Τραπεζικά δάνεια		
Βραχυπρόθεσμο μέρος μακροπροθέσμων δανείων	X	X
Εμπορικές υποχρεώσεις	X	X
Φόρος εισοδήματος	X	X
Λοιποί φόροι και τέλη	X	X
Οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης	X	X
Λοιπές υποχρεώσεις	X	X
Έξοδα χρήσεως δουλευμένα	X	X
Έσοδα επόμενων χρήσεων	X	X
Σύνολο	X	X
	X	X
Σύνολο υποχρεώσεων	X	X
Σύνολο καθαρής θέσης, προβλέψεων και υποχρεώσεων	X	X

B. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΚΑΧ

ΕΠΩΝΥΜΙΑ

Κατάσταση Αποτελεσμάτων κατά λειτουργία		
(Ατομικές χρηματοοικονομικές καταστάσεις) Ποσά σε Ευρώ		
Υπόδειγμα Β.2.1 Παραρτήματος Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων Ν.4308/2014		
31ης Δεκεμβρίου 2015 - ΧΧη Εταιρική χρήση (01/01/2015 - 31/12/2015)		
ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΕΜΗ : XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX		
	<u>2015</u>	<u>2014</u>
-		
Κύκλος εργασιών (καθαρός)	X	X
Κόστος πωλήσεων	X	X
Μικτό αποτέλεσμα	X	X
Λοιπά συνήθη έσοδα	X	X
	X	X
Έξοδα διοίκησης	X	X
Έξοδα διάθεσης	X	X
Λοιπά έξοδα και ζημιές	X	X
Απομειώσεις περιουσιακών στοιχείων (καθαρό ποσό)	X	X
Κέρδη και ζημιές από διάθεση μη κυκλοφορούντων στοιχείων	X	X
Κέρδη και ζημιές από επιμέτρηση στην εύλογη αξία	X	X
Έσοδα συμμετοχών και επενδύσεων	X	X
Κέρδος από αγορά οντότητας ή τμήματος σε τιμή ευκαιρίας	X	X
Λοιπά έσοδα και κέρδη	X	X
Αποτελέσματα προ τόκων και φόρων	X	X
Πιστωτικοί τόκοι και συναφή έσοδα	X	X
Χρεωστικοί τόκοι και συναφή έξοδα	X	X
Αποτέλεσμα προ φόρων	X	X
Φόροι εισοδήματος	X	X
Αποτέλεσμα περιόδου μετά από φόρους	X	X

Σημειώσεις		

Γ. ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	
ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ	
Σύμφωνα με τα Ε.Λ.Π. Προσάρτημα (μικρών επιχειρήσεων)	
Σημειώσεις επί των χρηματοοικονομικών καταστάσεων	
31ης Δεκεμβρίου 2015	
Επωνυμία	
(Παρ. 3(α) άρθρου 29)	
Νομικός τύπος	
(Παρ. 3(β) άρθρου 29)	
Περίοδος αναφοράς	
(Παρ. 3(γ) άρθρου 29)	
Διεύθυνση έδρας	
(Παρ. 3(δ) άρθρου 29)	
Δημόσιο μητρώο	
(Παρ. 3(ε) άρθρου 29)	
Συνεχιζόμενη δραστηριότητα	
(Παρ. 3(στ) άρθρου 29)	
Εκκαθάριση	
(Παρ. 3(ζ) άρθρου 29)	
Κατηγορία οντότητας	
(Παρ. 3(η) άρθρου 29)	
Κατάρτιση χρηματοοικονομικών καταστάσεων	
(Παρ. 3(θ) άρθρου 29)	
Παράγοντες που θέτουν σε κίνδυνο την προοπτική της οντότητας ως συνεχιζόμενη δραστηριότητα	
(Παρ. 4 άρθρου 29)	

Συνοπτική αναφορά των λογιστικών πολιτικών που ακολουθεί η οντότητα για τα επιμέρους στοιχεία των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων.	
(Παρ. 5 άρθρου 29)	
Παρεκκλίσεις υποχρέωσης της παραγράφου 2 του άρθρου 16	
(Παρ. 6 άρθρου 29)	
Συσχέτιση περιουσιακού στοιχείου με περισσότερα από ένα κονδύλια του ισολογισμού	
(Παρ. 7 άρθρου 29)	
Πίνακας ενσώματων και άυλων παγίων περιουσιακών στοιχείων	
(Παρ. 8 άρθρου 29)	
Περίπτωση επιμέτρησης στην εύλογη αξία	
(Παρ. 10 άρθρου 29)	
Χρέος της οντότητας που καλύπτεται από εξασφαλίσεις	
(Παρ. 13 άρθρου 29)	
Τα ποσά των υποχρεώσεων της οντότητας που καθίστανται απαιτητά μετά από πέντε (5) έτη από την ημερομηνία του ισολογισμού.	
(Παρ. 14 άρθρου 29)	
Χρηματοοικονομικές δεσμεύσεις-εγγυήσεις	
(Παρ. 16 άρθρου 29)	
Έσοδα ή έξοδα ιδιαίτερου ύψους ή ιδιαίτερης συχνότητας ή σημασίας	
(Παρ. 17 άρθρου 29)	
Ποσό τόκων περιόδου με το οποίο αυξήθηκε το κόστος απόκτησης αγαθών και υπηρεσιών σύμφωνα με το άρθρο 20	
(Παρ. 18 άρθρου 29)	
Μέσος όρος απασχολούμενων στη περίοδο.	
(Παρ. 23α άρθρου 29)	
Προκαταβολές και πιστώσεις σε μέλη Δ.Σ.	
(Παρ. 25 άρθρου 29)	
Άρθρο 30, παραγρ. 9, Ν. 4308/2014	

Δ. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΕΚΘΕΣΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

<i>[ΛΟΓΟΤΥΠΟ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ]</i>
Προς τ... «.....επωνυμία Φορέα Υλοποίησης», για τον έλεγχο της ικανοποιητικής επίτευξης του Οροσήμου/Στόχου με τίτλο: [αναφέρεται ο τίτλος του Οροσήμου/Στόχου], της Δράσης/Εργου με τίτλο: [αναφέρεται ο τίτλος της Δράσης/Εργου] και αναγνωριστικό αριθμό [αναφέρεται ο αριθμός της Δράσης/Εργου] που είναι ενταγμένη στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας .
A. Γενικά στοιχεία του ελέγχου
A.1 Αντικείμενο ελέγχου
Διενεργήσαμε τις διαδικασίες, που συμφωνήθηκαν με βάση την από .../.../.... σύμβαση ανάθεσης, ...
A.2 Ελεγκτικό Πρότυπο
Η εργασία μας έγινε με βάση το XXXX Πρότυπο.
A.3 Στόχος ελέγχου
Ο έλεγχος αφορά στην βεβαίωση της ικανοποιητικής επίτευξης του Οροσήμου/Στόχου [αναφέρεται ο τίτλος του Οροσήμου/Στόχου], της μη ανάσχεσης ήδη επιτευχθέντων Οροσήμων και Στόχων της Δράσης/Εργου, και στην ορθή εκτέλεση της αναφερόμενης Δράσης/Εργου, σύμφωνα με τις αρχές της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και το εθνικό και ενωσιακό δίκαιο, ιδίως των κανόνων σχετικά με την αποφυγή της σύγκρουσης συμφερόντων, την πρόληψη της απάτης, της διαφθοράς και της Διπλής Χρηματοδότησης, κατά την υλοποίηση των Δράσεων και Έργων και τη διαχείριση των κονδυλίων, καθώς και τη συμμόρφωση των Δράσεων και Έργων με την αρχή της Μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης και με τους κλιματικούς και ψηφιακούς στόχους, όπου απαιτείται, βάσει του Κανονισμού.
B. Μεθοδολογία του ελέγχου
Ο Ελεγκτής έλαβε υπόψη τα Διεθνή και Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα, την κείμενη εθνική και ενωσιακή νομοθεσία, ιδία δε τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) με αριθ. 2021/241 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης

<p>Φεβρουαρίου 2021 για τη θέσπιση του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (L 57/17), και τα οριζόμενα στο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου των Δράσεων και των Έργων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και κάθε επόμενη σχετική απόφαση του αρμόδιου Υπουργού.</p>
<p><i>[Αναφέρεται η ελεγκτική προσέγγιση που ακολουθήθηκε, καθώς και η εφαρμογή τυχόν μεθόδου δειγματοληψίας που εφαρμόστηκε προς ενίσχυση της ελεγκτικής βεβαιότητας του ελεγκτή.]</i></p>
<p>Γ. Προηγούμενοι έλεγχοι σε άλλο Ορόσημο/Στόχο της ίδιας Δράσης/Έργου</p>
<p><i>[Αναφέρεται εάν υφίσταται άλλο Ορόσημο/Στόχος της ίδιας Δράσης/Έργου που έχει βεβαιωθεί η επίτευξή του σε προηγούμενο έλεγχο (με αφορμή προηγούμενο Αίτημα Πληρωμής). Εάν ναι, βεβαιώνεται η μη ανάσχεση αυτού.]</i></p>
<p>Δ. Αποτελέσματα του ελέγχου</p>
<p><i>[Παρατίθενται τα αποτελέσματα του ελέγχου, ανά ενότητα που ελέγχθηκε στο πλαίσιο του ελεγκτικού έργου.]</i></p>
<p>Ε. Συμπεράσματα - Διαπιστώσεις του ελέγχου</p>
<p>E.1 Υλοποίηση του Ελεγκτικού Έργου</p>
<p>Ο ελεγχόμενος φορέας συνεργάστηκε/δε συνεργάστηκε (αναφέρεται σχετικά) για την επίτευξη των στόχων του ελέγχου.</p>
<p>Οι ελεγκτικές εργασίες διεξήχθησαν χωρίς περιορισμούς/με περιορισμούς (αναφέρεται σχετικά και εάν υπήρξαν περιορισμοί, αυτοί καταγράφονται).</p>
<p>Ο βαθμός επίτευξης των στόχων του ελέγχου, προκειμένου για την επιβεβαίωση της επίτευξης του [αναφορά ελεγχόμενου Οροσήμου/Στόχου], και με βάση τα αποτελέσματα της ελεγκτικής εργασίας που καταγράφονται στο Μέρος Δ' της Έκθεσης επιτρέπει/δεν επιτρέπει (αναφέρεται σχετικά) τη διατύπωση των διαπιστώσεων/συμπερασμάτων με εύλογη βεβαιότητα.</p>
<p>E.2 Συμπεράσματα – Διαπιστώσεις</p>

Με βάση τα αποτελέσματα της ελεγκτικής εργασίας που καταγράφονται στο Μέρος Γ' της παρούσας έκθεσης, διαπιστώνεται, με εύλογη βεβαιότητα, η ικανοποιητική επίτευξη του Οροσήμου/Στόχου (αναφέρεται σχετικά), και η ορθή εκτέλεση της Δράσης/Έργου (αναφέρεται σχετικά), σύμφωνα με τις αρχές της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και το εθνικό και ενωσιακό δίκαιο, ιδίως των κανόνων σχετικά με την αποφυγή της σύγκρουσης συμφερόντων, την πρόληψη της απάτης, της διαφθοράς και της Διπλής Χρηματοδότησης, κατά την υλοποίηση των Δράσεων και Έργων και τη διαχείριση των κονδυλίων, καθώς και η συμμόρφωση της Δράσης/Έργου με την αρχή της Μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης και με τους κλιματικούς και ψηφιακούς στόχους (αναφέρεται σχετικά εφόσον απαιτείται, βάσει του Κανονισμού).

[Στην περίπτωση που το Συμπέρασμα του Ανεξάρτητου Ελεγκτή διατυπώνεται με μερική επιφύλαξη ή διατυπώνεται αρνητικό συμπέρασμα ή και υφίσταται αδυναμία έκφρασης συμπεράσματος, το ανωτέρω κείμενο τροποποιείται αναλόγως.]

Ο Ορκωτός Ελεγκτής-Λογιστής

(Υπογραφή + σφραγίδα)

Ονοματεπώνυμο

ΠΗΓΗ: ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΚΑΜΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ/ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ
ΕΚΘΕΣΗΣ